

REFLECTIEWAAIER

OMGAAN MET MEERTALIGHEID IN DE KINDEROPVANG
(0-3 JAAR)

TOOL VOOR ONDERSTEUNERS

vbjk

Vernieuwing in de
Basisvoorzieningen
voor Jonge Kinderen

Colofon

Reflectiewaaijer Omgaan met meertaligheid in de kinderopvang (0-3 jaar). Tool voor ondersteuners.

Auteurs:

Hester Hulpia en Brecht Peleman

Foto's:

Caroline Boudry

Vormgeving:

Naomi Geens

Eindredactie:

Mike De Cloedt

Deze *Reflectiewaaijer* kwam tot stand binnen het Pro_M-project, een project over meertaligheid in de basisvoorzieningen voor jonge kinderen. Meer info over dit project is terug te vinden via de VBJK-website:

www.reflectiewaaijer.vbjk.be

Met speciale dank aan alle inspiratiebronnen, kritische vrienden en compagnons de route:

De pilots en de werkgroep

VCOK, Knisper, Erasmushogeschool PJK, Erasmushogeschool Lager Onderwijs, VGC, VVSG Vlaams Brabant, GO!, Vlaams Welzijnsverbond, CTO, Stad Gent, Felies, Dienst Kinderopvang Stad Antwerpen, I-Mens, Ferm Heusden Zolder, Onki Stekelbees, Familiehulp, Dienst Kinderopvang Stad Oostende, VDKO Komma, Karel de Grote Hogeschool PJK.

Het Pro_M-team

Hoofdpromotor: Orhan Agirdag (KULeuven)

Promotoren: Esli Struys (VUB), Piet Van Avermaet (UGent), Michel Vandenbroeck (UGent)

Coördinatie: Anouk Van Der Wildt (KULeuven)

Onderzoekers: Rachida Aghallaj (KULeuven), Ily Hollebeke (VUB), Brecht Peleman (UGent), Victoria Van Oss (UGent)

Valorisatiepartners: Federica Portaluri en Tine Rommens (Agentschap Opgroeien), Simon Bequoye en Bart De Nil (Iedereen Leest), Hester Hulpia (VBJK)

Alle partners van de Pro_M adviesgroep.

En ons inhoudelijk klankbord: Lisandre Bergeron-Morin.

Deze publicatie werd gerealiseerd met steun van FWO.

ISBN 978 94 644 4507 7

D/2022/3988/8

NUR 610

©2022 VBJK

Uit deze publicatie mag geciteerd worden, met vermelding van de correcte bibliografische gegevens:
Hulpia, H. & Peleman, B. (2022). *Reflectiewaaijer Omgaan met meertaligheid in de kinderopvang (0-3 jaar). Tool voor ondersteuners*. VBJK. Gent.

Inhoudstafel

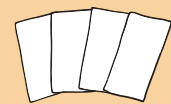
HANDLEIDING	5
Algemene handleiding	5
Hoe gebruik je de <i>Reflectiewaaijer</i> ? Mogelijke paden	13
BASISTEKSTEN	29
Uitgangspunten van de <i>Reflectiewaaijer</i>	29
Bril op professioneel handelen in een meertalige context	43
EXTRA INFO	59
REFLECTIE-INSTRUMENTEN	63
Kenniskaarten met wetenschappelijke info	63
Reflecteren over het talenbeleid	97
Reflecteren vanuit de MeMoQ-zelfevaluatie	111
Reflecteren vanuit cases en vignettes	123
Reflecteren vanuit videofragmenten	153
EN ACTIE	173
Bibliografie	179

Handleiding

Algemene handleiding

Hoe gebruik je de *Reflectiewaai*? Mogelijke paden

Algemene handleiding

Ter intro

Meertaligheid is een realiteit, ook in de kinderopvang van baby's en peuters. Dit zorgt voor boeiende momenten en verfrissende reflecties! Maar soms stelt het de opvangvoorziening ook voor uitdagingen. Veel opvangvoorzieningen hebben vragen over hoe ze positief kunnen omgaan met meertalige kinderen, ouders en kinderbegeleiders. Daarom werd de *Reflectiewaaier* ontwikkeld voor professionals met een ondersteunende functie in de opvang voor baby's en peuters: dienstverantwoordelijken, ondersteuners verbonden aan Mentes, pedagogisch begeleiders werkzaam binnen een voorziening, pedagogisch coaches verbonden aan een stedelijke begeleidingsdienst, inclusiecoaches, (team)verantwoordelijken ...

Deze *Reflectiewaaier* wil professionals met een ondersteunende functie een veelheid aan kennis en instrumenten aanreiken om kinderbegeleiders te versterken in het werken in een meertalige context. Zo kunnen ze samen een positieve context creëren voor alle kinderen, gezinnen en de samenleving.

Professionals met een ondersteunende functie kunnen met deze *Reflectiewaaier* werken wanneer:

- er vanuit een opvangvoorziening veel vragen komen over meertaligheid bij kinderen of ouders;
- een opvangvoorziening wil werken aan een gedragen visie op taal en/of meertaligheid;
- kinderbegeleiders of verantwoordelijken zich verder willen verdiepen in het thema taal en/of meertaligheid bij kinderen, ouders en collega's;
- een zelfevaluatie van de opvangvoorziening toont dat er inzake taal en/of meertaligheid nog groeipotentieel zit;
- het inspectiebezoek toont dat er inzake taal en/of meertaligheid nog groeipotentieel zit in de opvangvoorziening.
- ...

Ook kan de *Reflectiewaaier* gebruikt worden in opleidingen en vormingen.

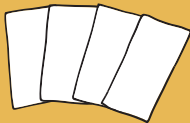
De *Reflectiewaaier* wil kennis en inspiratie bieden aan professionals met een ondersteunende functie, zodat zij kinderbegeleiders uit de groeps- en de gezinsopvang kunnen ondersteunen in het werken in een meertalige context.

De *Reflectiewaaier* biedt geen kant-en-klare recepten, noch leent het zich tot eenvoudig 'copy-pasten'. De verschillende instrumenten vormen eerder een waaier aan mogelijkheden waaruit de ondersteuner kan kiezen. Die keuze moet voortkomen uit de noden van de kinderbegeleiders die deelnemen aan de ondersteuning (en hun voorziening) en aansluiten bij de voorkeuren van de ondersteuner zelf. De verschillende instrumenten in de *Reflectiewaaier* willen inspiratie bieden en ondersteunen het op gang brengen van reflectie, zodat elke voorziening gericht acties kan opstellen om binnen de eigen meertalige context, de pedagogische kwaliteit te verhogen.

Inhoud van de *Reflectiewaaier*

Handleiding

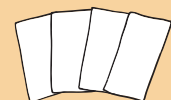
ALGEMENE HANDLEIDING

In de algemene handleiding wordt het doel en de doelgroep van de *Reflectiewaaier* beschreven. Alsook hoe en wanneer met de *Reflectiewaaier* gewerkt kan worden.

MOGELIJKE PADEN

Deze tekst biedt inspiratie over wat belangrijk is in het werken met de *Reflectiewaaier*. Concrete voorbeelden geven zicht op mogelijke manieren om met de *Reflectiewaaier* aan de slag te gaan.

Basisteksten

De basisteksten bieden kennis over het thema meertaligheid in opvangvoorzieningen voor jonge kinderen (0-3). Ondersteuners kunnen deze teksten gebruiken als achtergrondmateriaal voor zichzelf en als input tijdens de ondersteuningstrajecten die ze begeleiden. De *Reflectiewaaier* bevat twee basisteksten:

UITGANGSPUNTEN VAN DE REFLECTIEWAAIER

Deze tekst gaat over de uitgangspunten van de *Reflectiewaaier*. Er wordt vertrokken vanuit het belang van pedagogische kwaliteit, de realiteit van meertaligheid en het positief omgaan met meertaligheid in opvangvoorzieningen. Daarnaast wordt ingegaan op het begrip talenbeleid. Deze uitgangspunten sluiten uiteraard aan bij het Pedagogische Raamwerk.

BRIL OP PROFESSIONEEL HANDELEN IN EEN CONTEXT VAN MEERTALIGHEID

Deze tekst gaat over het professioneel handelen in een meertalige context. Er wordt aan de hand van concrete voorbeelden ingegaan op wat professioneel handelen kan betekenen ten aanzien van 3 actoren:

- meertalige kinderen;
- meertalige ouders;
- meertalige collega's, meertalig team.

Extra info

Op www.reflectiewaaier.vbjk.be staat extra informatie over meertaligheid en omgaan met meertaligheid in de kinderopvang. Het biedt ondersteuners extra bagage om het ondersteuningstraject over meertaligheid in de kinderopvang te voeden.

REFLECTIE-INSTRUMENTEN

De *Reflectiewaier* bevat verschillende reflectie-instrumenten met elk een eigen insteek en een eigen aanpak. Ondersteuners kunnen uit deze reflectie-instrumenten kiezen om bij kinderbegeleiders reflectie te stimuleren over het talenbeleid en de pedagogische kwaliteit van hun opvangvoorziening. Bij elk reflectie-instrument hoort een specifieke handleiding om ondersteuners te inspireren en enkele mogelijkheden te laten zien.

KENNISKAARTEN MET WETENSCHAPPELIJKE INFO

Deze kaarten kunnen gebruikt worden om de kennis over meertaligheid uit te breiden en te reflecteren over het professioneel handelen om een positieve context te creëren voor meertalige kinderen en ouders.

REFLECTEREN OVER HET TALENBELEID

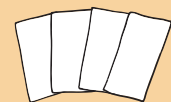
Er zijn twee instrumenten om kinderbegeleiders te ondersteunen in het in kaart brengen van het talenbeleid van de opvangvoorziening:

- **Meestgebruikte taal** om zicht te krijgen op en te reflecteren over het dagelijks gebruik van taal- of talen in de opvangvoorziening en de talige diversiteit bij de kinderen, de ouders en de collega's.
- **Talenbeleid van de voorziening onder de loep** om zicht te krijgen op en te reflecteren over het talenbeleid en het beleid ten aanzien van meertaligheid.

REFLECTEREN VANUIT DE MEMOQ-ZELFEVALUATIE

Dit instrument is een methodiek om met kinderbegeleiders te reflecteren over meertaligheid vanuit het MeMoQ-zelfevaluatie-instrument. Hierdoor krijgen kinderbegeleiders inzicht in hun sterktes en groeikansen op vlak van meertaligheid vanuit een zelfevaluatie. Zo komen ze tot acties om hun praktijken en management te verbeteren.

REFLECTEREN VANUIT CASES EN VIGNETTEN

Dit instrument bevat cases en vignetten over levensechte situaties in de kinderopvang. Elke situatie heeft te maken met meertaligheid en biedt kinderbegeleiders een ingang om te reflecteren over eigen praktijken naar meertalige kinderen en ouders toe. Zo kunnen kinderbegeleiders sterktes en groeikansen van het talenbeleid benoemen en wordt inspiratie geboden voor het talenbeleid in de opvangvoorziening. Tevens wordt inspiratie geboden om te reflecteren aan de hand van fotomateriaal.

REFLECTEREN VANUIT VIDEOFRAGMENTEN

- **Videofragmenten met wetenschappelijke kennis:** deze toegankelijke videofragmenten geven accurate inzichten en kennis over meertaligheid en meertalig opgroeien. Zo bieden ze inspiratie voor het professioneel handelen in de praktijk.
- **Videofragmenten met praktijkinspiratie:** aan de hand van deze videofragmenten met inspirerende praktijkvoorbeelden kunnen kinderbegeleiders reflecteren over het eigen talenbeleid en mogelijkheden om de pedagogische kwaliteit te versterken.

En actie

Wil je een rijke meertalige leefomgeving voor kinderen en gezinnen creëren, dan heb je als ondersteuner na de reflectie met het team ook effectief stappen te zetten. Hiervoor voorzien we een aantal vragen als leidraad voor de opvolging.

Handleiding

Algemene handleiding

Hoe gebruik je de Reflectiewaai? Mogelijke paden

Hoe gebruik je de Reflectiewaaier?

Mogelijke paden

Ter intro

De *Reflectiewaaier* biedt jou als ondersteuner de mogelijkheid om naar eigen keuze aan de slag te gaan met alle verschillende materialen. Het zijn geen tools die van a tot z letterlijk gevolgd moeten worden. Integendeel: je kan de verschillende materialen in deze waaier heel gericht inzetten en/of aanpassen op basis van de concrete vragen, noden en voorkennis van de voorziening(en) die je begeleidt. Dit document wil jou laten stilstaan bij de verschillende keuzes en mogelijke paden die je kan bewandelen vóór, tijdens en ná de ondersteuning over meertaligheid.

Jij als ondersteuner

Als ondersteuner ben je van cruciaal belang. Meertaligheid is een thema dat weinigen onberoerd laat. Misschien kom je bij een team dat weigerachtig staat tegenover het thema of dat net heel wat geprobeerd heeft, maar zonder de verhoopte resultaten. Daarom is jouw inhoudelijke expertise over het thema meertaligheid en groepsdynamica zo belangrijk. De basisteksten, de extra info en de wetenschappelijke filmpjes uit deze *Reflectiewaier* willen je alvast voeden met voldoende inhoudelijke kennis.

Het ondersteuningstraject

Vóór je van start gaat

Het werken met de *Reflectiewaier* vraagt voorbereidingstijd. Als ondersteuner lees je best eerst de basisteksten. Deze **basisteksten** bieden inhoudelijke kennis over meertaligheid gebaseerd op de recentste wetenschappelijke bevindingen. Voel je dat je als ondersteuner nood hebt aan extra informatie, dan kan je de teksten uit de **extra info** lezen of de wetenschappelijke filmpjes bekijken.

Naast je eigen kennis over het thema meertaligheid is het ook belangrijk om zicht te krijgen op de aanwezige kennis, de noden, behoeften en vragen die leven in de opvangvoorziening die je begeleidt. Dit kan je te weten komen via een gesprek met de kinderbegeleiders en/of de verantwoordelijke of via een observatie. Als je met een groep rond meertaligheid aan de slag gaat in het kader van een langdurige begeleiding, kan je tevens uit je eigen ervaringen putten of via de evaluatie van een eerder thema in de ondersteuning. Door de beginsituatie van de professionals die je begeleidt goed in te schatten, kan je heel gericht bepaalde delen uit de *Reflectiewaier* inzetten.

Keuzes maken

Beschikbare tijd?

Hoeveel tijd is er beschikbaar om met de opvangvoorziening te werken aan meertaligheid? Wordt het thema besproken tijdens een personeelsvergadering in een groepsopvang of komt het aan bod tijdens een lerend netwerk met kinderbegeleiders uit de gezinsopvang? Idealiter is het niet iets eenmaligs, maar kan je de begeleiding rond meertaligheid inbedden in een langer ondersteuningstraject. Meertaligheid is immers een transversaal thema dat raakt aan de verschillende dimensies van pedagogische kwaliteit. Daarnaast is het ook een gevoelig thema waarbij verschillende en soms conflicterende overtuigingen naar boven zullen komen. Om die bespreekbaar te maken en dat voldoende diepgaand en doorleefd te doen, voorzie je best minimaal enkele sessies waarbij je kan terugkomen op voorgaande reflectiegesprekken en genomen acties.

Keuze van de instrumenten?

In de *Reflectiewaaier* wordt een waaier aan mogelijkheden geboden. Je kiest als ondersteuner zelf, eventueel samen met de voorziening(en) die je begeleidt, welke reflectie-instrumenten je zal gebruiken. Er is voor elk wat wils, afhankelijk van de aanwezige expertise en voorkeuren. Sommige kinderbegeleiders kijken bijvoorbeeld liever naar filmpjes, anderen geven de voorkeur aan reflecteren op basis van herkenbare cases ... Is een voorziening volop bezig met de MeMoQ-zelfevaluatie, dan is het reflecteren vanuit MeMoQ mogelijk het meest geschikt als instrument.

Indien er nog weinig kennis is over meertaligheid, dan raden we aan om het werken met de kenniskaartjes en/of de wetenschappelijke filmpjes te integreren in het ondersteuningstraject.

Real life of online?

De coronapandemie was een heel heftige periode, zeker voor opvangvoorzieningen. Maar ze leerde ons ook out of the box te denken. En onder meer onlinemeetings als onderdeel van een ondersteuningstraject kennen geen geheimen meer.

In deze *Reflectiewaaier* staat met elkaar in gesprek gaan centraal: samen reflecteren, samen brainstormen en samen nadenken over mogelijke acties. Dit kan nog steeds het makkelijkst in real life, omdat een open, veilige sfeer voorop staat wanneer gevoelige thema's besproken worden. Toch kan er ook nagedacht worden over meer *blended* vormen waarbij bijvoorbeeld gevraagd wordt om op voorhand een aantal filmpjes te bekijken of al even na te denken over stellingen en dit nadien te bespreken in real life. Korte, informatieve sessies die focussen op inhoudelijke kennisoverdracht zouden, als onderdeel van een ondersteuningstraject, ook online aangeboden kunnen worden. Achteraf kan dan een meer interactieve reflectiesessie over de eigen ervaringen plaatvinden in real life.

Met wie?

De *Reflectiewaaier* is er om kinderbegeleiders uit de gezins- en de groepsopvang te ondersteunen. Je kan ervoor kiezen om te werken met kinderbegeleiders van één of van meerdere voorzieningen. Kies je voor kinderbegeleiders uit één voorziening dan heeft dit het voordeel dat ze vanuit hun eigen praktijk kunnen vertrekken en dat er herkenbaarheid is. Kies je voor kinderbegeleiders uit verschillende opvangvoorzieningen, dan kunnen ze over het muurtje kijken en leren van en met elkaar. Het ene is niet beter dan het andere, maar het beïnvloedt wel de beginsituatie en dus jouw voorbereiding op de ondersteuning. Denk ook na over de rol van de verantwoordelijke (als je dit niet zelf bent): laat je die deelnemen aan de reflectiesessies of niet? Koppel je terug met hem/haar en waarover en hoe? In het werken met een voorziening aan een duurzame verandering van het talenbeleid, kan het interessant zijn om verantwoordelijken mee aan boord te hebben, maar evengoed kan de aanwezigheid van een teamverantwoordelijke tijdens een reflectiesessie soms verhinderen dat alle kinderbegeleiders zich veilig genoeg voelen om vrijuit te spreken.

Je hebt als ondersteuner niet steeds de mogelijkheid om zelf deze keuzes te maken. Als een voorziening jou vraagt om te komen ondersteunen, overleg dan steeds goed met je 'opdrachtgever' over de verschillende opties en mogelijke voor- en nadelen.

Aan de slag met de reflectie-instrumenten

Elk instrument heeft een eigen handleiding. Deze handleiding is een inspiratiebron die je kan volgen of volledig omvormen tot iets van jezelf en de opvangvoorziening. Elke context is immers anders en vraagt altijd een aanpak op maat.

Het thema meertaligheid is een thema dat openheid, vertrouwen en respect vraagt. Daarom is het belangrijk om aandacht te hebben voor groepsdynamica en onder meer te zorgen voor een passende opwarmer en een afsluitende *cooling down*. In de handleiding hebben we bewust niets opgenomen over algemene thema's zoals groepsdynamica, omgaan met weerstand, evalueren ... omdat we enerzijds wilden focussen op het brede thema meertaligheid (en de *Reflectiewaaijer* niet wilden overladen) en anderzijds, omdat we vertrouwen in de expertise van de ondersteuners om trajecten te begeleiden.

En actie ...

Deze *Reflectiewaaijer* is gemaakt om te reflecteren, om het gesprek tussen kinderbegeleiders op gang te brengen, om hen expertise bij te brengen, om hen te laten stilstaan bij hun eigen praktijk, om wat goed is te benoemen en om na te denken over wat anders kan.

Op basis van deze reflectie kan een actieplan uitgewerkt worden dat leidt tot het opzetten van concrete acties. Het samenwerken aan concrete acties geeft een team vaak een boost en leidt op haar beurt terug tot reflectie en evaluatie: werkt dit nu beter voor de kinderen, de gezinnen, de kinderbegeleiders? Het is met andere woorden een cyclisch en evoluerend proces van observeren, documenteren, evalueren en bijsturen.

Je staat niet alleen

Een opvangvoorziening staat niet geïsoleerd op een eiland. Ze is ingebed in een buurt of netwerk waar ook andere voorzieningen met een ondersteunende functie naar gezinnen met jonge kinderen deel van uitmaken. Denk aan het Huis van het Kind, het consultatiebureau van Kind en Gezin, de bibliotheek, een speltheek, een inloopteam ... Het kan interessant zijn om in de ondersteuning ook na te denken over mogelijke partnerschappen tussen deze partners en te reflecteren over wat zij voor elkaar kunnen betekenen in het professioneel handelen ten aanzien van meertalige gezinnen.

Elk einde is een nieuw begin

Werken aan meertaligheid in de kinderopvang is niet iets eenmaligs. De noden van de gezinnen veranderen, kinderen ontwikkelen zich, er komen nieuwe medewerkers, de buurt verandert ... Het is dus belangrijk om dit thema niet te laten ondersneeuwen, maar er regelmatig bij stil te staan.

Enkele voorbeelden¹

Hierna geven we enkele voorbeelden van hoe reeds met de *Reflectiewaaier* werd gewerkt. Deze werden verzameld en gedocumenteerd tijdens de testfase in de ontwikkeling van de *Reflectiewaaier*. De pioniers die met de reflectie-instrumenten aan de slag gingen, konden vrij kiezen welke ze wilden uitproberen, afhankelijk van de specifieke context van de voorzieningen. De voorbeelden kunnen je mogelijk inspiratie bieden voor jouw eigen ondersteuningstraject. Ze laten zien dat de *Reflectiewaaier* op verschillende manieren en momenten gebruikt kan worden, zowel in de groeps- als in de gezinsopvang, tijdens vormingen, reflectiesessies en in opleidingen.

Bij elk voorbeeld geven we wat informatie over de context waarin de specifieke instrumenten werden gebruikt en wie de ondersteuning heeft begeleid. Wanneer we spreken over ‘interne ondersteuner’ bedoelen we een ondersteuner die ook werkzaam is binnen de voorziening als pedagogisch coach, verantwoordelijke of als werknemer die naast de rol van ondersteuner ook nog andere taken op zich neemt. Een ‘externe ondersteuner’ is geen personeelslid van de voorziening, maar wordt door de voorziening gevraagd om de ondersteuning te faciliteren. Dit kan een pedagogisch coach zijn (al dan niet via Mentis aangesteld), een stagiair die in het kader van zijn/haar opleiding coachende opdrachten heeft in een voorziening ...

Bij elk voorbeeld geven we volgende zaken mee:

- Aanpak: wat was de opzet van de ondersteuning?
- Reflectie-instrumenten: welke reflectie-instrumenten werden gekozen en hoe verliep dat?
- Aandachtspunten: waar hou je best rekening mee als je dit/deze instrument(en) gebruikt?
- Meerwaarde: wat leverde dat op?

Deze zaken werden gedocumenteerd door de ondersteuners die de *Reflectiewaaier* tijdens de testfase hebben uitgetest.

¹ De *Reflectiewaaier* werd uitgetest in het kader van het Pro_M-project. Deze testing vond plaats in volle coronaperiode en verliep daardoor soms anders dan initieel opgezet.

Externe ondersteuner in groepsopvang

Expertisecentrum Pedagogische Ondersteuning in Kinderopvang en School - Karel de Grote Hogeschool Antwerpen (Mentes)

Aanpak

- Vooraf een gesprek met de verantwoordelijke van de opvangvoorziening over de aanwezige expertise en de noden en behoeften bij de kinderbegeleiders. Ook de verschillende reflectietools werden tijdens deze 'intake' overlopen om gezamenlijk een keuze te kunnen maken.
- Gebruik van reflectie-instrumenten tijdens een teamvergadering (fysieke bijeenkomst).

Reflectie-instrumenten

- Gestart met vignet over luizen als opwarmer. Dit vignet zorgde voor herkenbaarheid en een open sfeer. Er kwam direct heel wat los. Tijdens de verdere reflectie werd vaak teruggegrepen naar elementen die in dit startgesprek aan bod kwamen.
- Reflectie vanuit MeMoQ: Eerst werden alle dimensies besproken en gelinkt aan een eigen case van de voorziening over een incident met een meertalige ouder. Alle ideeën en reflecties werden genoteerd op een groot blad.

Aandachtspunten

- De *Reflectiewaaijer* zorgt ervoor dat ook wat goed gaat, wordt benoemd.

Meerwaarde

- Kinderbegeleiders zijn beter op de hoogte van sterktes en groeimogelijkheden in de opvang.
- Kinderbegeleiders zijn meer bewust van het eigen talenbeleid. Een meerwaarde wanneer de zorginspectie komt.
- Kinderbegeleiders vinden het fijn om met eigen concrete ideeën aan de slag te gaan.

Interne ondersteuner in groepsopvang

GO!

Aanpak

- Gebruik van reflectie-instrumenten in team (fysieke bijeenkomst).

Reflectie-instrumenten

- De kenniskaarten werden door de kinderbegeleiders in twee stapeltjes gelegd: fout – juist. Enkele stellingen werden eruit gepikt om meer diepgaand te bespreken.
- Meestgebruikte taal: Deze oefening werd vooraf aangepast naar een werkbundel die de kinderbegeleiders konden invullen. Zo verkregen ze een overzicht van de meestgebruikte woorden. Daarna vroegen de kinderbegeleiders meertalige ouders om enkele woorden in de thuistaal te noteren, zodat deze door de kinderbegeleiders gebruikt konden worden in interactie met de kinderen. Ook werd met de kinderbegeleiders gebrainstormd over concrete acties om alle informatie en communicatie op vlak van taal toegankelijker te maken voor ouders die geen Nederlands spreken.

Aandachtspunten

- Niet louter inzetten op reflectie, maar de reflectie koppelen aan actie. Aan concrete acties werken, stimuleert kinderbegeleiders om verschillende ideeën te bedenken richting mogelijke verandering.

Meerwaarde

- Door na te denken over het eigen woordgebruik gaan de kinderbegeleiders meer bewust om met taal en positieve communicatie met kinderen.
- Door enkele woorden in de thuistalen te kennen, worden meertalige ouders gemakkelijker en met meer zelfvertrouwen aangesproken. Dit appreciëren de meertalige ouders; ze voelen zich meer welkom.
- Kinderbegeleiders zijn meer bewust van hun educatieve ondersteuning en talenbeleid naar meertalige kinderen en gezinnen.

Interne ondersteuner in groepsopvang

Familiehulp

Aanpak

- Gebruik van reflectie-instrument tijdens een personeelsvergadering (fysieke bijeenkomst).
- Samen met de kinderbegeleiders werden de verschillende instrumenten eerst kort overlopen om dan samen een keuze te maken.

Reflectie-instrument

- Reflectie vanuit MeMoQ: Er werd gekozen om de reflectie uitsluitend te focussen op Dimensie I: Welbevinden.

Aandachtspunten

- De oefening kon niet volledig worden afgewerkt zoals voorbereid. Eén kinderbegeleidster van Armeense afkomst, deelde haar persoonlijke ervaringen als iemand met een andere thuistaal en dit maakte heel wat los binnen het team. Het leidde tot meer (h)erkenbaarheid en respect naar de meertalige gezinnen in de opvang.

Meerwaarde

- Meer openheid en respect binnen het team en naar meertalige gezinnen.
- De *Reflectiewaaier* geeft input voor een organisatievisie over omgaan met diversiteit.

Interne ondersteuner in groepsopvang

Familiehulp

Aanpak

- Gebruik van reflectie-instrumenten tijdens een één uur durende personeelsvergadering in een voorziening met vijf teams (fysieke bijeenkomst).

Reflectie-instrumenten

- Elk team kreeg een andere reflectietool en ging hier zelfstandig mee aan de slag.

Aandachtspunten

- Sommige teams konden zelfstandig hun weg vinden doorheen de *Reflectiewaai*, maar ondersteuning door de pedagogisch coach bleek toch een must: om het gesprek te kaderen, om vragen te herformuleren, om de groepsdynamica te versterken en om te komen tot acties.

Meerwaarde

- Door direct alle teams te betrekken, leeft het thema meertaligheid nu veel meer en de kinderbegeleiders zijn zich nu meer bewust van hun pedagogisch handelen naar meertalige kinderen en gezinnen.
- De oefeningen zorgden ervoor dat kinderbegeleiders konden benoemen wat al goed zit en welke aandachtspunten ze zien.
- Kinderbegeleiders gaven elkaar tips over omgaan met meertalige kinderen en gezinnen.

Ondersteuner in de gezinsopvang

I-Mens

Aanpak

- Vooraf werden filmfragmenten doorgestuurd naar vier onthaalouders uit Brussel die niet het Nederlands als thuistaal hebben. Zij bekeken individueel de filmfragmenten.
- Nadien volgde een onlinebespreking om bevindingen te delen.

Reflectie-instrumenten

- Reflecteren op basis van filmfragmenten uit *Het Verhaal van Taal*, aan de hand van volgende reflectievraag: Wat haal je uit de film dat bruikbaar is voor je eigen praktijk?
- Oefening Meestgebruikte taal.

Aandachtspunten

- Meertaligheid is een realiteit voor deze onthaalouders. De gekozen reflectietools hadden vooral als doel concrete praktijken uit te wisselen.
- Voor de vier onthaalouders is Nederlands niet hun thuistaal. De ondersteuner koos daarom bewust voor het reflecteren op basis van beelden en videofragmenten.
- De reflectieoefening Meestgebruikte taal gebeurt beter in *real life*. Als ondersteuner is het belangrijk om deze oefening te begrenzen en niet eindeloos te laten duren. In een online videochatomgeving is dat veel moeilijker, omdat je minder gemakkelijk non-verbaal kan reageren en bijsturen.

Meerwaarde

- De oefening maakte onthaalouders bewust van hun pedagogisch handelen.
- Onthaalouders gaven elkaar concrete tips.

Ondersteuner in de gezinsopvang

Ferm Heusden-Zolder

Aanpak

- Online reflectiegroep met zes onthaalouders.

Reflectie-instrumenten

- Kenniskaarten gevolgd door een bespreking met een PowerPoint-presentatie.
- Reflecteren op basis van videofragmenten: het theebransje en meertalig opvoeden.

Aandachtspunten

- De inhoud van de kenniskaarten wordt best gekoppeld aan eigen ervaringen. In de groep zaten ook meertalige onthaalouders die hun persoonlijke verhaal deelden. Dat zorgde niet alleen voor herkenning en erkenning naar elkaar, maar ook naar de meertalige gezinnen.
- Reflectie komt best op gang in groep.
- Voldoende tijd voorzien voor de voorbereiding, de eigenlijke reflectie en voor de uitwisseling.

Meerwaarde

- Door de kenniskaarten hebben de onthaalouders nu meer kennis over meertaligheid. Er leefden nog 'oude principes'.
- De *Reflectiewaaijer* gaf meer voeding, maar ook meer rust. Omgaan met meertaligheid is immers niet zwart-wit: de onthaalouders kwamen tot het besef dat elke situatie anders is, en steeds afhankelijk is van de context. Er is niet één allesomvattend antwoord op de vele vragen die leven over meertaligheid.

In de opleiding Pedagogie van het Jonge Kind (PJK)

Erasmushogeschool Brussel

Aanpak

- Online met 26 studenten, als tweede les binnen een traject rond taal en meertaligheid.

Reflectie-instrument

- De kenniskaarten: Eerst moesten studenten individueel stemmen via een onlinepoll (juist of fout). Nadien werd er samen over gereflecteerd.

Aandachtspunten

- Uitwisseling lukt het best in kleine groepjes. Tijdens een onlinesessie kan je dus beter werken met kleinere break-out rooms, maar dan heb je als begeleider niet altijd zicht op wat er allemaal in detail besproken wordt in die groepjes.
- Idealiter hebben studenten al wat praktijkervaring om de discussie op gang te brengen. Anders blijven sommige ‘stellingen’ vaag en abstract en komt er niet veel uit de bespreking.
- In Brussel is meertaligheid een realiteit en reeds zichtbaar. Toch blijft het belangrijk om stil te staan bij de vraag: Hoe zetten we dit nu om naar een talenbeleid in de voorziening? Stilstaan bij de vertaalslag naar de praktijk is noodzakelijk.

Meerwaarde

- Het gebruik van de kenniskaarten draagt bij tot meer kennis over meertaligheid.

Een vorming over taal en meertaligheid

VCOK

Aanpak

- Onlinevorming van 3 uur, met 17 deelnemers: leidinggevend en uit groepsopvang 0-3, opvang schoolgaande kinderen, pedagogisch coach, leerkracht 7^e jaar kinderopvang.

Reflectie-instrumenten

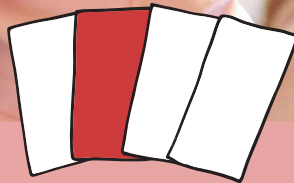
- Reflecteren vanuit MeMoQ.
- De kenniskaarten: twee kaarten besproken.
- Reflecteren aan de hand van het vignet over luizen.

Aandachtspunten

- Voor reflectie vanuit MeMoQ is voorkennis over MeMoQ noodzakelijk.
- Belangrijk om voldoende stil te staan bij de actiecomponent: wat gaan jullie doen met de nieuwe inzichten uit de reflectieoefeningen?

Meerwaarde

- Meerwaarde van variatie tussen theorie en praktijk en hierover uitwisselen.
- Opgedane kennis is meteen bruikbaar in de voorzieningen.

Basisteksten

Uitgangspunten van de *Reflectiewaaijer*

Bril op professioneel handelen in een meertalige context

Uitgangspunten van de *Reflectiewaai*

Ter intro

Voor meertalige gezinnen is het belangrijk om terecht te komen in opvangvoorzieningen die positief omgaan met meertaligheid. Het zorgt ervoor dat ouders en kinderen zich welkom en gerespecteerd voelen en in hun eigenheid erkend voelen (*'Ik en mijn talen mogen hier zijn'*). Het biedt ook extra kansen om een talige omgeving te realiseren met kwaliteitsvolle taalpraktijken en stimulerende interacties. Dat draagt bij aan rijke ervaringen en ontwikkelingskansen voor alle kinderen en hun ouders.

Open en waarderend omgaan met meertaligheid gaat hand in hand met aandacht voor het Nederlands. Het is een 'en-en-verhaal' waarbij actief aandacht wordt gegeven aan de aanwezige thuistalen, zonder het belang van het Nederlands als voertaal in de samenleving uit het oog te verliezen. Zo'n positieve houding ten aanzien van meertaligheid zit vervat in een talenbeleid dat gelijkwaardigheid en respect voor diversiteit centraal stelt. Dit vormt de basis voor concrete praktijken met en tussen kinderen, ouders en kinderbegeleiders en draagt zo bij tot het versterken van pedagogische kwaliteit in de kinderopvang.

Pedagogische kwaliteit

Kinderopvang heeft een belangrijke opdracht in het realiseren van inclusie en gelijke kansen voor alle gezinnen. Het *Pedagogische Raamwerk MeMoQ* verwoordt die opdracht als volgt (p. 8):

"De kinderopvang van baby's en peuters in Vlaanderen draagt ertoe bij dat elk kind zich goed in zijn vel voelt, uitgedaagd wordt en zich verbonden weet met de mensen en wereld rondom zich. De kinderopvang wil **samen met ouders** gestalte geven aan de opvoeding. Tegelijk wil de kinderopvang ook ouders steunen in de opvoedingsverantwoordelijkheid die ze dragen.

De kinderopvang wil een plaats zijn waar elk kind, elke ouder en elke medewerker zich thuis voelt. Op die manier draagt de kinderopvang bij tot het realiseren van gelijke kansen voor kinderen, maar ook voor volwassen mannen en vrouwen. Ingebied in warme relaties met anderen streeft de kinderopvang ernaar dat alle kinderen kunnen opgroeien tot volwassenen die vol vertrouwen in het leven staan en bijdragen aan een lerende, democratische samenleving, waar respectvol en duurzaam omgegaan wordt met elkaar en met de omgeving."

Deze visie sluit aan bij de missie van DECET¹:

'Elk kind en elke volwassene heeft het recht zich te ontplooien in een omgeving die gekenmerkt wordt door **gelijkwaardigheid en respect voor diversiteit**. Ieder heeft het recht op actieve participatie in goed gekwalificeerde voorschoolse voorzieningen, vrij van elke vorm van discriminatie – zowel expliciete als impliciete, zowel individuele als structurele – vanwege zijn of haar etnische afkomst, huidskleur, cultuur, religie, taal, sekse, politieke of andere overtuiging, nationale, etnische of sociale afkomst, handicap, geboorte of andere omstandigheid (zie artikel 2, VN-Verdrag over de Rechten van het Kind).'

Daarom is het belangrijk dat: 'de kennis, de vaardigheden en de houding versterkt worden die kinderen en volwassenen in staat stellen samen te werken aan voorschoolse voorzieningen waarin iedereen:

- het gevoel heeft dat hij/zij erbij hoort;
- wordt gestimuleerd om alle aspecten van zijn/haar identiteit te ontwikkelen;
- van elkaar kan leren over culturele en andere grenzen heen;
- kan participeren als actieve burger;
- bewust omgaat met vooroordelen via een open communicatie en leergierigheid;
- samenwerkt om institutionele vormen van vooroordelen en discriminatie te bestrijden.'

Om dat te bereiken, bieden opvangvoorzieningen een goede **pedagogische kwaliteit** vanuit samenwerking met kinderen, ouders en de buurt.

- **Voor kinderen** betekent dit dat voorzieningen in de eerste plaats aandacht en zorg besteden aan het fysieke en emotionele welbevinden van elk kind. Er worden daarnaast rijke ontplooiingskansen geboden om de exploratiedrang van kinderen, hun drang om de wereld te ervaren met al hun zintuigen, volop te stimuleren.

Het Pedagogische Raamwerk omschrijft vier ervaringsgebieden die essentieel zijn voor de uitbouw van een leefomgeving die de gehele ontplooiing van kinderen beoogt. Omdat kinderen van bij de geboorte behoefte hebben aan steun en verbondenheid met andere kinderen, volwassenen en de wereld rondom hen, zet de kinderopvang in op positieve, warme relaties die bijdragen tot het gevoel van emotionele basisveiligheid.

- **Voor ouders** betekent dit dat zij, samen met de kinderopvang, de opvoeding van kinderen vormgeven. De medewerkers investeren in een voortdurende en wederkerige dialoog met ouders. Hierbij wordt elkaars visie op opvoeden verkend en op elkaar afgestemd.

¹ DECET staat voor *Diversity in Early Childhood Education and Training*. Het was een netwerk van verschillende Europese organisaties die zich samen inzetten voor kwaliteitsvolle kinderopvang. Het netwerk bestaat niet meer, maar de principes die men heeft uitgewerkt over respect voor diversiteit zijn nog steeds richtinggevend. Zie: <https://ap.lc/BvIDv>

De vier ervaringsgebieden.

Bron: Een Pedagogisch Raamwerk voor de kinderopvang van baby's en peuters.

Kinderopvang is niet alleen een verbreding van de gezinsopvoeding, het stelt ouders ook in staat om gezinstaken met andere activiteiten te combineren en zo maatschappelijke participatie mogelijk te maken. Doordat ouders in de kinderopvang ook met andere ouders in contact komen, kan uitwisseling, verbondenheid en solidariteit ontstaan en kan ook het netwerk van ouders verbreed worden. Ouders kunnen zich hierdoor ondersteund voelen in het opvoeden van hun kinderen.

In de *Reflectiewaier* staat deze pedagogische visie op kwaliteit naar kinderen en ouders centraal. Het is een **inclusieve visie**, wat wil zeggen dat ze voor alle kinderen en alle ouders geldt. Omdat in de kinderopvang een diversiteit aan gezinnen met verschillende culturen en verschillende talen samenkomen en elkaar (vaak voor het eerst) ontmoeten, is het voor kinderbegeleiders heel boeiend, maar soms ook uitdagend om met die diversiteit aan talen om te gaan.

Een groeiend aantal ouders heeft een andere thuistaal dan het Nederlands. Voor kinderbegeleiders is het soms een zoekproces naar gepaste manieren om de ouders en hun verwachtingen te leren kennen, in gesprek te gaan met hen en informatie begrijpbaar door te geven. Daarnaast is de talige situatie van elk kind ook verschillend. Bijvoorbeeld: waar de jongste kinderen nog volop een basis voor hun taalontwikkeling aan het opbouwen zijn, komen soms ook kinderen van 1^{1/2} of 2 jaar voor het eerst naar de opvang, met reeds een behoorlijke (passieve) taalbeheersing in één of meerdere talen. Als het Nederlands daar niet bij is, vormt dit een extra uitdaging voor kinderbegeleiders om ervoor te zorgen dat de kinderen alles begrijpen, dat er een wederkerige dialoog is met de kinderbegeleiders en de andere kinderen, en dus een stimulerende taalomgeving te creëren.

In het **Zelfevaluatie-instrument MeMoQ** helpen Dimensie 4 (Educatieve ondersteuning) en Dimensie 6 (Gezinnen en diversiteit) kinderbegeleiders stil te staan bij:

- het creëren van een taalstimulerende omgeving die kinderen spreekkansen biedt en waarbij goed wordt ingespeeld op taaluitingen van kinderen (Dimensie 4, deel Taalondersteuning);
- het samenwerken met gezinnen met een focus op elkaar leren kennen, continue uitwisseling van informatie, inspraak voor ouders en ondersteuning bij het opvoeden (Dimensie 6).

In de *Reflectiewaaijer* worden verschillende oefeningen en instrumenten samengebracht om de pedagogische kwaliteit voor alle gezinnen te versterken met specifieke aandacht voor meertaligheid.

Meertaligheid en diversiteit

Communicatie en taal

Een baby wordt geboren als een sociaal wezen. Vanaf de eerste dag hebben baby's een grote behoefte aan contact en communicatie met andere mensen. Ze drukken zich op verschillende manieren uit. Lichaamstaal, lachen, huilen, oogcontact, gebaren ... zijn allemaal unieke en belangrijke vormen van communicatie tijdens het opgroeien. Door gaandeweg te leren praten, kan een kind nog beter uitdrukken wat het wil en voelt. Zo wordt het contact met de omgeving versterkt. Taal is immers een middel om in verbinding te gaan met anderen, zowel verbaal als non-verbaal. Het is meer dan praten alleen. Volgens de Italiaanse pedagoog Loris Malaguzzi hanteren kinderen wel honderd talen² en geven ze zo zelf mee vorm aan hun taalleerproces. We gaan immers uit van een krachtig kindbeeld.

Meertaligheid als realiteit

Wereldwijd bestaan wel 7 000 talen. Ook in België worden meer dan 100 talen gesproken en is Nederlands al heel lang niet meer de enige taal in Vlaanderen. Er worden steeds meer kinderen geboren in gezinnen waar geen Nederlands gesproken wordt, of waar Nederlands niet de enige taal is. Zo blijkt uit cijfers van Agentschap Opgroeien dat bij 30% van de kinderen geboren in het Vlaams Gewest in 2020 de meestgesproken taal tussen moeder en kind niet het Nederlands is.³ In de afgelopen jaren is dit cijfer, onder andere via migratie, steeds gestegen. Steeds meer kinderen groeien dus op in een meertalige context.

² Lees het KIDDO-artikel over Malaguzzi (zie Extra info)

³ <https://ap.lc/slM72>

In Brussel?

Een stad als Brussel kent een superdiversiteit die zich ook weerspiegelt op het vlak van taal. Niet alleen worden er onder de Brusselse bevolking wel 135 verschillen talen geschat, de talige situatie is erg complex, in het bijzonder met betrekking tot het Nederlands. Hoewel er uiteraard verschillen zijn tussen de Brusselse gemeenten heeft een groot aantal van de gezinnen in de Nederlandstalige kinderopvang niet het Nederlands als thuistaal. Dat geldt in Brussel ook voor veel kinderbegeleiders. Frans is vaak de dominante taal.⁴

Deze situatie is echter niet uniek voor België. In de ons omringende landen zien we soortgelijke cijfers. **Meertaligheid is dus een maatschappelijke realiteit!**

Meertalige kinderen

Wat bedoelen we nu met ‘meertaligheid’ en ‘meertalige kinderen’? We omschrijven **meertalige kinderen** als volgt:

0 tot 3-jarige kinderen die meertalig (zullen) opgroeien doordat ze meer dan één taal op frequente basis zullen horen en/of gebruiken en meerdere talen nodig hebben om optimaal te functioneren in hun verschillende sociale contexten.

Kinderen zijn dus meertalig als ze in staat zijn om minstens twee talen te begrijpen en te spreken, los van hoe goed ze dit kunnen. Uiteraard verschillen de thuissituaties van meertalige kinderen. We maken een onderscheid naar:

- Kinderen die vanaf de geboorte gelijktijdig in meer dan één taal worden opgevoed, waaronder het Nederlands.
- Kinderen die vanaf de geboorte gelijktijdig in meer dan één taal worden opgevoed, maar niet het Nederlands, en die dus thuis geen Nederlands horen.
- Kinderen die vanaf de geboorte in een andere taal dan het Nederlands worden opgevoed, en dus thuis geen Nederlands horen.⁵

Bij de laatste twee horen en verwerven kinderen het Nederlands op latere leeftijd, meestal wanneer ze naar de kinderopvang of de kleuterschool gaan.

⁴ Recente cijfers over deze vaststellingen in de kinderopvang zijn niet afdoende voorhanden en vaak niet eenduidig te interpreteren. We baseren ons op <https://ap.lc/N2IQp> en op mondelinge informatie via experts uit het Brussels.

⁵ Wil je meer weten? Lees: Orioni, M. (2020). *Het meertalige kind*. SWP Uitgeverij.

Onderzoek laat zien dat kinderen reeds vanaf heel jonge leeftijd prima twee of meer talen kunnen leren. Het brein van een baby is immers even goed in staat om twee talen te leren als om één taal te leren. Kinderen die vanaf de geboorte gelijktijdig voldoende en kwalitatieve input van twee of meer talen krijgen, ondervinden hier dus geen probleem van en groeien in die verschillende talen op. In sommige gevallen hebben deze kinderen dus twee ‘eerste’ talen, twee thuistalen.

Voor kinderen die vanaf de geboorte opgroeien in een andere taal dan het Nederlands geldt dat, hoe beter hun eerste taal ontwikkeld is, hoe beter zij ook het Nederlands als tweede taal zullen leren wanneer ze met het Nederlands in contact komen in de kinderopvang of de kleuterschool. Het aanleren van een nieuwe taal bouwt immers voort op de fundamenteën van de eerste taal.⁶ Dit impliceert uiteraard dat er reeds een zekere basis van taalbeheersing in een bepaalde taal moet zijn vooraleer daarop verder gebouwd kan worden. Dat kunnen we verwachten bij kinderen vanaf 1,5 à 2 jaar.

Voor de allerjongste kinderen in de kinderopvang staat de behoefte om te communiceren centraal, nog los van een bepaalde taal. Zij proberen via allerlei vormen van communicatie, hun 100 talen, betekenis te geven aan hun omgeving. Kinderbegeleiders moeten daar sensitief voor zijn en er op een gepaste manier op inspelen. Hoewel ze daarbij zelf zoveel mogelijk taal dienen te gebruiken, is taal op zich niet het doel, maar een middel om in communicatie en verbinding te gaan. Sommigen spreken in dit licht dan ook over ‘de taal van de liefde’, of *the language of your heart*. Hoe het ook zij, de kinderopvang vormt een boeiende en belangrijke periode om met taal bezig te zijn!

Meertaligheid als troef

Naast het besef dat meertaligheid een realiteit is, is er ook een groeiend besef dat meertaligheid **een troef kan zijn**.⁷ Onderzoek toont immers aan dat opgroeien met meerdere talen een positieve invloed kan hebben op de cognitieve en sociale ontwikkeling van kinderen. In het latere leven kunnen deze voordelen zich omzetten in brede ontplooiingsmogelijkheden in de schoolloopbaan, op de arbeidsmarkt en in het sociale en individuele leven van de volwassene. Om van die voordelen te kunnen genieten, is het belangrijk dat een kind zich van jongs af aan in een stimulerende talige omgeving bevindt met (kwalitatief en kwantitatief) voldoende taalinput, spreekansen en feedback op taaluitingen in de verschillende talen.

Daarom gaan aandacht voor het Nederlands en aandacht voor de thuistalen hand in hand. Om op te groeien in onze samenleving is het noodzakelijk een goede Nederlandstalige basis te hebben, maar tegelijk betekent dat niet dat de thuistalen overboord dienen te worden gegooit. Aandacht voor de thuistalen van kinderen is niet alleen gunstig in functie van het leerproces van kinderen, het heeft ook een positieve invloed op het welbevinden, het zelfvertrouwen en de identiteitsvorming van het kind. Dat geldt zeker voor kinderen die opgroeien in gezinscontexten waar een andere thuistaal wordt gesproken. Je eerst ontwikkelde taal is immers de taal waarin je je het meest thuis voelt en die het nauwst verbonden is met je cultuur en familiale achtergrond.

⁶ Gebaseerd op Cummins (1979)

⁷ <https://ap.lc/zPFYR>

Daarenboven is het leren en beleven van een eigen taal (of talen) in de ontplooiing van de eigen identiteit een basisrecht van elk kind, zoals opgenomen in het Kinderrechtenverdrag. Ook op Europees niveau wordt de talige diversiteit als een fundamenteel element van de Europese cultuur gezien: interculturele dialoog en de vaardigheid om te communiceren in meerdere talen zijn kerncompetenties van burgerschap die kansen op participatie en ontmoeting bevorderen.

Nood aan meer info?

Filmpje: Meertalig opgroeien
https://youtu.be/dGK_vq0o7xQ

Filmpje: Een meertalige mengelmoes
in je hoofd?
<https://youtu.be/FFI98LjOesg>

Meer lezen: zie extra info

- KIDDO-artikel 201 I: Meertaligheid is een troef en geen hindernis
- Meertalig opgroeien: voordelen en voorwaarden

Positief omgaan met meertaligheid in opvangvoorzieningen: het talenbeleid

In opvangvoorzieningen voor baby's en peuters zijn de diversiteit aan (thuis)talen en de verschillende fasen waarin de kinderen zich qua taalontwikkeling bevinden uiteraard erg merkbaar. Dat brengt een **enorme rijkdom en kleur** met zich mee. Maar mogelijk stelt het de professionals die er werken voor **uitdagingen en vragen**. Denk maar aan:

Hoe ga ik om met kinderen die in de opvang voor het eerst met Nederlands in aanraking komen?

Heb ik een specifieke aanpak nodig voor verschillende talengroepen?

Hoe toon ik respect voor de meertaligheid van kinderen in de opvang?

Hoe zorg ik ervoor dat alle kinderen beter worden van het talenbeleid?

...

Hoe zorg ik ervoor dat meertalige gezinnen zich welkom voelen?

Welke informatie en ondersteuning geef ik aan ouders die hun kind meertalig willen opvoeden?

Wanneer ga ik hierover in gesprek?

En hoe kan ik tijdens de eerste levensjaren een steun zijn voor deze gezinnen?

Hoe achterhaal ik waar ze zelf het meest nood aan hebben?

Hoe ga ik met ouders, waarmee ik geen taal deel, in dialoog over de opvoeding van hun kind?

Hoe verbind ik verschillende ouders met elkaar, over talen heen?

...

Om daarop een antwoord te kunnen bieden, werken voorzieningen een talenbeleid uit dat hen toelaat op een positieve manier om te gaan met meertaligheid via hun dagelijkse handelingen (praktijken), overtuigingen en concrete afspraken en regels rond taal.

Dat is ook wat in de Vlaamse regelgeving⁸ staat:

Een taalbeleid dat de Nederlandse taalverwerving van elk kind stimuleert, met daarnaast positieve aandacht voor de taal die het kind in het thuismilieu spreekt.

⁸ Onderafdeling 2: pedagogisch beleid en pedagogische ondersteuning: <https://ap.lc/GjbcI>

Het is belangrijk dat deze Vlaamse regelgeving wordt vertaald naar een gedeeld en gedragen talenbeleid in een voorziening.

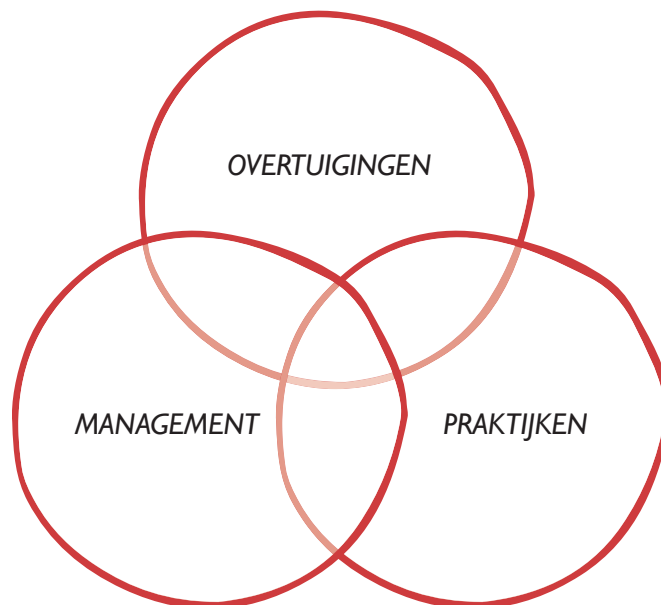
Zo'n talenbeleid is onderdeel van het algemene diversiteits- en kwaliteitsbeleid en krijgt het best vorm samen met alle professionals en vanuit het partnerschap met ouders. Het Pedagogische Raamwerk stelt immers dat:

- kinderopvang de opvoeding van het gezin respecteert en die in onderling overleg voortzet (p. 13);
- medewerkers de diversiteit van kinderen en hun gezinnen als uitgangspunt nemen in de uitbouw van de kinderopvang (p. 19).

Drie componenten van een talenbeleid

Een **talenbeleid** is het geheel aan ideeën, overtuigingen, regels, praktijken en afspraken die in een opvangvoorziening bestaan ten aanzien van taal en meertaligheid naar kinderen, ouders, het team, de buurt en de samenleving toe. Het bevat drie componenten die elkaar beïnvloeden: overtuigingen, praktijken en management.⁹

In de kinderopvang op een duurzame manier aan taal en meertaligheid werken, is dus altijd een 'driesporenbeleid'. Het impliceert dat er steeds naar de drie componenten en hun onderlinge samenhang gekeken wordt.

⁹ Gebaseerd op Spolsky (2003).

- 1 **OVERTUIGINGEN:** de ideeën en attitudes van professionals over taal, meertaligheid, taalgebruik, interactievormen en taalverwerving. Men ontwikkelt deze overtuigingen op een onbewuste manier: vanuit persoonlijke ervaringen, kennis, opleidingen en via contacten binnen de eigen netwerken. Deze overtuigingen steunen dus niet altijd op wetenschappelijke kennis. Soms leiden ze tot onjuiste mythes die hardnekkig blijven bestaan en een grote invloed uitoefenen op het handelen van professionals. Of, ze zorgen voor handelingsonzekerheid in bepaalde situaties. Bovendien worden deze overtuigingen binnen een team niet altijd op dezelfde manier gedeeld door alle collega's. Het is dan ook belangrijk om deze verschillende overtuigingen open te bespreken in het team. Omdat overtuigingen vaak ingegeven worden door persoonlijke ervaringen, kan het ook heel waardevol zijn om ze in teamverband naar boven te brengen, zodat begrip kan ontstaan voor elkaars manier van kijken.

Bijvoorbeeld:

Kinderbegeleider Samira is ervan overtuigd dat alle kinderen (één- en meertaligen) zoveel mogelijk in contact moeten komen met verschillende talen, omdat dit belangrijk is voor hun cognitieve en sociale ontwikkeling. Kinderbegeleider Jan vindt het belangrijk dat ouders goed begrijpen wat hij wil vertellen over hun kind en dat de ouders hem gewoon kunnen aanspreken.

- 2 **PRAKTIJKEN:** het geheel aan **wat men concreet doet** in het dagelijkse handelen ten aanzien van kinderen, ouders en collega's. Denk aan: het eigenlijke gebruik van een of meerdere talen of taalvariëteiten (bv. een dialect), het toepassen van taalstimulerende strategieën of activiteiten ten aanzien van (meertalige) kinderen, het actief gebruik van hulpmiddelen om de communicatie te ondersteunen met ouders die het Nederlands minder machtig zijn ...

Bijvoorbeeld:

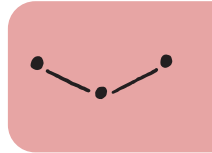
Kinderbegeleider Samira nodigt vaak meertalige ouders uit in de voorziening om samen te zingen en voor te lezen. Kinderbegeleider Jan vraagt aan ouders in welke taal ze het liefst worden aangesproken. Hij kan zich behelpen met Frans en Engels. Voor andere talen maakt hij gebruik van hulpmiddelen zoals Google Translate, pictogrammen, foto's ... en collega's of tolken.

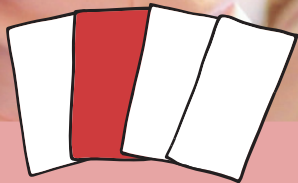
- 3 **MANAGEMENT:** doelbewuste en specifieke inspanningen van de opvangvoorziening om taalpraktijken en -overtuigingen bij te sturen of te beïnvloeden, in lijn met de doelen, visie en missie van de voorziening. Het zijn de **regels en afspraken** die in de voorziening worden gemaakt. Vaak worden deze expliciet neergeschreven in een formele visietekst.

Bijvoorbeeld:

In de opvangvoorziening van Samira werd afgesproken dat er wekelijkse zangmomenten zijn waarop verschillende liedjes worden gezongen: liedjes in de thuishalen van de kinderbegeleiders en in de thuishalen van de gezinnen. In de opvang van Jan is afgesproken dat tijdens het kennismakingsgesprek het thema meertaligheid steeds wordt besproken met de ouders: hoe zien ze de talige opvoeding van het kind? Hoe willen ze zelf aangesproken worden? Er is ook afgesproken dat dit gesprek wordt herhaald op andere formele overlegmomenten met de ouders (zoals tevredenheidsgesprekken).

Een talenbeleid is niet in stenen gebeiteld, het is geen wet. Integendeel, het is gevoelig voor verandering en wordt bepaald door de context van een opvangvoorziening: de kinderen, de ouders, de professionals en de buurt.

Basisteksten

Uitgangspunten van de *Reflectiewaaijer*

Bril op professioneel handelen in een meertalige context

Bril op professioneel handelen in een meertalige context

Ter intro

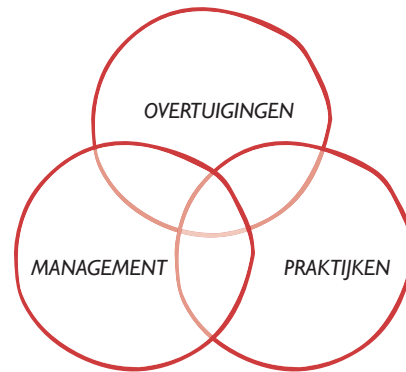
Hoe kunnen kinderbegeleiders professioneel handelen in een context van meertaligheid? Deze tekst biedt een kader om te gebruiken in een ondersteuningstraject. Het geeft achterliggende principes en concrete voorbeelden. Het uitgangspunt is dat professioneel handelen ten aanzien van meertaligheid steeds vertrekt vanuit een talenbeleid dat inspeelt op de omgang met kinderen, ouders en het team.

Drie aspecten en drie groepen van een talenbeleid

Een talenbeleid met drie aspecten

Professioneel handelen ten aanzien van meertaligheid vertrekt altijd vanuit een **talenbeleid**, of dit nu geëxpliciteerd is of niet. Een talenbeleid is het geheel aan ideeën, overtuigingen, regels, praktijken en afspraken die in een opvangvoorziening bestaan ten aanzien van taal en meertaligheid naar kinderen, ouders, het team, de buurt en de samenleving toe. Het bevat drie componenten die elkaar beïnvloeden: overtuigingen, praktijken en management.¹

In de kinderopvang op een kwaliteitsvolle manier aan taal en meertaligheid werken, is dus altijd een 'driesporenbeleid'. Het impliceert dat er steeds naar de drie componenten en hun onderlinge samenhang gekeken wordt. Ze bieden in een ondersteuningstraject dan ook een ingangspoor om met kinderbegeleiders te reflecteren over hun professioneel handelen.

Achter elke handeling gaat een bepaalde overtuiging of mening schuil. Ook de afspraken in het team of de visie uit het kwaliteitshandboek steunen op overtuigingen en inzichten. Het is natuurlijk niet zo dat iedereen dezelfde mening heeft. Evenmin volgt elke handeling logisch uit een bepaalde overtuiging. Zo is het denkbaar dat een kinderbegeleider iets doet dat niet volledig strookt met zijn of haar overtuigingen en dat die zich daar niet helemaal bewust van is. Bovendien bestaan over een thema als meertaligheid heel uiteenlopende meningen, misvattingen en overtuigingen.²

¹ Gebaseerd op Spolsky (2003).

² Zie ook: Extra info 'Meertalig opgroeien: voordelen en voorwaarden' en Basistekst 'Uitgangspunten van de Reflectiewaaiër'.

Daarom is het goed en belangrijk om heel concreet en op een open manier over praktijken (wat men doet) en over overtuigingen (wat men vindt) te spreken en daarbij telkens te linken met de geldende afspraken, regels en de visie van de voorziening. Door hier met het team open over te reflecteren en met elkaar in gesprek te gaan, kunnen blinde vlekken zichtbaar worden, impliciete overtuigingen geëxpliciteerd worden en kan worden gezocht naar aspecten die verbinden, verschillen of nood hebben aan herziening. Zo kan uit een reflectiemoment blijken dat het team nood heeft aan extra kennis over taalontwikkeling bij meertalige kinderen. Deze kennis kan helpen om de overtuigingen over taal te voeden, nieuwe afspraken te maken over taalondersteuning in de opvang en zo een invloed te hebben op de dagelijkse praktijken.

Het is vrij onwaarschijnlijk dat iedereen in een team volledig dezelfde overtuigingen deelt. Maar het is wel mogelijk om vanuit de reflectie over ieders mening op zoek te gaan naar een gedeelde basis of visie die richtinggevend kan zijn voor concrete acties en handelingen. Dat impliceert dus dat een talenbeleid niet in stenen gebeiteld is en dat er op continue basis over gereflecteerd dient te worden.

Een talenbeleid naar drie groepen

Een talenbeleid gaat over de omgang met (1) kinderen, (2) ouders en (3) het team / de collega's. Als ondersteuner is het belangrijk om aandacht te hebben voor de drie aspecten van een talenbeleid vanuit deze drie groepen. Er kan bijvoorbeeld vertrokken worden vanuit het perspectief van de kinderen. Dan kan het reflecteren over professioneel handelen ten aanzien van kinderen gaan over overtuigingen of vooroordelen die begeleiders hebben over meertalige kinderen, over hun praktijken en wat ze doen, en over het management of de afspraken die het team nam. Deze reflectie maakt de samenhang tussen de drie aspecten van een talenbeleid duidelijk. Hetzelfde geldt wanneer ervoor gekozen wordt om te vertrekken vanuit het perspectief van de ouders en/ of het team / de collega's. Ook hier gaat het telkens over overtuigingen, praktijken en management en over hoe deze drie aspecten samenhangen.

Bijvoorbeeld:

Wanneer in een ondersteuningstraject gereflecteerd wordt over concrete situaties die te maken hebben met werken in een meertalige context, kunnen de drie aspecten en de drie groepen van een talenbeleid bewust samen aangeraakt worden.

Voor elk van de drie groepen kan bijvoorbeeld een situatie bedacht worden die te maken heeft met het omgaan met meertaligheid in de opvang:

- 1 Kind: tijdens een fruitmoment wijst Kaan naar zijn bordje en zegt “muz” (Turks voor banaan).
- 2 Ouder: Kaans papa komt hem ophalen. Hij spreekt niet alleen Kaan in het Turks aan, hij slaat ook een praatje met een andere vader en doet dat ook in het Turks.
- 3 Team / collega's: het volledige team zit klaar rond de tafel om aan de teamvergadering te beginnen. Er wordt koffie gedronken en wat gekeuveld. Ewa en Marjanne voeren met z'n twee een gesprekje in het Pools (hun thuistaal).

Bij elke situatie kunnen reflectievragen opgehangen worden aan de drie aspecten. Bijvoorbeeld:

- 1 Overtuigingen: Wat vind jij daarvan? Hoe voel je je daarbij?
- 2 Praktijken: Hoe reageer je daarop? Hoe ga je daarmee om?
- 3 Management: Hebben we hierover een visie of afspraken in ons kwaliteitshandboek? En, op welke manier komt wat daarin staat overeen met hoe we er in de praktijk mee omgaan?

De reflectie kan uitgediept worden door verbindingen te maken tussen bijvoorbeeld verschillende of tegenstrijdige praktijken of overtuigingen ten aanzien van ouders en kinderen (bijvoorbeeld: Zijn we toleranter ten aanzien van meertalige kinderen dan ten aanzien van de ouders?). Of door naar boven te brengen hoe overtuigingen, management en praktijken al dan niet samenhangen (bijvoorbeeld: Doen we wat in onze visie staat en voel ik me daar goed bij?).

Het professioneel handelen in een meertalige context

Professioneel handelen naar meertalige kinderen

De kinderopvang draagt zorg voor het welbevinden van alle kinderen en biedt rijke ontplooiingskansen aan alle kinderen. Om dit te kunnen doen, omschrijft het *Pedagogische Raamwerk* vier essentiële ervaringsgebieden die sterk samenhangen. In elk van deze vier ervaringsgebieden speelt taal een belangrijke rol. Kinderen kunnen zich al op heel jonge leeftijd op een creatieve manier verbaal en non-verbaal uiten, de wereld verkennen en in verbinding gaan met anderen. 'Taal' wordt hier breed geïnterpreteerd. Immers, de jongste baby's in de opvang bedienen zich nog niet van één of meerdere talen door concreet woordgebruik. Maar ze hebben natuurlijk wel een behoefte om te communiceren en vat te krijgen op hun omgeving. Brabbelen, grijpen, kijken, wenen, bewegen, kreunen ... zijn allemaal 'niet-talige' manieren waarop jonge kinderen zich uitdrukken.

Kinderbegeleiders zijn gevoelig voor die communicatiebehoeften en ondersteunen kinderen daarin op een sensitieve en responsieve manier. Ook in het MeMoQ-zelfevaluatie-instrument komt het belang van taal en communicatie aan bod bij de verschillende dimensies. Zo benoemt Dimensie 4 (Educatieve ondersteuning) dat kinderbegeleiders "(...) de leefwereld van kinderen uitbreiden door interacties en activiteiten en daarbij een rijke en gevarieerde taal gebruiken, de kinderen veel spreekkansen geven en goed inspelen op de taaluitingen van de kinderen" (p. 5).

Het creëren van een kwaliteitsvolle taalomgeving is met andere woorden een cruciaal onderdeel van pedagogische kwaliteit.

Een kwaliteitsvolle taalomgeving vertrekt vanuit het kijken naar het kind en het inzicht dat het kind daarbij een actieve rol heeft. Een kind is immers geen leeg vat waar je als volwassene een taal in stopt. Een kind gaat zelf op een actieve manier communicatie en verbinding aan met de omgeving. Hierdoor komt het leren van de taal / talen in die omgevingen tot stand. De rol van anderen in die omgeving en hoe zij inspelen op de communicatiebehoeften is natuurlijk van groot belang.

Kinderbegeleiders creëren interactiemogelijkheden met het kind en tussen kinderen onderling. Ze zorgen voor een omgeving die taal- en spelkansen stimuleert. Het vraagt een focus op taal de hele dag door³, zowel tijdens zorgmomenten als tijdens specifieke activiteiten of vrij spel. Kinderbegeleiders richten hun taal zoveel mogelijk op individuele kinderen (in plaats van alles tegen de kinderen als groep te zeggen) en benoemen en verwoorden daarbij hun eigen handelingen en die van het kind.

De meertalige realiteit in de samenleving maakt dat de thuissituaties van de kinderen die naar de opvang komen heel erg variëren. Heel wat gezinnen zijn uitsluitend Nederlandstalig, maar in veel gezinnen wordt naast het Nederlands vaak een of meerdere talen gesproken. En in sommige gezinnen komt de Nederlandse taal helemaal niet voor. Hoewel dit niet altijd bewuste keuzes zijn

³ Zie ook: Extra info *Het Verhaal van Taal* of <https://ap.lc/Enf4x>

van ouders, heeft dit natuurlijk een invloed op de aanwezige talige diversiteit in de opvang. Als officiële taal in Vlaanderen is het Nederlands uiteraard ook de eerste taal in de kinderopvang, maar dit neemt niet weg dat opvangvoorzieningen rekening dienen te houden met de talige diversiteit.

Dit wordt trouwens ook benadrukt in verschillende beleidsdocumenten:

- **in de regelgeving**⁴: een taalbeleid dat de Nederlandse taalverwerving van elk kind stimuleert, met daarnaast positieve aandacht voor de taal die het kind in het thuismilieu spreekt.
- **in het Pedagogische Raamwerk**: kinderen krijgen in de kinderopvang alle kansen om te spelen, te luisteren en te genieten van de verscheidenheid aan talen en uitdrukkingvormen. Ze ervaren respect voor diverse thuistalen van kinderen en meertaligheid wordt gewaardeerd (p. 28).
- **in de visietekst van Agentschap Opgroei en taalstimulering en meertaligheid** (Kind en Gezin, 2011, p. 8) benoemt men het leren en beleven van de eigen taal als een basisrecht van elk kind.

Het is met andere woorden de opdracht van elke opvangvoorziening om een positief klimaat te creëren ten aanzien van meertalige kinderen. Het gaat over een en-enverhaal waarbij de thuistalen van de kinderen niet beschouwd worden als ‘vehikels’ die het Nederlands in de weg zitten. Dit is niet altijd een evidente opdracht en opvangvoorzieningen variëren in de mate waarin ze aandacht besteden aan de thuistalen van de gezinnen.

Er is daarbij sprake van een continuüm⁵, gaande van:

- tolereren of toelaten van meertaligheid waarbij bijvoorbeeld woorden of zinnen die het kind gebruikt in de thuistaal niet worden bestraft, maar gewoon worden genegeerd. ‘*De thuistaal mag er zijn, maar we doen er niets mee.*’
- over verkennen van meertaligheid waarbij kinderbegeleiders bijvoorbeeld liedjes in de thuistaal laten horen. ‘*We zijn benieuwd naar die thuistalen.*’
- tot benutten en actief faciliteren van meertaligheid waarbij kinderbegeleiders bijvoorbeeld woordjes vragen in de thuistaal aan ouders en die gebruiken in interactie met de kinderen. ‘*We doen iets met die thuistalen.*’

Dit dient gekaderd te zijn in een **gedeelde en gedragen visie op meertaligheid bij jonge kinderen**. In een ondersteuningstraject wordt met de kinderbegeleiders naar zo’n visie toegewerkt op basis van reflectie over overtuigingen, praktijken en management ten aanzien van meertaligheid. Dit vormt de basis voor een open en kwaliteitsvol talenbeleid.⁶

Professioneel handelen naar meertalige ouders

In een kwaliteitsvolle opvangvoorziening zijn ouders en kinderbegeleiders **partners** in de opvoeding van het kind. Er is een **wederkerige en respectvolle relatie** tussen beiden.⁷ Dit vraagt

⁴ Onderafdeling 2: pedagogisch beleid en pedagogische ondersteuning; zie <https://ap.lc/Gjbcl>

⁵ <https://ap.lc/a9QLz>

⁶ Zie functionele meertaligheid <https://ap.lc/XJ2hZ>

⁷ Dimensie 6 van MeMoQ-zelfevaluatie-instrument; zie <https://ap.lc/d0spE>

een open en warme houding waarbij de dialoog met alle ouders **continu** wordt aangegaan. Niet alleen tijdens formele kennismakingsgesprekken of evaluatiegesprekken, maar ook bij informele breng- en haalmomenten, georganiseerde ouderactiviteiten en ongedwongen momenten waarop ouders in de opvangvoorziening aanwezig zijn.⁸ Op regelmatige basis dus, want terwijl de kinderen opgroeien, verandert ook de gezinscontext en de leefsituatie van de ouders.

Taal en taalontwikkeling van het kind vormt uiteraard ook een onderdeel van die dialoog met ouders. Dat geldt voor alle ouders en in het bijzonder voor ouders van kinderen die in een meertalige context opgroeien. Vanuit het gesprek over taal en meertaligheid kunnen begeleiders **samen met ouders vormgeven aan de meertalige opvoeding** van het kind. Aangezien de thuissituatie op vlak van taal voor elk gezin anders is, verkennen kinderbegeleiders actief de ideeën, verwachtingen en vragen die ouders hebben ten aanzien van taal. Niet alle meertalige ouders hebben immers dezelfde ideeën of wensen over de talige opvoeding van hun kind. En de visie van de opvangvoorziening over taal zal niet steeds overeenkomen met de visie van meertalige ouders. Daarenboven zijn er heel wat ouders die hun kind meertalig willen opvoeden en daar concrete vragen of zorgen over hebben (bijvoorbeeld *Heeft dit negatieve implicaties? Wat is de beste manier?*).

Omdat elke gezinssituatie verschilt, bestaan er geen pasklare antwoorden, waardoor het samen vormgeven aan de meertalige opvoeding een continu zoekproces is. Kinderbegeleiders stellen hierbij hun eigen veronderstellingen kritisch in vraag en nemen ook een vragende houding aan in de **dialoog** met ouders. Het is met andere woorden de opdracht van elke opvang om een gedeelde cultuur van wederzijdse dialoog te creëren, waarbij ouders aangemoedigd worden om hun ideeën en behoeften uit te spreken. In een ondersteuningstraject wordt hiernaar toegewerkt met de kinderbegeleiders op basis van reflectie over overtuigingen, praktijken en management ten aanzien van meertaligheid.

Professioneel handelen in team ten aanzien van meertaligheid

Professioneel handelen ten aanzien van meertaligheid op niveau van het team gaat over een personeelsbeleid waarbij de (talige) diversiteit van het team **gewaardeerd, gerespecteerd en benut** wordt. Dit kan gaan over het aanwerven van het personeel (denk ook aan vrijwilligers en stagiairs), waarbij de diversiteit van de buurt weerspiegeld is in het team, en over het benutten van de reeds aanwezige talige diversiteit in het team. Kinderbegeleiders ervaren een openheid en respect naar de eigen talen. Ze hebben het gevoel dat al de aspecten van hun identiteit worden gewaardeerd. Voor meertalige kinderen en ouders kan een divers (talig) team zorgen voor herkenbaarheid en vertrouwdheid en het gevoel welkom te zijn. Als team is het belangrijk om hierover na te denken en afspraken te maken over praktijken naar de kinderen, de ouders en de collega's toe. Bijvoorbeeld afspraken over het gebruik van de eigen thuistaal. Het team is dé plek om een positief talenbeleid ten aanzien van meertaligheid uit te denken en uit te rollen.

⁸ Rutgeerts & Vervaet, 2016, p. 56; zie <https://ap.lc/aLdP3>

Inspiratie voor professioneel handelen in een meertalige context

In dit deel wordt concrete inspiratie geboden voor het professioneel handelen in een meertalige context. In een ondersteuningstraject kan dit kinderbegeleiders ondersteunen bij het uitdenken en uitrollen van een eigen talenbeleid, steeds vertrekkende vanuit de context van de kinderen, de ouders en het team. Twee voorname bronnen hierbij zijn de handleiding bij de dvd *Het Verhaal van Taal*⁹ en het inspiratieboek *Meertaligheid: een Troef!* (Gielen & Işçi, 2015).¹⁰ Geen enkel voorbeeld kan natuurlijk zomaar klakkeloos worden overgenomen in de eigen praktijk. Er dient steeds een (begeleide) reflectie aan vooraf te gaan die kinderbegeleiders en teams helpt stil te staan bij wat praktijkvoorbeelden concreet kunnen betekenen voor de eigen werking.

Inspiratie voor professioneel handelen naar meertalige kinderen

Bij de kinderen die naar de opvang komen, verschillen niet alleen de thuissituaties op vlak van taal. Er is ook een grote diversiteit op vlak van leeftijd en op vlak van algemene taalvaardigheid. Kinderen doorlopen de verschillende fasen van hun taalontwikkeling op een eigen manier en tempo. Dit impliceert dat het creëren van een kwaliteitsvolle taalomgeving ook rekening houdt met die verschillen tussen de kinderen. Kinderbegeleiders stellen daarbij een geïndividualiseerde aanpak voorop. Dit is belangrijk voor de taalontwikkeling van ieder kind, maar het verdient extra aandacht bij kinderen die opgroeien in een meertalige context.

Gemiddeld genomen, starten kinderen in Vlaanderen op een leeftijd van 4 tot 6 maanden in de kinderopvang. Deze jonge kinderen hebben nog geen stevige basis van taalbeheersing; kinderen van 6 maanden spreken nog geen ‘woorden’ in een bepaalde taal. Ze hebben dus baat bij sensitieve responsieve begeleiders die op een gepaste manier ingaan op hun communicatiebehoeften (zie eerder). Soms gaan kinderen pas op latere leeftijd, rond 1,5 of 2 jaar, voor het eerst naar de kinderopvang. Als deze kinderen tot die tijd in een gezinscontext opgroeiden waar amper of geen Nederlands aan bod kwam, kan het zijn dat deze kinderen wel al een bepaalde mate van taalbeheersing in die andere taal bezitten. Het is goed dat kinderbegeleiders dit erkennen, positief waarderen en zelfs benutten. Dat is niet alleen belangrijk voor de identiteit en het welbevinden van het kind, de eerste taal vormt bij deze kinderen ook een basis voor het leren van een tweede taal.

Natuurlijk kunnen kinderbegeleiders niet alle thuishalen van alle kinderen leren. Maar door slechts een paar veelvoorkomende woorden en uitdrukkingen te kennen, kunnen ze wel verbanden leggen tussen de verschillende talen en op die manier bijdragen aan het leren van het Nederlands en de thuistaal. Zo laten ze zien dat ze meertaligheid waarderen als leermiddel én als onderdeel van de identiteit van het kind. Hierbij kunnen uiteraard ook ouders en kinderbegeleiders met een andere thuistaal betrokken worden.

⁹ Zie extra info: *Het Verhaal van Taal* of <https://ap.lc/FF7Gx>

¹⁰ Zie <https://ap.lc/9Rzul>

“Wij doen activiteiten rond meertaligheid tijdens leesmomenten. Bijvoorbeeld een kinderbegeleider leest een boekje in het Nederlands en datzelfde boekje wordt door een mama in het Turks of in een andere taal gelezen. En bij liedjes doen we dat ook. We zingen liedjes in het Nederlands en dan vragen we eens aan ouders om mee te zingen in hun eigen taal.” (uit: film *Ubuntu*)

Het professioneel handelen naar meertalige kinderen vertrekt vanuit een **inclusief gedachtegoed**. Dat betekent dat vooropgesteld wordt wat goed is voor alle kinderen, maar dat hier soms bewuster op moet worden ingezet bij kinderen die opgroeien in een meertalige omgeving. Aan de basis staan de zorg voor het welbevinden van elk kind, de zorg voor maximale ontwikkelingskansen van elk kind en de zorg voor verbondenheid voorop.

Ook in het bieden van een kwaliteitsvolle en stimulerende taalomgeving vertrekken we vanuit dat inclusieve idee. Dat betekent dat het gaat over het belang van een **sensitief responsieve basishouding** met oprechte communicatieve interesse, gemeenschappelijke focus en wederzijdse interactie. Wanneer kinderen wat ouder worden en hun eerste taaluitingen produceren, gaan kinderbegeleiders naast het bieden van véél taal, ook zorgen voor veel spreekansen voor kinderen, door gesprekjes te voeren, samen te praten, vragen te stellen, kinderen te stimuleren om met elkaar te praten en door in te spelen op de taaluitingen van de kinderen.

Er bestaat al heel wat boeiend materiaal over het creëren van een stimulerende taalomgeving. Bijvoorbeeld in de handleiding *Het Verhaal van Taal* staan concrete tips en inspirerende voorbeelden over hoe kinderbegeleiders een rijke taalomgeving kunnen bieden aan kinderen. Als het gaat om professioneel handelen ten aanzien van meertalige kinderen, is het uitgangspunt dat deze taalstimulerende strategieën ook opgaan voor meertalige kinderen. Echter, de specifieke taalsituatie thuis, de leeftijd en de taalvaardigheden van het kind, zorgen er voor dat er soms extra bewust met deze strategieën moet worden omgegaan.

Immers, kinderen met een zekere mate van taalbeheersing in een andere taal zullen vaak door een stille of non-verbale periode gaan wanneer ze in de kinderopvang voor het eerst met het Nederlands in aanraking komen. Hoewel dit uitwendig niet steeds zichtbaar is, zijn kinderen in deze fase heel actief bezig met het opnemen en het verwerken van het Nederlands. Ze zoeken verbindingen met hun eigen thuistaal en leren zo het Nederlands te begrijpen. Dit vraagt soms wat tijd. Na die stille periode beginnen deze kinderen individuele woorden en uitdrukkingen in het Nederlands te imiteren en experimenteren ze met taal. Hoe meer spreekansen deze kinderen hier krijgen, hoe meer ze kunnen experimenteren met een diversiteit aan woorden en zinnen. En hoe meer feedback ze daarop krijgen, hoe sterker hun Nederlands zal ontwikkelen. Voor deze kinderen is hun thuistaal de basis waarop wordt gebouwd. Kinderbegeleiders kunnen dit benutten door af en toe een woordje in de thuistaal te gebruiken en zo verbindingen tussen de talen te laten zien, wat voor kinderen bijdraagt aan het taalleren van al hun talen: het Nederlands en hun thuistalen.

Ook jonge kinderen die bijvoorbeeld rond de leeftijd van 6 maanden met kinderopvang starten en in de thuiscontext geen Nederlands horen, genieten uiteraard even sterk van een kwaliteitsvol taalaanbod in de opvang. Voor jonge baby's gaat dat, zoals eerder gesteld, over non-verbale communicatie en sensitief inspelen op hun behoeften. Ondanks hun prille leeftijd zijn zij ook heel goed in staat om verschillende taalvariëteiten van elkaar te onderscheiden en gelijktijdig meerdere talen aan te leren. Een cruciale voorwaarde hier is dat ze voldoende kwantitatief én kwalitatief taalaanbod krijgen in de verschillende talen. Als daarin voorzien wordt, dan kan de kinderopvang een tweede thuis worden voor deze kinderen, waar zij op een natuurlijke en ongeforceerde manier hun 'tweede thuistaal' kunnen leren, net zoals ze dat in de eerste thuistaal thuis doen.

Enkele concrete tips¹¹ voor het handelen ten aanzien van meertalige kinderen:

- **'Ik mag er zijn'**: de thuiscultuur en de thuistaal is zichtbaar aanwezig in de opvangruimte (aan de muren, in de hoeken ...) zoals posters, welkomstwoorden in de thuistalen, familiemuur, wereldkaart, foto's en prenten die de diversiteit in de maatschappij weerspiegelen. Dit materiaal kan door de kinderbegeleiders gezocht worden of gevraagd worden aan de ouders.
- **'Diversiteit troef'**: het aanwezige materiaal weerspiegelt de talige diversiteit en dit in speelgoed (zoals lege verpakkingen van winkelproducten, inrichtingsmaterialen), boeken, prenten, verkleedkleden, poppen, luister-cd's in de thuistalen, muziek en instrumenten uit verschillende culturen ... Hiervoor kan de opvang een eigen mediatheek met materialen in verschillende talen maken of naar de bibliotheek of speltheek gaan om materialen in verschillende talen te ontlenen.
- **Met betrekking tot de thuistaal** (zie eerder 'continuüm'):
 - **Toelaten**, bijvoorbeeld bij het uiten van emoties, wanneer kinderen samen spelen ... Hierbij mag er al eens iets misgaan, maar kinderbegeleiders doen al het mogelijke om het kind te begrijpen en letten erop dat geen enkel kind wordt uitgesloten.
 - **Verkennen / gebruiken**, bijvoorbeeld zingen en beluisteren van liedjes in de eigen taal; het gebruik van woorden in de thuistaal om kinderen te troosten, op hun gemak te stellen, te begroeten; het inzetten van de thuistaal bij het verduidelijken van instructies, bij de verduidelijking van regels en grenzen, om het dagverloop herkenbaar te maken voor de kinderen; het inzetten van de thuistaal om een voorwerp, begrip of activiteit duidelijk te maken, of om het welbevinden, de betrokkenheid en de zelfredzaamheid van het kind te bevorderen; het kiezen van activiteiten die aansluiten bij de thuiscultuur van de kinderen.
 - **Benutten / actief faciliteren**, bijvoorbeeld vragen hoe ze een voorwerp in hun eigen taal noemen; tijdens spelmomenten kinderen vragen hoe iets in hun eigen taal wordt verwoord; kinderen enthousiasmeren door ook hun eigen taal te betrekken, zorgen voor veel variatie in het taalaanbod door verhalen, liedjes, rijmpjes, poppenkast, spelletjes, boekjes ... in de verschillende talen aan te bieden; kinderen de keuze bieden en hen aanmoedigen om iets te doen in hun thuistaal of in een andere taal: een liedje zingen, tellen, spelletje spelen ...; meertalige ouders uitnodigen om in hun thuistaal een verhaal te vertellen, iets te demonstreren, muziek te maken ...

¹¹ Gielen & Işçi, 2015; zie <https://ap.lc/9RzuL>

Inspiratie voor professioneel handelen naar meertalige ouders

“De eerste contacten zijn voor ons heel belangrijk, omdat je niet weet welke taal een bepaalde persoon spreekt. Als we zien dat iemand Frans spreekt, dan gaan we een van de collega’s die Franstalig is erbij betrekken om te vertalen. Dan voel je ook dat die mensen rustiger zijn en wat minder zenuwachtig, omdat ze in hun eigen taal kunnen uitleggen wat hun relatie is met hun kind en wat de relatie met ons kan zijn in de toekomst. Ik heb in mijn carrière ook al eens meegemaakt dat ik in onze leefgroep een mama had, die wat moeilijker contact zocht met ons. Door haar elke dag een potje koffie aan te bieden en er gewoon naast te gaan zitten, heb ik stap voor stap een vertrouwensrelatie kunnen opbouwen met die mevrouw.” (uit: Film *Ubuntu*)

Professioneel handelen naar meertalige ouders gaat over een **basishouding** waarbij gezorgd wordt dat elke ouder zich welkom voelt (door bijvoorbeeld het elementaire ‘glimlachen en goedemorgen zeggen’), dat er een **wederzijdse dialoog** wordt aangegaan en dat er in het team een gedeelde visie is over de omgang met (meertalige) ouders.

Net zoals meertalige kinderen, verschillen ook meertalige ouders onderling. Aangezien de (meer-)talige context van elk gezin anders is, bestaat ‘dé meertalige ouder’ simpelweg niet. Sommige meertalige ouders kunnen zich naast hun thuista(a)l(en) ook goed bedienen van het Nederlands. Andere ouders die we als ‘meertalig’ beschouwen, kunnen zich soms maar in één taal uitdrukken. Bovendien hebben ouders binnen één gezin meestal niet hetzelfde arsenaal aan talen waarvan ze gebruik kunnen maken.

Naast de eigen taligheid van elke ouder, heeft elk gezin ook eigen ideeën, overtuigingen, praktijken en afspraken over het taalgebruik. Net zoals elke opvangvoorziening een talenbeleid heeft met overtuigingen, praktijken en management, heeft elk meertalig gezin dat dus ook. En net zoals dat bij een voorziening vaak onbewust tot stand komt, is dit voor een meertalig gezin ook zo. Niet elk gezin kan immers zomaar gelijk welke keuze maken over de taalpraktijken binnen en buiten het gezin. Sommige ouders hebben duidelijke voorkeuren en ideeën over de meertalige opvoeding van hun kind, anderen hebben veel vragen en onzekerheden. Dat impliceert dat het aangaan van een relatie met de ouders steeds een zoekproces is, waarbij getracht wordt elkaar zo goed mogelijk te leren kennen. Dat **leren kennen** is een voorwaarde om een relatie en een partnerschap te kunnen aangaan.

In de kinderopvang zetten kinderbegeleiders de eerste stap: ze gaan het gesprek aan met ouders. Dit klinkt eenvoudig, maar dat is het niet altijd. Zowel langs de kant van de ouders als langs de kant van kinderbegeleiders kunnen bepaalde vooroordelen, twijfels en onzekerheden in de weg staan om elkaar aan te spreken. Daarom start een **wederzijdse dialoog** vanuit een vragende en luisterende, respectvolle, open houding. Hierbij geldt: *‘belangrijker dan wat je weet, is wat je bereid bent om te vragen’*.

Dit vormt een basis om dat wat impliciet leeft, te expliciteren en om van daaruit tot concrete gedragen afspraken te komen met ouders. Deze afspraken gaan over hoe ouders zelf aangesproken (willen / kunnen) worden, hoe er met de kinderen wordt gesproken, hoe informatie wordt doorgegeven ... Deze afspraken komen er op basis van de zoektocht die samen met de ouders wordt aangegaan over wat wenselijk en haalbaar is voor alle partijen (het kind, de ouder, de kinderbegeleider en het team). Dit is een continue opdracht.

Veel ouders hebben **vragen over de meertalige opvoeding** van hun kind. Zelfs als ze ze niet stellen, kunnen we er niet van uitgaan dat ze geen vragen hebben. Elke nieuwe situatie (bijvoorbeeld het wennen, een verandering van leefgroep in de opvang, de overgang naar de kleuterschool ...) nodigt uit om samen op zoek te gaan naar welke vragen ouders zich stellen. Ook hier dienen kinderbegeleiders eerst vanuit een **open basishouding** te luisteren naar de vragen van de ouders en te polsen naar de (talige) context in het gezin, en zelfs bij uitbreiding naar die van de familie en de buurt.

Er is maar één zekerheid, en dat is dat er niet één simpel antwoord is dat voor alle gezinnen telt. Er zijn verschillende manieren om een kind meertalig op te voeden¹² en uit onderzoek blijkt dat er geen 'beste manier' bestaat. Wat belangrijk is, is dat beide ouders zich goed voelen bij het taalgebruik binnen en buiten het gezin. Ook is het goed te beseffen dat niet elk gezin een 'vrije keuze' heeft omtrent het taalgebruik. Bijvoorbeeld, anderstalige één-oudergezinnen of gezinnen die recent gemigreerd zijn kunnen niet zomaar 'kiezen' om meerdere talen te gebruiken in de gezinscontext. De (talige) context van het gezin bepaalt dus hoe de meertalige opvoeding eruit zal zien. Als kinderbegeleider is het vooral belangrijk om open in gesprek te gaan om inzicht te krijgen in die talige context en te weten te komen welke vragen ouders zich stellen. Ook bij gezinnen die meer geëxpliciteerde ideeën, verwachtingen en plannen hebben ten aanzien van de meertalige opvoeding, is het belangrijk om vanuit een vragende houding te weten te komen waarom het gezin bepaalde keuzes maakt. Wat zijn achterliggende (soms cultureel ingegeven) redenen? Op die manier kunnen de opvang en de ouders samen de opvoeding van het kind gestalte geven.

Als meertalige ouders vragen aan de kinderbegeleiders welke taal zij thuis het best spreken met hun kind, dan kunnen kinderbegeleiders wel meegeven dat ouders de taal mogen spreken waarin zij zichzelf het best kunnen uitdrukken en het meest comfortabel bij voelen. Immers, voor de taalontwikkeling van het kind is het belangrijk dat er veel met het kind gesproken wordt en dit op een zo natuurlijk mogelijke manier. Ouders die zelf weinig of geen Nederlands kunnen, doen soms hun best om met hun jonge kinderen zoveel mogelijk Nederlands te spreken, omdat ze denken dat dat van hen verwacht wordt. Dat kan er soms voor zorgen dat zij uit goede bedoelingen een eerder gebrekkig Nederlands hanteren. Dat is natuurlijk niet wenselijk. De eerste taal van ouders, hun thuistaal, is de taal van het hart en die mogen ze veel spreken met hun kind, al vanaf de geboorte. Ook al is dat niet het Nederlands. Door veel met het kind te praten, kunnen ouders bijdragen aan de taalontwikkeling van hun kind, want zo geven ze een goede basis mee in 'een eerste taal'. En dat is belangrijk voor verschillende redenen. Een goed ontwikkelde eerste taal legt een basis voor het leren van andere talen op latere leeftijd. Ook is het gebruiken van de thuistalen

¹² Zie ook extra info 'Opvoeden tot meertalige kinderen: 7 gezinnen, 7 voorbeelden'

in het gezin ondersteunend voor hun eigen relatie met hun kinderen, de identiteitsontwikkeling van hun kinderen en de link met de etnische en culturele achtergrond van het gezin.¹²

Wanneer kinderbegeleiders met ouders over meertalig opvoeden spreken, kan het zijn dat ze niet meteen op dezelfde lijn zitten. Net zoals in een team verschillende collega's andere overtuigingen over taal, meertaligheid en diversiteit hebben, is dit ook bij ouders zo. Uit onderzoek¹³ weten we dat bijvoorbeeld sommige meertalige ouders geen voorstander zijn van het gebruik van de thuistaal van het kind in de opvang, vanuit een bezorgdheid voor de ontwikkeling van de dominante taal in de samenleving. Zeker bij de overgang naar de kleuterschool leeft deze vraag bij veel meertalige ouders. Voor andere meertalige ouders kan het dan weer net een geruststelling zijn wanneer ze zien dat de opvang rekening houdt met culturele gewoonten en talen eigen aan de verschillende gezinscontexten. Wanneer kinderbegeleiders in de **dialogoog** met ouders op zulke spanningen stoten, is het belangrijk dat ze niet in uitersten vervallen (voorbeeld: Of ouders per sé willen overtuigen waarom de opvang het zo doet of klakkeloos uitvoeren wat ouders willen en vragen), maar telkens verkennen wat er achter een bepaalde zorg of vraag schuilgaat. Daarom staat een **vragende houding** centraal in het omgaan met ouders.

Dat geldt ook voor hun eigen overtuigingen. Begeleiders dienen zichzelf kritisch te bevragen en niet halsstarrig vast te houden aan hun eigen mening of eigen manier van werken. In een opvangvoorziening komen verschillende gezinssituaties, verschillende wensen en verschillende overtuigingen samen en ontstaat er als het ware een 'onderhandelingsruimte' om in die diversiteit een kinderopvangpraktijk uit te bouwen waarin iedereen zich herkent en erkend en gewaardeerd voelt. Dit kan in een ondersteuningstraject een startpunt zijn om te reflecteren over het omgaan met meertalige ouders en het samen vormgeven aan de meertalige opvoeding van het kind.

Verder vraagt de dialoog met ouders die het Nederlands niet zo machtig zijn enige creativiteit. Het is immers ook belangrijk dat informatie (bijvoorbeeld over het dagverloop in de opvang) goed en begrijpbaar wordt doorgegeven. Hierbij kunnen gebaren, pictogrammen, foto's of tekeningen, Google Translate, het betrekken van ouders die een andere taal spreken, tolken ... allemaal nuttig zijn. Daarnaast gaat het ook over brochures en infobrieven die voor de ouders worden voorzien (bijvoorbeeld over de visie of over praktische zaken) die in meerdere talen beschikbaar zijn of over een welkomstbord in verschillende talen.

Vaak wordt de tip gegeven om te werken met pictogrammen en foto's in communicatie met ouders. Toch enkele kanttekeningen hierbij:

- Ga er niet van uit dat elke ouder elk pictogram begrijpt. Pictogrammen zijn niet altijd eenduidig en kunnen verschillend geïnterpreteerd worden.
- Let op voor een 'overload' aan pictogrammen. De boodschap moet duidelijk blijven.
- Hou op een welgekozen moment een korte toelichting voor ouders (eventueel met tolk) over de betekenis van de gebruikte beelden.
- Bevraag ouders regelmatig of dit hen helpt.
- Zorg voor een goed evenwicht, zodat je tekst geen 'versimpeling' uitstraalt.

¹³ Zie bv. Adair, Tobin & Arzubiaga (2012)

Er dient dus nagedacht te worden over een **brede waaier aan communicatiekanalen**: het schriftelijke, het mondelinge, het beeldende en de beleving.

Een belangrijk uitgangspunt is dat het **mondelinge contact prioritair** is en dat de andere communicatievormen de mondelinge gesprekken ondersteunen. Het zijn hulpmiddelen die de onderlinge communicatie ondersteunen.

Inspiratie voor professioneel handelen in team ten aanzien van meertaligheid

“Ons team is ook heel divers. We hebben gelukkig een team dat verschillende talen spreekt, waaronder Congolees, Frans, Engels, Spaans, Surinaams, Farsi ... en dat maakt het natuurlijk een stuk gemakkelijker om te communiceren met de ouders.”
(uit: Film *Ubuntu*)

Professioneel handelen in team ten aanzien van meertaligheid gaat over een personeelsbeleid waarbij de (talige) diversiteit van het team gewaardeerd en benut wordt. Er worden afspraken gemaakt over het gebruik van thuistaal in gesprek met collega's, kinderen en ouders. Dit kan bijvoorbeeld gaan over het betrekken van een meertalige collega bij bepaalde activiteiten voor de kinderen (zoals een verhaal voorlezen of een liedje zingen in de thuistaal) of over het inschakelen van een collega als tolk naar de ouders toe.

Daarnaast gaat het ook over het uitdenken en uitrollen van een positief talenbeleid ten aanzien van meertaligheid. Hiertoe kunnen volgende zaken ondersteunend zijn¹⁴:

- bijscholing en begeleiding over meertaligheid;
- teamvergaderingen waarbij de overtuigingen over meertaligheid openlijk worden besproken tussen alle teamleden;
- bevindingen uit wetenschappelijk onderzoek (bijvoorbeeld over tweedetaalverwerving, de plaats van thuistaal ...) worden besproken en vertaald naar de eigen praktijk;
- inspiratie door bezoeken of uitwisseling met andere opvangvoorzieningen die ervaring hebben in het omgaan met meertaligheid;
- ...

¹⁴ Gebaseerd op Gielen & Işçi (2015)

Extra info

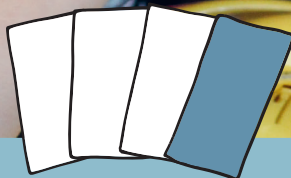

Voor dit deel verwijzen we naar de website van vbjk.

www.reflectiewaaiervbjk.be

Ondersteuners vinden er extra informatie om een kinderopvang te ondersteunen in het uitwerken van hun talenbeleid.

Het biedt extra interessante artikels die voeden en aanzetten tot reflectie. Er staan wetenschappelijke artikels, artikels speciaal voor de kinderopvang en artikels die speciaal in het kader van het Pro_M-project werden geschreven.

Reflectie-instrumenten

Kenniskaarten met wetenschappelijke info

- Reflecteren over het talenbeleid
- Reflecteren vanuit de MeMoQ-zelfevaluatie
- Reflecteren vanuit cases en vignetten
- Reflecteren vanuit videofragmenten

Handleiding Kenniskaarten

Doelstellingen

- Kennis over meertaligheid uitbreiden.
- Reflecteren over omgaan met meertaligheid.
- Reflecteren over de invloed van wetenschappelijke kennis op het talenbeleid van de opvang.
- Discussiëren over eigen en gemeenschappelijke overtuigingen rond meertaligheid.

Middel

Begeleide reflectie op basis van stellingen over meertaligheid vanuit wetenschappelijke kennis.

Werkwijze

Op de voorkant van de kenniskaarten staat een stelling. Op de achterkant een beknopte theoretische uitleg, onderbouwd door recente wetenschappelijke kennis. De stellingen kunnen daarom beschouwd worden als 'een feit' of 'een mythe'. Maar het voornaamste blijft het voeren van een reflectiegesprek met de deelnemers aan het ondersteuningstraject en samen nadenken over wat deze kennis kan betekenen voor de opvang.

Je hoeft niet alle stellingen te bespreken. Je kan ervoor kiezen om een beperkt aantal kenniskaarten heel diepgaand te bespreken.

Soms is er overlap tussen de stellingen. Als ondersteuner kan je de kaartjes kiezen die het meest 'passend' zijn. Of je kan de keuze aan de kinderbegeleiders laten. Als ondersteuner kan je ook zelf reflectievragen toevoegen of de kinderbegeleiders stimuleren om zelf vragen te stellen. Tijdens het reflectiegesprek kan je ook refereren aan eigen ervaringen of discussies bij een vorige stelling.

Mogelijke methodieken

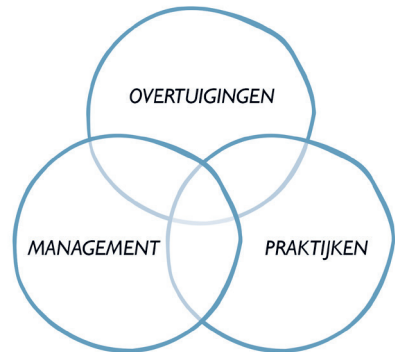
Je kan de kenniskaarten op verschillende manieren bespreken. Enkele voorbeelden:

- Kies een aantal geschikte kenniskaarten. Je kan je keuze laten hangen van de beschikbare tijd, de interesses of de reeds aanwezige kennis van de kinderbegeleiders.
- Of leg de kenniskaarten allemaal op tafel en laat de kinderbegeleiders een stelling kiezen die hen triggert.
- Laat per stelling de kinderbegeleiders een plek innemen in de ruimte: links in de ruimte iedereen die niet akkoord is en dus denkt dat het een mythe is, rechts iedereen die akkoord is en dus denkt dat het een feit is. Je kan opteren voor een dichotome keuze (enkel niet akkoord, akkoord) of een continuüm (van helemaal niet akkoord, over niet akkoord, naar akkoord, tot helemaal akkoord).

- Verdeel de kinderbegeleiders in groepen en geef per groep 2 soorten gekleurde kaartjes die ze per stelling in de lucht steken na een 'zoemsessie' van een 2-tal minuten: rood = niet akkoord – mythe, groen = akkoord – feit.
- Gebruik de kenniskaarten in een spelvorm (bijvoorbeeld type ganzenbord, zoals het ALL INclusive-spel¹). Dit kan met enkel de kenniskaarten, of in combinatie met opdrachtkaartjes.

Bovenstaande methodieken zorgen ervoor dat je als ondersteuner de kinderbegeleiders kan verbinden en overtuigingen uitgewisseld kunnen worden (bijvoorbeeld *ik zie drie mensen die denken dat het een feit is, twee die denken dat het een mythe is, wissel onderling uit*). Laat de kinderbegeleiders zeker ook vertellen over eigen ervaringen, zowel persoonlijk als professioneel.

Als ondersteuner faciliteer je het gesprek en stimuleer je de discussie tussen de kinderbegeleiders. Je kan hierbij de drie componenten van een talenbeleid voor ogen houden en een bewuste keuze maken om bijvoorbeeld vanuit de component 'overtuigingen' te vertrekken. Probeer dan in de reflectie ook te linken met de andere componenten.

Mogelijke reflectievragen

Hier volgen mogelijke reflectievragen om de discussies te stimuleren.

- Is deze stelling een feit of een mythe? Waarom denk je dat?
- Wat roept dit bij je op? Komt dit overeen met je eigen overtuiging?
- Kan je dit linken aan een situatie uit je eigen leven?
- Denk je aan bepaalde situaties waarbij deze kennis relevant zou zijn geweest? Wanneer zou je deze kennis kunnen gebruiken? Hoe zou je deze kennis gebruiken?
- Kan je deze stelling linken met de opvangvoorziening:
 - Naar de kinderen toe:* herken je dit bij sommige kinderen?
 - Naar de ouders toe:* herken je dit bij sommige ouders? Hebben ouders je hier al over aangesproken? Wat antwoordde je?
 - Naar de collega's / het team toe:* wat is de mening van de verschillende collega's? Wat leeft bij de collega's?
- In hoeverre hou je hier al rekening mee in je opvangvoorziening?
- Hoe kan je hiermee omgaan in de opvangvoorziening?
- ...

¹ Zie <https://ap.lc/blZJB> en <https://ap.lc/Dul3I>

Als ondersteuner kan je het wetenschappelijke inzicht toevoegen aan het reflectiegesprek. Dit staat beknopt weergegeven op de achterkant van de kenniskaarten.

Meer info

- de basisteksten: uitgangspunten en professioneel handelen;
- de extra info: het artikel 'Meertaligheid is een troef en geen hindernis' en het artikel 'Opvoeden tot meertalige kinderen: 7 gezinnen, 7 voorbeelden';
- de videofragmenten met wetenschappelijke kennis.

Na het reflectiegesprek kan je de kinderbegeleiders bepaalde zaken laten noteren:

- Wat is nieuw voor je?
- Wat wil je onthouden?
- Wat neem je mee voor je opvangvoorziening?
- ...

Focus	Stelling	Feit of mythe?
Definiëring van meertaligheid	Meertaligheid komt enkel in grote steden voor.	Mythe
	Je bent pas meertalig als je meer dan één taal vloeiend spreekt.	Mythe
	Meertalig opgroeien heeft voordelen.	Feit
Meertalig opvoeden	Wanneer kinderen van bij hun geboorte meerdere talen horen, zullen ze later vlot meerdere talen spreken.	Mythe
	Het is niet omdat een kind in een meertalige omgeving wordt opgevoed, dat het later sowieso al deze talen even vlot zal spreken.	Feit
	Meertalige ouders in Vlaanderen voeden hun kind het best op in de taal die ze het best beheersen, ook al is dat niet het Nederlands.	Feit
	In een meertalig gezin spreekt de ene ouder best steeds de ene taal met het kind en de andere ouder de andere taal.	Mythe
	Meertalige kinderen die in één zin woorden uit verschillende talen door elkaar gebruiken, zijn niet verward.	Feit
	Meertalige kinderen hebben een tragere taalontwikkeling dan eentalige kinderen.	Mythe
	Voor een baby is het moeilijker om twee talen tegelijk te verwerven dan één taal.	Mythe
Meertalig opvoeden in de opvang	Om jonge kinderen met een andere thuistaal Nederlands aan te leren, spreek je in de opvang best alleen Nederlands met hen.	Mythe
	Een kinderbegeleider die één van de aanwezige thuistalen van de gezinnen deelt, mag deze gebruiken in de opvang.	Feit
	Als een peuter een nieuwe taal leert in de opvang, bouwt hij verder op de kennis die hij heeft in andere talen.	Feit

Meertaligheid
komt enkel in grote
steden voor.

MYTHE

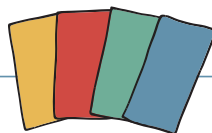
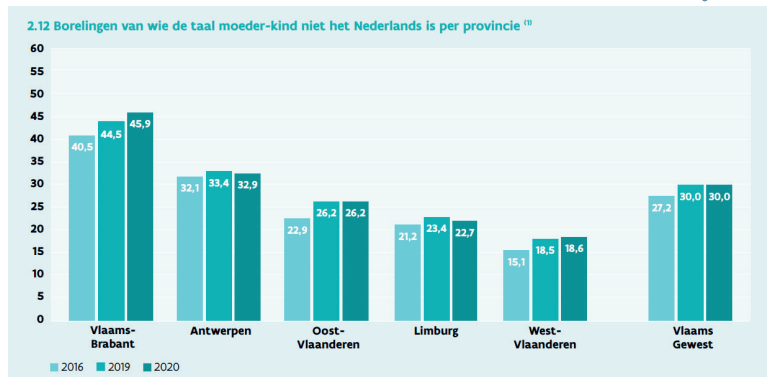
Wereldwijd bestaan er meer dan 7000 talen. In België worden meer dan 100 talen gesproken en meer dan 65% van de mensen kent meer dan één taal. In onze samenleving is **meertaligheid dus een realiteit**, die bovendien alleen maar toeneemt, o.a. via migratie.

Dat betekent dat steeds meer kinderen opgroeien in een meertalige context. Zo blijkt uit cijfers van Agentschap Opgroeien dat bij 30% van de kinderen geboren in 2020 in het Vlaams Gewest de meest gesproken taal tussen moeder en kind niet het Nederlands is. Het staafdiagram hieronder toont dat dit voorkomt in alle provincies in Vlaanderen. Bovendien is België geen uitzondering; gelijkaardige cijfers worden gevonden in verschillende Europese landen. Meertaligheid is dus overal een realiteit.

MAAR...

In alle Vlaamse provincies wordt een stijging genoteerd van het aantal kinderen dat een andere thuistaal heeft dan het Nederlands. Maar dit is in

grote steden nog hoger. Statistiek Vlaanderen toont dat bijvoorbeeld in Brussel 76% van de kleuters niet het Nederlands als eerste taal hebben.

Meer info

Bron: Het Kind in Vlaanderen, 2020, hfdst 2.

Wil je specifieke info over Brussel? <http://www.briobrusssel.be>

FEIT OF MYTHE?

Je bent pas meertalig
als je meer dan één taal
vloeiend spreekt.

MYTHE

Heel vaak wordt gedacht dat tweetalig zijn, betekent dat je beide talen even vloeiend spreekt.

Maar uit onderzoek blijkt dat taalvaardigheid slechts één dimensie is van meertaligheid. Het komt zelfs maar zelden voor dat iemand twee talen even goed beheerst, laat staan meerdere talen. De meeste meertaligen gebruiken hun talen immers voor verschillende doeleinden, in verschillende situaties en met verschillende communicatiepartners.

Talenkennis is heel vaak **functioneel** en **afhankelijk van de context** waarin je een taal verwerft en nodig hebt. De taalvaardigheid kan dus evolueren doorheen de jaren.

Dit heeft als gevolg dat meertaligen bijna nooit gelijkaardige competenties (nodig) hebben in hun verschillende talen.

Daarom worden meertalige kinderen in de vroege kinderjaren omschreven als:

‘0-3-jarige kinderen die meertalig (zullen) opgroeien doordat ze meer dan één taal op frequente basis zullen horen en/of gebruiken en meerdere talen nodig hebben om optimaal te functioneren in hun verschillende sociale contexten.’

Meer info

Basistekst 'Uitgangspunten'
Filmpje Meertalig opvoeden

Meertalig opgroeien
heeft voordelen.

FEIT

Er is wetenschappelijke consensus dat meertalig opgroeien geen nadelen heeft voor kinderen. Integendeel, onderzoek toont dat opgroeien met meerdere talen een **positieve invloed** heeft op de cognitieve en sociale ontwikkeling van kinderen. In het latere leven kunnen deze voordelen leiden tot brede ontplooiingsmogelijkheden in de schoolloopbaan, op de arbeidsmarkt en in het sociale en individuele leven van de volwassene.

Dat is niet alleen belangrijk voor de intellectuele, sociale en emotionele groei; het leren en beleven van een eigen taal of talen in de ontplooiing van de eigen identiteit is ook een **basisrecht van elk kind**, zoals opgenomen in het *Kinderrechtenverdrag*.

Meertaligheid is niet alleen een realiteit, het kan dus ook een troef zijn.

Dit geldt ook voor kinderen die:

- in een drie- of viertalige omgeving opgroeien en die verschillende talen nodig hebben in het dagelijkse leven;
- in een andere taal opgroeien dan de maatschappelijk 'hoger' gewaardeerde talen zoals Frans, Engels, Spaans. Het gaat over alle talen;
- eentaalstoornis hebben. Als meertalige kinderen eentaalontwikkelingsstoornis hebben, hebben ze moeilijkheden met de verschillende talen. Hun meertaligheid zelf is hier echter niet de oorzaak van en maakt de moeilijkheden ook niet erger.

Meer info

Basistekst 'Uitgangspunten'

Extra info 'Meertalig opgroeien: voordelen en voorwaarden';

'Meertalig Opvoeden: 7 gezinnen, 7 voorbeelden';

'KIDDO-artikel met Piet Van Avermaet'

Filmpje *Hebben tweetalige kinderen een taalachterstand?*

Wanneer kinderen
van bij hun geboorte
meerdere talen
horen, zullen ze later
vlot meerdere talen
spreken.

MYTHE

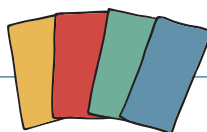
Meertalig opgroeien gaat niet vanzelf.

Het is goed mogelijk dat kinderen die meertalig opgevoed worden, later één van die talen zelden zullen gebruiken.

Als ouders willen dat hun kind later meerdere talen goed kunnen gebruiken, dan is het belangrijk dat kinderen die talen van jongs af aan vaak horen én gestimuleerd worden om die te gebruiken. Het creëren van **kwaliteitsvolle interacties** is dus belangrijk. Dat kan thuis, in de opvang, op school, in interactie met gezinsleden, professionals en andere kinderen.

Het gaat over meer dan enkel 'horen'. Naast voldoende input moeten kinderen ook veel spreekkansen krijgen. Volwassenen initiëren dit door samen te praten met de kinderen, vragen te stellen, te luisteren en kinderen te stimuleren om met elkaar te spelen en te praten. Als volwassene reageer je **sensitief-responsief** op de verbale en non-verbale taaluitingen van de kinderen.

Maar zelfs als aan deze voorwaarden is voldaan, kan het zijn dat een kind later als volwassene niet elke taal even vlot zal spreken. Dit kan te maken hebben met het feit dat de oefenkansen in een taal gaandeweg verminderen (bv. door een verhuis). Hoor of spreek je een taal niet meer, dan verleer je ze veelal.

Meer info

Basistekst 'Uitgangspunten'

Extra info 'Meertalig Opvoeden: 7 gezinnen, 7 voorbeelden'

FEIT OF MYTHER?

Het is niet omdat een kind in een meertalige omgeving wordt opgevoed, dat het later sowieso al deze talen even vlot zal spreken.

FEIT

Het verschil tussen kinderen die eentalig en meertalig opgevoed worden, ligt niet zozeer in hoe de taalontwikkeling verloopt, maar veeleer in de talen die kinderen zullen horen en gebruiken. In Vlaanderen kan een onderscheid gemaakt worden naar:

- Kinderen die vanaf de geboorte enkel in het Nederlands worden opgevoed en dus thuis enkel Nederlands horen.
- Kinderen die vanaf de geboorte in een andere taal dan het Nederlands worden opgevoed, en dus thuis geen Nederlands horen.
- Kinderen die vanaf de geboorte gelijktijdig in meer dan één taal worden opgevoed, waaronder het Nederlands.
- Kinderen die vanaf de geboorte gelijktijdig in meer dan één taal worden opgevoed, maar niet het Nederlands, m.a.w. kinderen die dus thuis geen Nederlands horen.

De kinderen die thuis geen Nederlands horen, zullen in Vlaanderen het Nederlands verwerven op latere leeftijd, meestal wanneer ze naar de kinderopvang of kleuterschool gaan.

Waar het voor eentalige kinderen voor de hand ligt dat ze de taal zullen gebruiken die ze horen in hun omgeving, is dit niet altijd het geval voor meertalige kinderen. Er zijn niet altijd evenveel **spreekansen** en **interactiemogelijkheden** in de verschillende talen. Hierdoor zal de spreekvaardigheid in de verschillende talen niet gelijk evolueren. Het is dus mogelijk dat kinderen die meertalig opgevoed worden, later één van die talen nog zelden zullen gebruiken.

Ook kan het zijn dat kinderen de taal wel begrijpen, maar ze niet durven of willen gebruiken, omdat ze aanvoelen dat hun taal niet wordt gewaardeerd in een bepaalde context.

Meer info

Basistekst 'Uitgangspunten'

Extra info 'Meertalig Opvoeden: 7 gezinnen, 7 voorbeelden'

Meertalige ouders in
Vlaanderen voeden
hun kind het best op in
de taal die ze het best
beheersen, ook al is dat
niet het Nederlands.

FEIT

Veel ouders willen dat hun kinderen in staat zijn om meerdere talen te begrijpen en te spreken. Dit wordt ingegeven door allerlei factoren eigen aan de context van het gezin:

- De talen die thuis gesproken worden door de gezinsleden.
- De wensen en verwachtingen die ouders hebben ten aanzien van hun kinderen (bv. de wens dat de kinderen met de grootouders kunnen communiceren in de taal van de grootouders; de hoop dat hun kinderen mee kunnen op school; de kansen op een job later...).
- De talen waarmee de kinderen in contact komen buiten het gezin, zoals in de kinderopvang en op school.

Maar er is **niet één juiste weg** om kinderen meertalig op te voeden. Ouders kunnen zelf kiezen of ze opteren voor een bepaalde strategie. Dit hangt af van de talige context van het gezin. Besef ook dat niet alle gezinnen hier zomaar een vrije keuze in hebben.

Als opvangvoorziening is het vooral belangrijk om te weten dat er niet één ‘juiste’ weg is. Daarom gaan kinderbegeleiders vanuit een **vragende houding** meermaals het gesprek aan met meertalige gezinnen. Zo krijgen ze een goed zicht op de talige context van het gezin en op de specifieke vragen en verwachtingen die ouders hebben ten aanzien van taal. Het gaat om een **wederzijdse open dialoog** waarbij je luistert naar de gezinnen en samen op zoek gaat naar hoe jullie de meertalige opvoeding van het kind samen kunnen vormgeven.

OPGELET... Ouders voelen zich soms schuldig omdat ze onvoldoende Nederlands kunnen. Vol goede bedoelingen gaan ze dan een eerder ‘gebrekkig’ Nederlands spreken met hun kind. Het gaat vooral over veel praten met het kind en dat mag zeker in de talen van het hart, de talen waar ouders zich goed bij voelen. Dit draagt bij aan de ontwikkeling van een goede thuistaal. Dat is belangrijk voor verschillende redenen. Denk aan: een stevige identiteitsontwikkeling, de band met de familie, en het vormt de basis om makkelijker andere talen aan te leren.

Meer info

Extra info ‘Meertalig Opvoeden’;
‘Meertalig Opvoeden: 7 gezinnen, 7 voorbeelden’

FEIT OF MYTHER?

In een meertalig gezin spreekt de ene ouder best steeds de ene taal met het kind, en de andere ouder de andere taal.

MYTHE

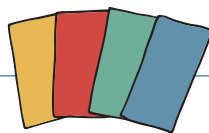
De één-ouder-één-taalmethode (wordt vaak OPOL genoemd: *One-Parent-One-Language*), waarbij de talen verdeeld worden tussen de ouders, is maar één van de verschillende strategieën die bestaan om kinderen op te voeden in een meertalig gezin.

Echter, de **OPOL**-methode is niet zomaar geschikt voor alle gezinnen.

Zo vermijden ouders best om hun kind in een taal aan te spreken waarin ze zich niet spontaan kunnen uiten. Taalgebruik met het kind moet immers natuurlijk aanvoelen en mag niet kunstmatig zijn. Het verdelen van de gesproken talen over de ouders is dus enkel zinvol als deze personen zich ook vlot kunnen uitdrukken in de gekozen taal.

Hoewel kinderen die met OPOL worden opgevoed relatief veel kans maken om later meerdere talen vlot te spreken, lukt dit niet altijd. Bij ongeveer een kwart van de kinderen lukt dat niet. Er bestaat namelijk een risico op verlies van één van beide talen, namelijk de taal die buiten het gezin het minst gesproken wordt. Bovendien is het heel moeilijk voor ouders om altijd en consequent OPOL toe te passen.

Kern is: er is niet één juiste strategie. Als kinderbegeleider vertrek je steeds vanuit een wederzijdse en open dialoog waarin je samen met de ouders op zoek gaat.

Meer info

Extra info 'Meertalig Opvoeden: 7 gezinnen, 7 voorbeelden'

Meertalige kinderen die
in één zin verschillende
talen door elkaar
gebruiken, zijn niet
verward.

FEIT

Als je twee talen 'in je hoofd hebt', kan je altijd kiezen welke taal je spreekt. Maar soms combineren meertaligen hun talen in dezelfde zin of situatie. Ze maken bijvoorbeeld een zin met woorden uit beide talen, of ze passen grammaticale regels uit de ene taal toe op de andere.

Dit heet *code-switching* of *code-mixing* en de meeste meertaligen doen dit. Het is perfect **normaal**. Onderzoek toont dat dit niet betekent dat kinderen verward zijn.

In tegenstelling tot kinderen die opgroeien met één taal, hebben meertalige kinderen een 2e (of 3e) taal van waaruit ze woorden kunnen lenen. Ze doen dit bijvoorbeeld wanneer ze bepaalde woorden in de ene taal beter kennen dan in de andere.

Hoewel het 'mischen' heet, gaat het niet zomaar over het willekeurig mengen van woorden van de ene taal in de andere. Het mixen volgt grammaticale regels en is niet iets 'gemakkelijks': het vergt heel wat taalkundige kennis. Dus, in plaats van verwarring, is dit mixen eigenlijk een teken van **talige competentie en creativiteit**.

OOK...

Het mixen gebeurt door meertalige kinderen en volwassenen bewust én onbewust. Wanneer volwassenen in gesprek met kinderen bewust verschillende talen gebruiken, spreken we van *translanguaging*.

Meer info

Extra info 'Mischen van talen in een meertalige opvoeding'

Filmpje *Een meertalige mengelmoes in je hoofd?*

FEIT OF MYTHE?

Meertalige kinderen
hebben een tragere
taalontwikkeling dan
eentalige kinderen.

MYTHE

De taalontwikkeling van een kind verloopt volgens verschillende fasen en begint al vóór de geboorte. De meeste kinderen starten rond de leeftijd van 6 maanden met brabbelen, zeggen hun eerste woordje rond hun 1e verjaardag en vormen kleine zinnen rond 2-3 jaar.

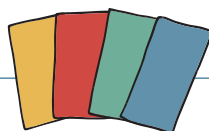
Kinderen die met meerdere talen opgroeien, hebben **niet méér tijd nodig** bij het doorlopen van de fasen. Uit onderzoek blijkt dat kinderen die vanaf hun geboorte met twee talen worden opgevoed op hetzelfde moment gaan brabbelen en praten als kinderen die met één taal opgroeien. Ook verwerven zij taalregels op hetzelfde moment in hun ontwikkeling. Ze doen dit voor beide talen simultaan.

MAAR... Meertalige kinderen kennen in één taal vaak wat minder woorden, dan hun eenentalige leeftijdsgenoten. Maar tel je het aantal woorden in de verschillende talen samen, dan kennen ze evenveel of soms meer woorden.

Sommige woorden kennen meertalige kinderen beter in de ene dan in de andere taal. Sommige woorden worden in een bepaalde omgeving meer gebruikt.

OOK... Het bovenstaande geldt voor kinderen die vanaf de geboorte gelijktijdig in twee talen opgroeien. Kinderen die pas op latere leeftijd met een 2^e taal in aanraking komen, hebben natuurlijk extra tijd nodig om deze nieuwe taal te verwerven. Ze hebben namelijk al een bepaalde mate van taalontwikkeling in de 1^e taal doorgemaakt. De ontwikkeling van hun 2^e taal bouwt voort op de kennis van de 1^e taal.

Volwassenen mogen zich niet blindstaren op de precieze leeftijden en fasen in de taalontwikkeling van beide talen. Elk kind volgt immers een **eigen ritme**.

Meer info

Filmpjes *Meertalig Opgroeien;*
Een meertalige mengmoes in je hoofd?;
Hebben tweetalige kinderen een taalachterstand?

FEIT OF MYTHER?

Voor een baby is
het moeilijker om
twee talen tegelijk te
verwerven dan één taal.

MYTHER

Onderzoek laat zien dat kinderen reeds vanaf heel jonge leeftijd prima **2 of meer talen kunnen leren**. Het brein van een baby is immers even goed in staat om 2 talen te leren of als 1 taal te leren.

Meer zelfs, uit recent hersenonderzoek blijkt dat baby's de vaardigheid hebben om alle klanken van alle talen van elkaar te onderscheiden. Rond de leeftijd van 10-11 maanden neemt deze vaardigheid af en geraken kinderen 'gespecialiseerd' in de taal of talen die ze dagelijks horen.

Kinderen die vanaf de geboorte gelijktijdig voldoende en kwalitatieve input van 2 of meer talen krijgen, ondervinden hier dus geen probleem van en groeien in die verschillende talen op. In sommige gevallen hebben deze kinderen dus twee '1e' talen, twee thuistalen.

De talige omgeving waarin het kind opgroeit, is bepalend! Een kind groeit op in de talen die het nodig heeft om in verschillende contexten te kunnen functioneren. Zelfs als dat betekent dat in die omgeving bijvoorbeeld 3 talen nodig zijn.

Verder blijkt uit onderzoek dat ook kinderen met een taalontwikkelingsstoornis of kinderen met het Syndroom van Down een harmonieuze meertalige ontwikkeling kunnen beleven.

Meer info

Filmpjes *Meertalig Opgroeien*;
Een meertalige mengelmoes in je hoofd?

Om jonge kinderen
met een andere
thuis taal Nederlands
aan te leren, spreek je
in de opvang best alleen
Nederlands met hen.

MYTHE

Aandacht voor Nederlands en aandacht voor thuistalen gaan hand in hand. Om op te groeien in onze samenleving is het noodzakelijk een goede Nederlandstalige basis te hebben. Maar dat betekent niet dat de thuistalen overboord gegooid moeten worden.

Het *Pedagogisch Raamwerk* stelt: "Steeds meer kinderen groeien op in meertalige omgevingen en hebben een of meer thuistalen die verschillen van de taal in de kinderopvang. Kinderen krijgen in de kinderopvang alle kansen om te spelen, te luisteren, te genieten van de verscheidenheid aan talen en uitdrukkingsvormen. Ze ervaren respect voor diverse thuistalen van kinderen en meertaligheid wordt gewaardeerd."

Aandacht voor de thuistalen van kinderen is niet alleen gunstig in functie van het leerproces van kinderen, het heeft ook een positieve invloed op het welbevinden, het zelfvertrouwen en de identiteitsvorming van het kind. Dat geldt zeker voor kinderen die opgroeien in gezinscontexten waar een andere thuistaal wordt gesproken. Je eerste ontwikkelde taal is immers de taal waarin je je het meest thuis voelt en die het nauwst verbonden is met je cultuur en familiale achtergrond. In de opvang dient er dus een **positief klimaat** te worden gecreëerd ten aanzien van meertalige kinderen en het gebruik van thuistaal. Naast bijvoorbeeld toelaten dat kinderen woordjes uit hun thuistaal mogen gebruiken, kan de thuistaal van kinderen ook bewust ingezet worden om de betrokkenheid, het welbevinden en de ontwikkeling in verschillende talen van kinderen te ondersteunen. Uit onderzoek blijkt dat daar alleen maar **voordelen** aan verbonden zijn.

Meer info

Basistekst 'Uitgangspunten'

Filmpjes *Meertalig Opgroeien; Een meertalige mengelmoes in je hoofd?*;

Extra info 'Meertalig Opvoeden: 7 gezinnen, 7 voorbeelden';

dvd *Het Verhaal van Taal*;

Extra: in de Brusselse beleidsnota (2019-2024) wordt meertaligheid zelfs gestimuleerd.

Een kinderbegeleider
die één van de
aanwezige thuishalen
van de gezinnen deelt,
mag deze gebruiken in
de opvang.

FEIT

De meertalige realiteit in de samenleving maakt dat de thuissituaties van de kinderen die naar de opvang komen heel erg variëren. Heel wat gezinnen zijn uitsluitend Nederlandstalig, maar in veel gezinnen wordt naast het Nederlands ook één of meerdere andere talen gesproken. En in sommige gezinnen komt de Nederlandse taal helemaal niet voor. Hoewel dit niet altijd bewuste keuzes zijn van ouders, heeft dit natuurlijk een invloed op de aanwezige talige diversiteit in de opvang.

Als een kinderbegeleider één van de thuishalen van de gezinnen kent of deelt, heeft dat alleen maar voordelen. Zo voelen meertalige gezinnen zich gemakkelijker (h)erkend wanneer de kinderbegeleiders af en toe iets in de thuistaal verduidelijken. Ook zijn ouders die het Nederlands niet machtig zijn dan **beter geïnformeerd** en meer betrokken. Naar kinderen toe kan het gebruik van thuistaal bevorderlijk zijn voor het welbevinden en de betrokkenheid van het kind in de dagelijkse routine.

Een kinderbegeleider die de thuistaal van het kind bewust inzet als pedagogische strategie doet aan *translanguaging*. Zij/hij gebruikt dan het Nederlands in combinatie met de thuistaal om het welbevinden, de betrokkenheid en de taalontwikkeling in verschillende talen te ondersteunen. Uit onderzoek blijkt dat deze strategie geen nadelen heeft voor de taalontwikkeling in het Nederlands, zolang er ook een kwalitatief taalaanbod is in het Nederlands met **geïndividualiseerde en rijke interacties**.

Aandacht voor Nederlands en aandacht voor thuishalen gaan hand in hand.

Ook meertalige ouders zelf spelen een belangrijke rol in het binnenbrengen van de thuishalen in de opvang. Ze zijn immers de eerste partner in het vormgeven aan de meertalige opvoeding van het kind. Daarom dient er met hen verkend te worden hoe ze omgaan met verschillende talen binnen het gezin en wat hun vragen en verwachtingen zijn ten aanzien van de meertaligheid van het kind. Daarnaast kunnen zij ook betrokken worden bij allerlei talige activiteiten zoals voorlezen, uitstappen, knutsel- en spelactiviteiten ... om de meertalige diversiteit zichtbaar een plek te geven binnen de opvang.

SAMEN... *Translanguaging* kan je niet alleen doen. Professioneel handelen ten aanzien van meertaligheid vertrekt altijd vanuit een doorleefd en **gedeeld talenbeleid ten aanzien van kinderen, ouders en collega's**.

Meer info

Basistekst 'Uitgangspunten'; Filmpjes *Meertalig Opgroeien*; *Een meertalige mengelmoes in je hoofd?*; Extra info 'Meertalig Opvoeden: 7 gezinnen, 7 voorbeelden'; dvd *Het Verhaal van Taal*; Extra: in de Brusselse beleidsnota (2019-2024) wordt meertaligheid zelfs gestimuleerd.

FEIT OF MYTHER?

Als een peuter een nieuwe taal leert in de opvang, bouwt hij verder op de kennis die hij heeft in andere talen.

FEIT

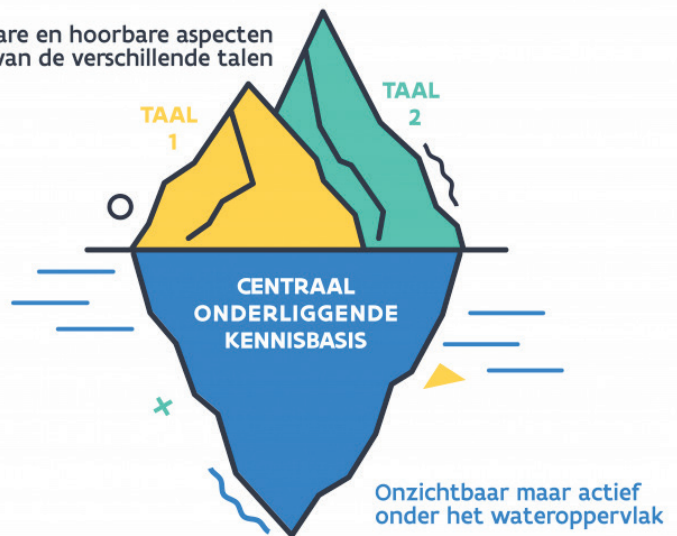
Het aanleren van een nieuwe taal bouwt verder op de fundamenteën van de 1^e taal die je hebt geleerd. Door onbewuste ervaringen met taalregels in de 1^e taal, kan je sneller een 2^e taal aanleren. De input van de talen die je leert, komt immers terecht in een **gemeenschappelijk 'kennisreservoir'** waaruit je kan putten. Dat geldt zowel voor kinderen die van bij de geboorte simultaan met 2 of meer talen opgroeien, als voor kinderen die pas later een 2^e, nieuwe, taal aanleren.

Hoewel zij voor elke taal een **'taalsysteem'** in hun hoofd hebben, zijn die taalsystemen niet volledig van elkaar gescheiden. Ze overlappen elkaar en laten het kind toe om te putten uit het gemeenschappelijke kennisreservoir.

Voor kinderen die op jonge leeftijd een 2^e taal aanleren geldt dat hoe sterker de 1^e taal is, hoe gemakkelijker zij de 2^e taal zullen leren.

Dit vormt een belangrijke motivatie om de thuistaal toe te laten in de kinderopvang en ouders te ondersteunen een kwaliteitsvol taalaanbod te geven in de thuistaal. Het zorgt voor een opstap om tot leren te komen, omdat kinderen gebruik kunnen maken van een grotere hoeveelheid onderliggende kennis.

Zichtbare en hoorbare aspecten van de verschillende talen

Cummins' (1986) ijsbergmodel (<https://www.brusselvoltaal.be>)

Meer info

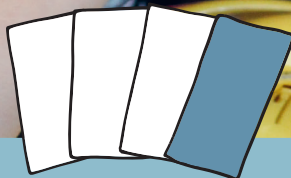
Basistekst 'Uitgangspunten'

Filmpjes Meertalig opvoeden;

Een meertalige mengelmoes in je hoofd?

FEIT OF MYTHE?

Reflectie-instrumenten

Kenniskaarten met wetenschappelijke info

Reflecteren over het talenbeleid

Reflecteren vanuit de MeMoQ-zelfevaluatie

Reflecteren vanuit cases en vignetten

Reflecteren vanuit videofragmenten

Handleiding

De meestgebruikte talen in beeld

Doelstellingen

- Zicht krijgen op het dagelijks taalgebruik in de opvang.
- Zicht krijgen op de talige diversiteit bij de kinderen, de ouders en de collega's.
- Dagelijks taalgebruik in de opvang afstemmen op talige diversiteit.
- Dagelijks taalgebruik in de opvang uitbreiden en verrijken.

Middel

Begeleide reflectie over dagelijks taalgebruik, de aanwezige talige diversiteit en de meestgebruikte woorden in de opvang.

Werkwijze

Deze reflectieopdracht bestaat uit verschillende stappen.

- Stap 1 OPLIJSTEN. Meestgesproken woorden, zinnen en uitdrukkingen oplijsten.
- Stap 2 DE AANWEZIGE TALIGE DIVERSITEIT IN KAART BRENGEN. Noteer de talen die kinderen en ouders spreken en de talen die de medewerkers spreken.
- Stap 3 VERTALEN MAAR. Vertaal de meestgebruikte woorden.
- Stap 4 IN DE PRAKTIJK. Gebruik enkele woorden in de gesprekken met de kinderen, ouders en collega's.

Als ondersteuner kan je in een ondersteuningstraject kiezen welke stappen je doorloopt. Dit hangt af van de beschikbare tijd, maar ook van de opvangvoorziening zelf. Bijvoorbeeld voorzieningen die nog geen gedeelde visie hebben op taal of meertaligheid kunnen al gebaat zijn bij het reflecteren over hun eigen taalgebruik en de talige diversiteit die aanwezig is in de opvang (stap 1 en stap 2). Staat de voorziening al verder, dan kan je ook de andere stappen doorlopen en deze eventueel uitbreiden.

Stap I OPLIJSTEN

Laat de kinderbegeleiders een lijst maken van de woorden, zinnen en uitdrukkingen die het meest gesproken worden in de opvang. Denk hierbij zowel aan de interacties met kinderen, met ouders en met collega's en splits ze eventueel op.

Er zijn verschillende manieren om dit op te lijsten. Bijvoorbeeld:

- Hou een vrije brainstorm en schrijf alle woorden, zinnen en uitdrukkingen op die het meest gesproken worden in de opvang. Wanneer de kinderbegeleiders niets meer kunnen bedenken, rangschik je de woorden, zinnen en uitdrukkingen volgens hoe vaak ze gebruikt worden. Hou de meestgebruikte over.
- Vraag de kinderbegeleiders om per twee samen te zitten en voor elkaar een oplijsting te maken van de woorden, zinnen en uitdrukkingen die de ander het vaakst gebruikt.
- Kies een geschikt moment waarop alles wordt opgenomen met een camera- of audiorecorder. Dit kan bijvoorbeeld een halve dag, een breng- of haalmoment, een eetmoment, een slaapritueel, een vrij spelmoment, een geleide groepsactiviteit ... zijn. Bekijk of beluister de opname en schrijf alle woorden, zinnen en uitdrukkingen op. Hou de meestgebruikte over.
- Een kinderbegeleider of een verantwoordelijke kan ook observeren tijdens een zelfgekozen moment en de woorden, zinnen en uitdrukkingen noteren.

Mogelijke reflectievragen bij stap I

Dankzij het oplijsten van de meestgebruikte woorden, zinnen en uitdrukkingen, is er een goed zicht op het dagelijkse taalgebruik in de opvang. Dit biedt een mooi vertrekpunt om over het taalaanbod te reflecteren.

Reflectievragen kunnen betrekking hebben op **de rijkdom van de taal**.
Bijvoorbeeld:

- Waarover praten jullie voornamelijk met de kinderen, de ouders en de collega's?
- Hoe rijk vind je de taal die gesproken wordt met de kinderen? Welke boodschappen geef je? Wil je vooral een gesprek aangaan of is het gesprek eerder directief van aard? Is de communicatie tweerichtingsverkeer of toch eerder eenrichtingsverkeer? Zijn de boodschappen die je brengt vooral positief? Laat je ook stiltes zodat kinderen zelf initiatief kunnen nemen? Keren veel dezelfde woorden vaak terug? Kan je hier synoniemen voor vinden? Hoeveel open vragen worden gesteld? Hoeveel kansen krijgen kinderen om zelf taal te produceren? Is het taalgebruik eerder sturend dan wel volgend?

Mogelijke reflectievragen bij stap I (vervolg)

- Merk je een verschil naar het moment waarop er taal wordt gebruikt (bijvoorbeeld tijdens geleide activiteiten, het eetmoment, het verzorgmoment, vrij spel ...)
- Hoe kan je de meestgebruikte taal rijker maken?
Inspiratie kan je vinden in de handleiding die hoort bij de dvd *Het Verhaal van Taal* (vanaf p.17): <https://ap.lc/FF7Gx>
In welke mate kan het inzetten van thuishalen hierbij ondersteuning bieden?
- ...

Reflectievragen kunnen ook gelinkt worden aan de *MeMoQ-zelfevaluatie*.
Bijvoorbeeld:

- Welke woorden, zinnen en uitdrukkingen zijn vooral gericht op het ondersteunen en bevorderen van een bepaalde dimensie uit het MeMoQ-zelfevaluatie-instrument (bijvoorbeeld het welbevinden van de kinderen, ouders, collega's ...)?
- Hoe beoordeel je de kwaliteit van de meestgebruikte woorden ter ondersteuning van een bepaalde dimensie?
- ...

Reflectievragen kunnen ook betrekking hebben op wat de taal met de kinderbegeleiders teweegbrengt. Bijvoorbeeld:

- Wanneer voel jij je welkom als je ergens voor de eerste keer wordt aangesproken?
- Stel je even voor dat jij de ouder zou zijn. Voel je je welkom?
- ...

Is er een meertalige kinderbegeleider in het team en is de sfeer voldoende open en veilig? Dan kan deze collega vertellen over de eigen ervaringen.

Stap 2 DE AANWEZIGE TALIGE DIVERSITEIT IN KAART BRENGEN

Teken twee kolommen op een groot blad.

- In de linkerkolom schrijven de kinderbegeleiders de talen die in de thuiscontext worden gesproken met de kinderen.
- In de rechterkolom schrijven de kinderbegeleiders de verschillende talen die de kinderbegeleiders zelf spreken.

Denk ook aan uitgesproken dialecten of gebarentaal.

Mogelijke reflectievragen bij stap 2

Reflectievragen kunnen betrekking hebben op **bewustmaking**. Bijvoorbeeld:

- Was je je bewust van de veelheid aan talen die bij de kinderen in de thuiscontext / het team wordt gesproken?
- Ken je van elk gezin de talige context? Indien niet, hoe komt dit? Hoe kan je hier verandering in brengen?
- ...

Reflectievragen kunnen betrekking hebben op mogelijke **invloed** van de talige diversiteit voor de opvang. Bijvoorbeeld:

- Vind je het belangrijk dat kinderen in hun thuistaal worden aangesproken? Waarom wel/niet? Wanneer wel/niet?
- Vind je het belangrijk dat de thuistaal van de kinderen aandacht krijgt in de voorziening? Waarom wel/niet? Wanneer wel/niet? In welke mate?
- Vind je het belangrijk dat ouders in hun thuistaal worden aangesproken? Waarom wel/niet? Wanneer wel/niet?
- Wat betekent dit voor jullie opvang?
- ...

Stap 3 VERTALEN MAAR

Bekijk de oplistings van de meestgebruikte woorden, zinnen en uitdrukkingen (stap 1) samen met het overzichtsblad van alle aanwezige talen (stap 2).

Bekijk met de kinderbegeleiders hoe je bepaalde woorden, zinnen en uitdrukkingen kan verrijken?

Laat de kinderbegeleiders een vertaling maken van de meestgebruikte woorden, zinnen en uitdrukkingen naar de talen die in het team worden gesproken. Maak bijvoorbeeld per woord, zin en uitdrukking een apart blad en geef duidelijk aan over welke talen het gaat. Schrijf de vertalingen ook fonetisch uit en oefen de uitspraak.

Bekijk samen met de kinderbegeleiders welke talen uit de verschillende thuiscontexten nog ontbreken. Hoe kan dit toch vertaald worden? Bijvoorbeeld: zoek de vertalingen op met Google Translate of een vertaalwoordenboek. Of spreek af met de kinderbegeleiders dat ze de vertaling vragen aan de ouders die de betreffende taal spreken. Dit laatste krijgt uiteraard de voorkeur.

Vertaling door ouders: hoe pak je dat aan?

Laat de kinderbegeleiders nadenken over volgende vragen:

- Op welk moment kan je dit aan de ouders vragen?
- Hoe leg je de ouders uit wat de bedoeling is en waarom je dit nodig hebt?
- Wie bespreekt het met welke ouder?
- Hoe ga je de vertalingen bijhouden: waar en hoe noteer je ze ...?

Mogelijke reflectievragen bij stap 3

- Op welke momenten en in welke situaties kunnen de vertaalde woorden, zinnen en uitdrukkingen gebruikt worden? Doe dit naar de kinderen toe, maar ook naar de ouders.
- ...

Stap 4 IN DE PRAKTIJK

Nu er een overzicht is van de meestgebruikte woorden, zinnen en uitdrukkingen in de verschillende talen die aanwezig zijn in de opvang, kunnen ze gebruikt worden in de praktijk.

Denk samen met de kinderbegeleiders na over de momenten en situaties waarop ze de woorden, zinnen en uitdrukkingen kunnen gebruiken in interacties met kinderen, ouders of collega's. Kies bewust een of meerdere momenten waarbij ze enkele woorden, zinnen en uitdrukkingen in een of meerdere andere talen kunnen gebruiken. Stimuleer de kinderbegeleiders om op deze momenten zo goed mogelijk te observeren. Ze kunnen hier opnieuw kiezen om een collega te laten observeren of audio- of video-opnames te maken die ze dan achteraf samen bekijken.

Mogelijke reflectievragen bij stap 4

- Wat zie je gebeuren bij de kinderen, ouders, collega's waarmee je in interactie gaat en een aantal woorden uit de thuistaal gebruikt?
- Hoe reageren zij op het feit dat jij woorden, zinnen en uitdrukkingen in hun thuistaal gebruikt?
- Hoe voel je jezelf bij het gebruik hiervan? Wat voelt comfortabel, wat niet?
- Hoe reageren ouders op het feit dat je met hen over hun thuistalen in gesprek gaat?
- Zijn er zaken die moeilijker gaan door de thuistalen te gebruiken? Wat verloopt vlotter?
- Welke verbeterpunten zie je?
- Op welke manier zou je de aandacht voor de talige diversiteit nog meer kunnen uitbreiden?
- Hoe kan je dit in jullie werking integreren? Als jullie dit willen behouden, hoe zorg je er dan voor dat dit niet verloren dreigt te gaan?
- ...

Handleiding

Reflecteren over het talenbeleid

Doelstellingen

- Kinderbegeleiders krijgen zicht op het talenbeleid van hun voorziening.
- Kinderbegeleiders reflecteren over een open houding naar meertaligheid in het talenbeleid van de voorziening.
- Kinderbegeleiders worden aangezet om het talenbeleid in hun voorziening te versterken en zo de kwaliteit van hun voorziening te verhogen.

Middel

Begeleide reflectie over het bestaande talenbeleid in de voorziening en nadenken over mogelijke groeikansen en praktijken, rekening houdend met de meertalige realiteit.

Werkwijze

Hieronder worden verschillende soorten reflectievragen weergegeven:

- reflectievragen over de aanwezige talige diversiteit en de verwachtingen van de ouders;
- reflectievragen over het talenbeleid in de voorziening;
- reflectievragen over praktijken naar kinderen;
- reflectievragen over praktijken naar ouders.

De reflectievragen zijn gebaseerd op de handleiding *Het Verhaal van Taal*.

<https://02.pm/FF7Gx>

Als ondersteuner hoef je niet alle reflectievragen te stellen. Je kan zelf kiezen welke vragen je wel of niet bespreekt. Je kan er eventueel voor kiezen om één of meerdere hoofdvragen per thema te stellen en de overige vragen enkel te stellen als bijvragen. Ook kan je vragen toevoegen of kinderbegeleiders stimuleren om zelf reflectievragen aan elkaar te stellen.

Nood aan wat afwisseling?

Deze oefening kan je eventueel starten met enkele fragmenten uit de video *Het Verhaal van Taal*. Of je kan ervoor kiezen om enkele fragmenten te tonen nadat de kinderbegeleiders reflecteerden en ze concrete acties bedachten voor hun eigen voorziening.

Reflecties over de talige diversiteit in de voorziening

Heeft de voorziening nog geen zicht op de talige diversiteit?

- Wat kan jij / jouw voorziening doen om wel zicht te krijgen op de thuistalen die gesproken worden bij de gezinnen in de opvang?
- Hoe kunnen jullie het gesprek aangaan met alle ouders over meertaligheid bij kinderen en ouders?
- Wat is de meerwaarde voor de kinderen, de gezinnen, jezelf om hier een zicht op te hebben? Hoe kan dit jullie werking ten goede komen?
- ...

Heeft de voorziening reeds zicht op de talige diversiteit?

- Welke thuistalen zijn aanwezig in de opvang?
- Heb je zicht op de talige diversiteit in de buurt? Hoeveel verschillende talen worden er in de buurt gesproken?
- Wat verwachten de ouders van de voorziening als het gaat over taal (naar hun kinderen, naar zichzelf)? Zowel Nederlandstalige ouders als ouders met één of meerdere andere thuistalen.
- Hoe ervaren ouders meertaligheid? Wat vinden ouders (zowel ouders met als thuistaal Nederlands als ouders met één of meerdere andere thuistalen) belangrijk en waarom?
- Welke vragen leven er bij de ouders (zowel ouders met als thuistaal Nederlands als ouders met één of meerdere andere thuistalen)?
- ...

Reflecties over het talenbeleid in de voorziening

- Is er een talenbeleid in de voorziening?
- Wat is de kern van het talenbeleid?
- Krijgt meertaligheid hier een plaats in?
- Wordt taal / meertaligheid opgenomen in jullie kwaliteitshandboek?
- Wat is de doelstelling van jullie voorziening op het vlak van taal en taalverwerving?
- Welke plek krijgt het Nederlands? Welke plek krijgen de thuistalen?
- Deelt iedereen in de voorziening deze visie? Staan de neuzen in dezelfde richting? Is er een 'gedragen' talenbeleid?

- Is er zicht op welke vragen er leven in het team als het gaat over omgaan met meertaligheid? Wie ziet welke meerwaarde? Wie ziet welke struikelblokken? Welke bezorgdheden leven er?

- Hoe laat je kinderen plezier ervaren in taalrijke momenten?
- Hoe zorg je voor een kwaliteitsvolle taalomgeving voor alle kinderen?
- Hoe wil je bij de kinderen een positieve houding stimuleren ten aanzien van het Nederlands en van andere talen?

- Hoe zorg je voor een goede communicatie met alle ouders?
- Hoe kunnen jullie ouders betrekken bij het ontwikkelen van jullie talenbeleid?
- ...

Reflecties over praktijken naar meertalige ouders

- Welke taal / talen gebruiken de kinderbegeleiders in gesprekken met ouders?
- Wanneer spreken de kinderbegeleiders enkel Nederlands en waarom?
- Wanneer maken kinderbegeleiders gebruik van een andere taal dan het Nederlands en waarom?
- Hoe reageren de kinderbegeleiders en de ouders als er tijdens deze gesprekken ook kinderen aanwezig zijn?
- Wat doen jullie als de kinderbegeleiders en de ouders geen gemeenschappelijke taal spreken?
- ...

Reflecties over praktijken naar meertalige kinderen

- Welke taal of talen spreken de kinderbegeleiders met de kinderen?
- Welke taal of talen spreken de kinderen met de kinderbegeleiders?
- Welke taal of talen spreken de kinderen onderling?
- Wordt er tijdens een gesprekje steeds één taal gebruikt?
- Hoe reageren de kinderbegeleiders en de kinderen als er tijdens deze gesprekken ook ouders aanwezig zijn?
- Hoe wordt er met meertalige kinderen omgegaan tijdens de wenperiode?
- Welke taal of talen worden er met de kinderen gesproken na de wenperiode?
- Welke taal of talen worden er gesproken tijdens de zorgmomenten? Is dit anders tijdens de geleide activiteiten?
- ...

Waar staan we?

Op basis van bovenstaande reflectievragen kan de voorziening het eigen talenbeleid plaatsen op onderstaande schaal.

- **Verbieden:** het gebruik van de thuistaal wordt tegengegaan. Zo wordt er bijvoorbeeld met de kinderen en de ouders enkel Nederlands gesproken.
- **Tolereren:** het gebruik van de thuistaal wordt getolereerd. Zo kunnen ouders bijvoorbeeld af en toe voor elkaar vertalen, of kan een kinderbegeleider een paar troostwoorden gebruiken, maar dit gebeurt ad hoc.
- **Verkennen:** de meertalige realiteit is duidelijk zichtbaar in de voorziening. Zo zijn er bijvoorbeeld vanuit een duidelijke en gedeelde visie meertalige boekjes aanwezig, worden ouders begroet in hun eigen thuistaal, worden bewust troostwoorden gebruikt in de gesprekjes met kinderen, wordt tijdens het eerste wengespreek gepolst naar de verschillende thuistalen die gesproken worden met het kind.
- **Benutten:** de meertalige realiteit wordt versterkt en gestimuleerd. Zo worden bijvoorbeeld regelmatig ouders uitgenodigd om voor te lezen of te zingen in de eigen thuistaal, de woordenschat van alle kinderen wordt bewust uitgebreid met woorden uit de thuistaal van de kinderen, kinderbegeleiders die de thuistaal van meertalige ouders spreken worden uitgenodigd op gesprekken met de ouders, wordt op verschillende tijdstippen in gesprek gegaan met ouders over de wederzijdse verwachtingen ten aanzien van meertaligheid van het kind en de ouders.

Bron: <https://ap.lc/Kxyw4>

Mogelijke reflectievragen

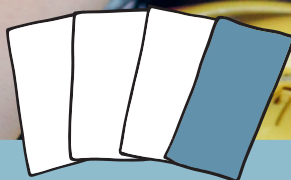
- Waarom plaats je de eigen voorziening op dit niveau?
- Is er een verschil naar de praktijken met de meertalige kinderen of met de meertalige ouders? Waarom?
- Wat zijn de sterktes / groeikansen voor dit niveau?
- Wil je als voorziening nog meer openstaan voor meertaligheid naar de kinderen en de ouders? Waarom wel/niet?
- ...

En actie

- Hoe kan je ervoor zorgen dat jullie de meertalige realiteit nog meer omarmen?
- Hoe kan je tot een talenbeleid komen dat gedragen is door alle betrokkenen (alle ouders, kinderbegeleiders)?
- Hoe kan je je praktijk naar meertalige kinderen toe versterken?
- Hoe kan je je praktijk naar meertalige ouders toe versterken?
- Welke concrete acties wil je op korte / middellange / lange termijn aanpakken? Hoe zorg je voor opvolging?
- ...

Reflectie-instrumenten

Kenniskaarten met wetenschappelijke info

Reflecteren over het talenbeleid

Reflecteren vanuit de MeMoQ-zelfevaluatie

Reflecteren vanuit cases en vignetten

Reflecteren vanuit videofragmenten

Handleiding Reflecteren vanuit het MeMoQ-zelfevaluatie-instrument

Doelstellingen

- Kinderbegeleiders reflecteren over meertaligheid vanuit de dimensies van het MeMoQ-zelfevaluatie-instrument.
- Kinderbegeleiders krijgen inzicht in hun sterktes en groeikansen op vlak van meertaligheid vanuit zelfevaluatie.
- Kinderbegeleiders komen tot verbeterpunten en acties om hun praktijken en management te verbeteren op vlak van meertaligheid.

Middel

Begeleide reflectie over meertaligheid vanuit het MeMoQ-zelfevaluatie-instrument.

Deze reflectieopdracht is geschikt voor voorzieningen die reeds bezig zijn met zelfevaluatie en hier ook sterk in geloven.

Deze reflectieopdracht is gelinkt aan het MeMoQ-zelfevaluatie-instrument en dient als reflectie-instrument om na te denken over meertaligheid en hoe een positieve context ten aanzien van meertaligheid gecreëerd kan worden in de opvangvoorziening. Ook andere zelfevaluatie-instrumenten kunnen als kapstok gebruikt worden.

Meer info over het MeMoQ-zelfevaluatie-instrument is terug te vinden via: <https://ap.lc/5gaRq>

In het MeMoQ-zelfevaluatie-instrument wordt vertrokken vanuit 6 dimensies van pedagogische kwaliteit:

Welbevinden

Welbevinden gaat over hoe kinderen zich voelen in de opvang. Kinderen die zich echt goed voelen, gedragen zich als 'een vis in het water'. En dat zie je. Ze tonen op vele manieren dat ze zich goed voelen in de groep.

Emotionele ondersteuning

Kinderen emotioneel ondersteunen is warm, respectvol en enthousiast met hen omgaan. Het is aandacht hebben en zorg dragen voor hun emotionele behoeften en in die zin hun gedrag begeleiden. Heel belangrijk want zo ontwikkelen kinderen ook positieve relaties met elkaar.

Omgeving

Een interessante omgeving voor kinderen bestaat uit toegankelijke en uitnodigende ruimte(s) die overzichtelijk (bv in spelzones) is (zijn) ingedeeld. Een ruimte biedt een boeiend en gevarieerd aanbod aan materialen en activiteiten. Hierbij is ook een goede organisatie van tijd en personeel belangrijk. Zo kunnen kinderen op vele manieren actief zijn zonder te veel afhankelijk van de begeleider(s) te zijn. Kinderen krijgen er rijke ontplooiingskansen op de vier ervaringsgebieden (ik en de ander, communicatie en expressie, lichaam en beweging, verkennen van de wereld). De indeling en invulling van een ruimte is nooit 'af'. Ze weerspiegelt de interesses en behoeften van de kinderen. En een interessante omgeving komt volop tot zijn recht als die aangevuld wordt met extra materialen en activiteiten.

Betrokkenheid

Betrokkenheid gaat over geboeid bezig zijn met iets. Het is zo intens bezig zijn dat je er 'helemaal door opgeslorpt wordt'. Het is de voorwaarde om tot ontwikkeling en diepgaand leren te komen. Als kinderen sterk betrokken zijn bij een activiteit, dan spreken ze al hun mogelijkheden aan. Ze verleggen de grenzen van hun kunnen. Ze zijn met andere woorden volop aan het groeien en zichzelf aan het ontwikkelen. En dat is fantastisch.

Educatieve ondersteuning

Kinderen educatief ondersteunen betekent dat je het leren en de ontwikkeling van de kinderen stimuleert. Je hebt aandacht voor de ideeën, de initiatieven en het standpunt van de kinderen zelf en geeft hen hiervoor veel ruimte. Je breidt de leefwereld van kinderen ook uit via interacties en activiteiten. Het is belangrijk dat je hierbij een rijke en gevarieerde taal gebruikt, veel spreekkansen aan de kinderen geeft en goed inspeelt op de taaluitingen van kinderen.

Gezinnen en diversiteit

Samenwerken met gezinnen houdt in dat opvang en ouders elkaar leren kennen en constant informatie met elkaar uitwisselen, dat ouders inspraak krijgen en dat ze ondersteund worden. Het gaat ook om het tonen van respect voor de diversiteit aan gezinnen en voor de diversiteit in de samenleving.

Deze 6 dimensies zijn met elkaar verweven. Wanneer je met een bepaalde dimensie aan de slag gaat, dan heeft dat ook een invloed op de andere dimensies.

In de zelfevaluatie-instrumenten komt meertaligheid expliciet aan bod bij:

- Dimensie 3 **Emotionele ondersteuning**: Respectvolle omgang – Hoe reageer ik op wat kinderen in hun thuistaal zeggen?
- Dimensie 6 **Gezinnen en diversiteit**: Hoe ga ik om met de verschillende thuistalen van kinderen? Hoe reageer ik als ze hun thuistaal gebruiken? In welke situaties gebruik ik zelf woorden uit de thuistaal van kinderen? Hoe communiceer ik met anderstalige ouders? Welke inspanningen doe ik om talige en schriftelijke communicatie voor hen (en voor andere ouders die moeite hebben met lezen en schrijven) begrijpelijk te maken?

Maar omgaan met meertaligheid is een thema dat voor elk van de 6 dimensies belangrijk is, zeker bij Dimensie 4 **Educatieve ondersteuning** (taalondersteuning), maar evengoed bij de andere dimensies.

Werkwijze

We suggereren een werkwijze die dezelfde stappen volgt als het MeMoQ-zelfevaluatie-instrument.

Stap 1 VERKEN VIA VRAGEN

Wanneer een voorziening een specifieke dimensie evalueert, stimuleer je hen om bij het verkennen de bril van meertaligheid op te zetten. Als ondersteuner stimuleer je de kinderbegeleiders om na te gaan of hun talenbeleid (dus overtuigingen, praktijken, management) een verklarende factor kan zijn voor bepaalde vaststellingen en scores. Of de meertalige realiteit - en hoe hiermee wordt omgegaan in de voorziening - een invloed kan hebben op bepaalde scores in het zelfevaluatie-instrument. Of hoe wordt omgegaan met de meertaligheid van kinderen (zowel baby's als peuters) en ouders van invloed is op de beoordeling van de geobserveerde dimensie(s).

Per dimensie kan je als ondersteuner de verkennende vragen die bij de verschillende dimensies van het MeMoQ-zelfevaluatie-instrument zijn opgenomen, specifiek toespitsen op meertaligheid. Hieronder geven we een aantal extra reflectievragen die je als ondersteuner kan stellen aan de kinderbegeleiders tijdens een ondersteuningstraject.

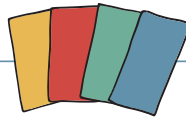
Stap 2 STEL VAST

Probeer samen met de kinderbegeleiders na te denken over de sterktes en de aandachtspunten, specifiek over het omgaan met de meertalige realiteit in de opvangvoorziening.

Stap 3 ONDERNEEM ACTIE

Denk samen met de kinderbegeleiders na over wat ze net willen bereiken op vlak van meertaligheid naar kinderen, de gezinnen en het team toe en welke stappen ze daarvoor kunnen ondernemen.

Meer info

Inspiratie voor stap 3 kan je vinden in de basisteksten van deze *Reflectiewaaiertje*: 'Bril op professioneel handelen in een context van meertaligheid.' Indien er vragen zijn naar concrete voorbeelden, dan kunnen ook de videofragmenten inspirerend zijn. Ook de handleiding *Het Verhaal van Taal*, onderdeel van de extra info, biedt concrete tips en inspirerende voorbeelden voor professioneel handelen naar meertalige kinderen en hun gezin.

Opgelet

Als ondersteuner moet je beducht zijn voor het deficitdenken. Door specifiek te focussen op meertalige kinderen en ouders, bestaat de valkuil dat kinderbegeleiders hen net negatief gaan viseren en dat is niet de bedoeling. Het gaat er dus om, om het 'probleem' niet bij het meertalige kind of de meertalige ouder te leggen, maar wel om te reflecteren over de eigen praktijken en de eigen visie, om zo de kwaliteit te verbeteren. De kernvraag is dus steeds: Wat kan in de opvangvoorziening verbeterd of aangepast worden, zodat alle kinderen en ouders - dus ook meertalige kinderen en ouders - genieten van een kwaliteitsvolle opvang?

Stap 1: Verken via vragen

Mogelijke reflectievragen — Dimensie Welbevinden

- Observeer de meertalige kinderen in je groep: Wanneer voelen ze zich goed? Waaraan kun je dat zien (verbaal/non-verbaal)? Wanneer voelen ze zich niet goed? Indien dit zo is, kan taal dan een verklarende factor zijn?
- Wat doe je nu al om het welbevinden van kinderen met een andere thuistaal te verhogen? Hoe zorg je er nu al voor dat kinderen met een andere thuistaal zich goed voelen in de opvang? Hoe doe je dat bij baby's of peuters?
- Wat kan je in je werking behouden, verbeteren/aanpassen, stoppen of creëren, zodat ook de meertalige kinderen zich nog beter voelen in de opvang?
- ...

Mogelijke reflectievragen — Dimensie Betrokkenheid

- Observeer de meertalige kinderen in je groep: Wanneer zijn ze betrokken? Waaraan kun je dat zien (verbaal/non-verbaal)? Wanneer zijn ze niet betrokken? Indien dit zo is, kan taal dan een verklarende factor zijn?
- Wat doe je nu al om de betrokkenheid van kinderen met een andere thuistaal te verhogen? Hoe zorg je er nu al voor dat kinderen met een andere thuistaal 'opgeslorpt' worden in wat ze doen in de opvang? Hoe doe je dat bij baby's / peuters?
- Wat kan je in je werking behouden, verbeteren/aanpassen, stoppen of creëren, zodat ook de meertalige kinderen zich nog meer betrokken voelen in de opvang?
- ...

Mogelijke reflectievragen — Dimensie Emotionele ondersteuning

- Op welke manier heb je specifieke aandacht voor de emotionele ondersteuning van meertalige kinderen?
- Hoe herken je de communicatie-pogingen van de kinderen? Hoe reageer je daar op?
- Hoe probeer je nu al kinderen met een andere thuistaal warm, respectvol en enthousiast te ondersteunen?
- *Positieve relaties*: Hoe toon je interesse in de thuistaal van de kinderen? Hoe verwelkom je of neem je afscheid van een kind met een andere thuistaal? Hoe ga je om met kinderen die onderling een andere thuistaal spreken? Waardeer je of toon je bewondering voor de thuistaal van de kinderen? Let je erop dat je de thuistaal van de kinderen niet negatief stigmatiseert? Geef je kinderen positieve aandacht wanneer ze hun thuistaal gebruiken?
- *Sensitief responsieve begeleiding*: Hoe troost je kinderen met een andere thuistaal? Gebruik je woorden uit de thuistaal om kinderen te troosten, op hun gemak te stellen ...?
- Wat kan je in je werking behouden, verbeteren/aanpassen, stoppen of creëren, zodat ook meertalige kinderen goede emotionele ondersteuning krijgen?
- ...

Mogelijke reflectievragen — Dimensie Educatieve ondersteuning

- Op welke manier heb je specifieke aandacht voor de educatieve ondersteuning van meertalige kinderen?
- Bekrachtig je het gebruik van de eigen taal en meertaligheid van kinderen? Sta je positief tegenover het gebruik van de thuistaal door kinderen?
- *Actief-stimulerende begeleiding*: Verrijk je het spel door elementen uit de thuistaal van kinderen mee te nemen? Stimuleer je het gebruik van de thuistaal door zaken in de thuistaal te benoemen? Worden kinderen die iets in de eigen taal vertellen, niet genegeerd? Pik je in op wat kinderen in de eigen taal vertellen? Hoe probeer je kinderen die je aanspreken in een andere taal te begrijpen?
- *Taalondersteuning*: Hoe zorg je ervoor dat kinderen met een andere thuistaal jou en de andere kinderen goed begrijpen? Hoe zorg je voor een rijke taalomgeving voor alle kinderen? Hoe stimuleer je taaluitingen van kinderen met een andere thuistaal? Welke strategieën voor taalondersteuning gebruik je met de meertalige kinderen? Welke momenten zijn de beste om zulke strategieën te gebruiken? Zijn er strategieën die je minder gebruikt?
- Wat kan je in je werking behouden, verbeteren/aanpassen, stoppen of creëren, zodat ook meertalige kinderen goede educatieve ondersteuning krijgen?
- ...

Mogelijke reflectievragen — Dimensie Omgeving

- *Aanbod aan infrastructuur en materialen:* Toont de ruimte de meertalige diversiteit van de kinderen en de ouders (bv. welkom in verschillende talen)? Is meertaligheid zichtbaar in de materialen (bv. meertalige boekjes, cd's, verpakkingsmateriaal, winkelproducten ...)? Vindt elk kind iets van zichzelf terug in de ruimte? Zorg je voor materiaal in de eigen taal van de kinderen?
- *Aanbod aan activiteiten:* Hoe betrek je de thuistaal in de activiteiten van kinderen (bv. voorlezen, liedjes, rijmpjes, filmpjes, poppenkast, kamishibai, spelletjes ... in verschillende talen)? Zing je liedjes of luister je naar liedjes in de thuistaal van de kinderen?
- *Organisatie van tijd en personeel:* Zijn er kinderbegeleiders aanwezig die de thuistaal van de gezinnen spreken? Hoe zet je hen in naar de meertalige kinderen / ouders toe?
- Wat kan je in je werking behouden, verbeteren/aanpassen, stoppen of creëren, zodat de omgeving nog rijker wordt, ook voor meertalige kinderen en ouders?
- ...

Mogelijke reflectievragen — Dimensie Gezinnen en diversiteit

- *Wederzijdse kennismaking:* Wordt het gesprek met ouders aangegaan over wat ze verwachten ten aanzien van hun kind / zichzelf als het gaat over taal? Is dit een gesprek dat herhaald wordt, dus niet beperkt blijft tot het kennismakingsgesprek? Wordt er samen gezocht naar een haalbaar en werkbaar talenbeleid?
- *Wederkerige communicatie:* Worden ouders aangesproken in hun thuistaal indien ze dit wensen? Wordt gebruik gemaakt van tolken, vertalingen, Google Translate om te spreken met ouders die onvoldoende Nederlands begrijpen of spreken? Maak je bewust gebruik van niet-talige communicatie?
- *Inspraak:* Wordt er samen met ouders gezocht naar hoe er met de meertaligheid van hun kind / henzelf wordt omgegaan in de opvangvoorziening?
- *Steun:* Als meertalige ouders vragen hebben over het meertalig opvoeden van hun kind, geef je hen advies dat rekening houdt met hun context? Waarop baseer je je (bv. wetenschappelijke inzichten of je buikgevoel)? Hoe breng je ouders met dezelfde / verschillende thuistalen met elkaar in contact, zodat ze bij elkaar steun kunnen ervaren?
- *Respect voor de maatschappelijke diversiteit:* Mogen ouders hun kinderen in hun thuistaal aanspreken in de opvangvoorziening? Mogen ouders onderling hun eigen thuistaal spreken in de opvangvoorziening?
- Wat kan je in je werking behouden, verbeteren/aanpassen, stoppen of creëren, zodat je opvang nog meer kwaliteit biedt, ook voor meertalige gezinnen?
- ...

Stap 2: Stel vast

Hoe beoordeel ik deze dimensie in mijn opvang?

Ik geef een score van 1 tot 10. Ik baseer me hiervoor op de observaties en/of vragen uit stap 1.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Waarom geef ik deze score?

Wat zijn de sterktes en wat zijn de aandachtspunten in mijn opvang?

Wat zijn de sterktes? Wat vind ik goed in mijn aanpak? Waar ben ik trots op?	Wat zijn de aandachtspunten? Wat vind ik minder goed in mijn aanpak? Waarover maak ik me zorgen?

Zijn er toevalligheden, externe omstandigheden of factoren die deze vaststellingen mee verklaren? Welke?

.....

.....

.....

.....

.....

Stap 3: Onderneem actie

Het doel is bereikt. De ondernomen actie heeft geleid tot het gewenste resultaat.

Het doel is niet (helemaal) bereikt. De ondernomen actie heeft niet geleid tot het gewenste resultaat. Er is nieuwe actie nodig.

Doel

We willen ervoor zorgen dat

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

We ondernemen daarvoor deze stappen

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

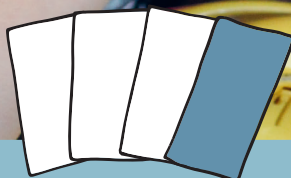
Evaluatie

Datum

.....

Reflectie-instrumenten

Kenniskaarten met wetenschappelijke info

Reflecteren over het talenbeleid

Reflecteren vanuit de MeMoQ-zelfevaluatie

Reflecteren vanuit cases en vignetten

Reflecteren vanuit videofragmenten

Handleiding

Reflecteren vanuit cases en vignetten

Doelstellingen

- Reflecteren over praktijken naar meertalige kinderen en ouders.
- Vanuit reflectie sterktes en groeikansen benoemen van het eigen talenbeleid in de voorziening.
- Vanuit reflectie inspiratie vinden voor het eigen talenbeleid in de voorziening.

Middel

Begeleide reflectie vanuit cases en vignetten naar meertalige kinderen en meertalige ouders.

Mogelijke werkwijze

Hieronder worden verschillende cases en vignetten beschreven.

- De cases zijn realistische voorbeelden die het gehele verhaal bij een bepaalde situatie beknopt vertellen.
- De vignetten kennen een open einde en de hamvraag hierbij is: Hoe zou jij hiermee omgaan? Over het algemeen bevatten de vignetten iets minder info en zijn ze dus korter.

Het kiezen van één of meerdere cases of vignetten is een belangrijke keuze. De cases en vignetten variëren naar lengte en naar inhoud. Als ondersteuner kies je best cases en/of vignetten die herkenbaar zijn voor de opvang. Je kan ze ook aanpassen naar de beschikbare tijd die je hebt en naar inhoud. Als je de voorzieningen die je begeleidt al een beetje kent, kan je bijvoorbeeld een bepaalde casus uit de *Reflectiewaaier* herwerken tot ze voldoet aan een situatie die herkenbaar is voor de voorzieningen. Je zal merken dat de casussen en vignetten uitgeschreven zijn binnen ofwel de groepsopvang ofwel de gezinsopvang. Dat betekent uiteraard geenszins dat je ze enkel in de ene of de andere context kan gebruiken. Mits een beetje aanpassing lenen alle casussen en vignetten zich ertoe om zowel in de gezinsopvang als in de groepsopvang gebruikt te worden.

Naast de beschreven cases en vignetten kan je natuurlijk ook vertrekken vanuit de verhalen van de voorziening zelf en deze bespreken. Dit kan voor de voorziening heel interessant zijn, omdat het over hun eigen context gaat en heel herkenbaar is. Maar dit vraagt een zekere veiligheid en alle betrokkenen moeten hiermee instemmen.

Sommige kinderbegeleiders reflecteren liever op basis van beelden, zoals foto's. Dit kunnen inspirerende foto's zijn die je van het internet haalt, foto's uit magazines, of foto's uit de eigen voorziening. In deze handleiding worden enkele voorbeelden opgenomen over het werken met foto's.

Welke stappen kan je doorlopen bij deze reflectieopdracht?

Stap 1 KADERING

Kader de reflectieoefening.

Stap 2 FOCUS

Leg de focus op het thema meertaligheid door vooraf een aantal vragen te stellen. Hieronder geven we een aantal mogelijke vragen mee.

Mogelijke reflectievragen vooraf

- Wat is het talenbeleid in de opvang?
- Hoe staat het talenbeleid beschreven in het kwaliteitshandboek?
- Hoe kwam het talenbeleid tot stand? Op welke manier werden de kinderbegeleiders en/of de ouders hierbij betrokken?
- Waarom vinden jullie het Nederlands belangrijk? Welke plaats geven jullie aan het Nederlands in de opvang?
- Hoe gaan jullie om met thuistalen van de kinderen in de opvang? Hoe gaan jullie om met de thuistalen van de ouders in de opvang?
- Waarom geven jullie meertaligheid naar kinderen/ouders een plaats in de opvang?
- Vind je het belangrijk dat iedereen zijn thuistaal mag spreken in de opvang? Waarom wel/niet? Welke gevoelens roept dit op?
- Wat is de meerwaarde van de thuistaal bij het leren van Nederlands?
- Hoe stimuleren jullie de taalvaardigheid van de kinderen?
- Hoe betrekken jullie ouders bij taalstimulering?
- ...

Stap 3 LEZEN

Laat de kinderbegeleiders de case of het vignet lezen. Geef hen hiervoor voldoende tijd.

Stap 4 BEDENKTIJD

Bied de mogelijkheid om het verhaal even te laten bezinken. Dit kan individueel of per 2 of 3 personen.

Stap 5 REFLECTEER

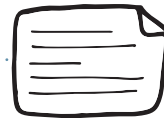
Stel reflectievragen. Hierbij kan je volgend stramien hanteren:

- Ik: Hoe komt het binnen? Wat roept het op? Hoe zou ik reageren, mocht dit over mezelf gaan?
- Perspectief innemen: Wat betekent dit voor de kinderen, de ouders, het team, de samenleving?
- Blik op de eigen werking: Welke overtuigingen, praktijken en management leven er in jullie voorziening?

Mogelijke algemene reflectievragen bij de cases / vignetten

Er zijn een aantal reflectievragen die bij elke case of elk vignet kunnen terugkomen. Denk maar aan:

- *Peilen naar herkenbaarheid:* Wat denk je van deze casus? Is dit herkenbaar? Had je al gelijkaardige ervaringen?
- *Peilen naar overtuigingen:* Wat roept dit op? Welke gevoelens roept dit bij je op? Wat vind je sterk? Wat zie je als aandachtspunten en kan beter?
- *Peilen naar praktijken:* Hoe zou jij reageren? Hoe zou jij dit aanpakken? Wat zou je de collega's uit de case / het vignet aanraden? En waarom?
- *Peilen naar het 'en nu':* Wat zou je in de toekomst meer of anders kunnen doen? Wat heb je nodig of wat kan je helpen om het in de toekomst anders te kunnen doen?
- ...

Daarnaast worden per case / vignet een aantal mogelijke specifieke reflectievragen opgenomen. Je hoeft niet alle reflectievragen te stellen. Als ondersteuner maak je zelf een keuze. Natuurlijk kan je als ondersteuner eigen reflectievragen stellen en de kinderbegeleiders stimuleren om zelf vragen te stellen en elkaar uit te dagen.

Stap 6 ACTIE

En nu? Denk samen na over wat dit betekent voor de eigen praktijk en welke acties je kan nemen.

- Hoe kunnen kinderbegeleiders bepaalde nieuwe inzichten integreren in de eigen praktijk?
- Welke doelstellingen kunnen ze hierbij vooropzetten?
- Wat hebben ze nodig om dit te bereiken?
- Hoe kan dit betrokken worden op de overtuigingen, praktijken en management?
- Hoe kan dit beschreven worden in het kwaliteitshandboek van de opvangvoorziening?

Stap 7 EVALUEER

Nadat de vernieuwde praktijk werd ingevoerd, is het belangrijk om terug te kijken. Wat loopt goed? Moet er nog iets bijgeschaafd worden? Hoe pakken we dit aan?

Als ondersteuner kan je ervoor kiezen om deze 7 stappen te doorlopen, of om dit wat in te perken, of om extra uit te breiden, afhankelijk van de context.

Meer info

Heb je als ondersteuner nood aan meer achtergrondinformatie, dan verwijzen we door naar de basisteksten in deze *Reflectiewaaier*:

- Uitgangspunten van de *Reflectiewaaier* (onder meer de verwijzing naar de DECET-principes kunnen hier een houvast voor je bieden).
- Bril op professioneel handelen in een context van meertaligheid.

Indien er vragen zijn naar concrete voorbeelden, dan kan je gebruik maken van de videofragmenten met praktijkinspiratie.

De cases en vignetten in een notepad

Case / Vignet		Focus	
Case	1	Luizen	• Kinderen • Communicatie met ouders
	2	Overschakelen naar een gedeelde taal	• Communicatie met ouders
	3	Overdracht	• Communicatie met ouders • Het team
	4	Koffiemoment	• Communicatie tussen ouders
	5	Darija onder elkaar	• Het team
	6	Google Translate	• Kinderen
	7	Frans spreken	• Communicatie met ouders
	8	Eén op vijf	• Communicatie met ouders • Visie – Talenbeleid
	9	Mama zingt	• Kinderen • Communicatie met ouders
Vignet	1	Luizen	• Kinderen • Communicatie met ouders
	2	Zomerbarbecue	• Communicatie tussen ouders
	3	Een Turkse vader vertelt	• Vragen van ouders
	4	Maandelijks koffiemoment	• Communicatie tussen ouders
	5	Eerste dag Rashid	• Kinderen • Communicatie met ouders
Foto	1	Foto's van interacties met kinderen	• Kinderen
	2	Foto's van gezinnen	• Communicatie met ouders • Talenbeleid
	3	Foto's van ruimte en materialen	• Kinderen • Communicatie met ouders

Case I: Luizen

Besim is twee jaar oud wanneer hij voor het eerst naar Groepsopvang 't Citroentje gaat. Voordien is hij steeds thuis geweest. De moeder en de vader van Besim spreken beiden Albanees en enkele woorden Frans, maar ze begrijpen geen Nederlands. Nadat Besim samen met zijn papa twee halve dagen is komen wennen, start hij direct met een volledige dag zonder papa.

In de eerste twee weken heeft Besim het zichtbaar moeilijk in de opvang. Hij weent erg veel, blijft vaak dicht bij één begeleider en heeft een bezorgde en vragende blik bij routines en overgangsmomenten. Hij begrijpt geen Nederlandse woorden en de begeleiders kunnen de Albanese taal niet spreken. De begeleiders ervaren het contact met de ouders als moeilijk, omdat de ouders enkel Albanees spreken en de kennis van het Frans te beperkt is om elkaar goed te begrijpen. In de eerste contacten tussen de ouders en de kinderbegeleiders wordt dan ook heel veel met handen en voeten uitgelegd en maken ze gebruik van Google Translate. De moeder van Besim zegt steeds "Oké", maar haar gezichtsuitdrukking is onduidelijk voor de begeleiders: heeft ze de boodschap wel goed begrepen? De begeleiders weten niet of de moeder van Besim kan lezen.

Vandaag hebben de begeleiders luizen ontdekt bij Besim. De coördinator heeft een briefje opgemaakt waarop staat dat Besim luizen heeft en wat de ouders kunnen doen om de luizen te bestrijden en uit te kammen. Het briefje is via Google Translate in het Albanees opgesteld. Het briefje is informatief bedoeld, maar dient ook als 'instrument' ter ondersteuning van het gesprek dat de kinderbegeleiders met de moeder zullen voeren. De coördinator geeft het briefje aan de begeleiders van de groep van Besim, omdat zij zelf weg moet voordat de mama van Besim hem komt ophalen.

Wanneer de moeder aankomt, is enkel begeleidster Stien aanwezig in de groep. Van zodra Besim zijn mama ziet, loopt hij naar haar toe. Besims moeder blijft aan het poortje aan de deur staan, hoewel ouders binnen mogen in de groep en gemakkelijk over het poortje heen kunnen stappen. Er vindt een kort gesprek plaats tussen Stien en de moeder, in het Frans. Beide vrouwen staan elk aan een andere kant van het poortje. De moeder vraagt of Besim nog veel geweest heeft, waarop Stien antwoordt dat het vandaag een betere dag was. Dan wil Stien vertellen dat Besim luizen heeft: "*Il a des, allee hoe noemt dat, bêtes dans ses cheveux.*", en ze wijst met haar vingers naar zijn haar en maakt dan met haar wijsvinger en duim het gebaar 'klein'. De moeder zegt: "Ah oké". En dan: "*Il a du fièvre?*". "*Non non*", antwoordt Stien. Dan nemen ze afscheid.

Wanneer mama en Besim al even weg zijn, ziet Stien dat het Albanese briefje over de luizen, opgemaakt door de coördinator, nog op de kast ligt.

Mogelijke specifieke reflectievragen

De brillen:

- *Bril van de begeleider:* Wat denk je dat de begeleider ervaart? Wat kan er omgaan in het hoofd van de begeleider?
- *Bril van de ouders:* Wat denk je dat de ouders ervaren? Wat kan er omgaan in het hoofd van de ouders? Zowel in dat van de vader als van de moeder.
- *Bril van de kinderen:* Wat denk je dat Besim ervaart? Wat kan er omgaan in het hoofd van Besim?

Extra verdiepende vragen:

- Hoe zouden jullie het wennen voor Besim en zijn ouders aanpakken? Zijn twee halve dagen wennen voldoende voor hen?
- Het is duidelijk dat de mama niet alles begrijpt, maar toch “oké” zegt. Wat roept dit bij jullie op? Hoe zou je ervoor kunnen zorgen dat jullie elkaar echt begrijpen? Welke tools zouden jullie gebruiken (tolken, Google Translate, pictogrammen ...)? Zijn er mogelijke valkuilen verbonden aan deze tools?
- De coördinator stelde een briefje op in het Albanees. Hoe zouden jullie dit briefje opstellen?
- Hoe zouden jullie het gesprek over de luizen met de mama aanpakken?
- Hoe zou je ervoor kunnen zorgen dat de mama van Besim het gevoel heeft dat ze wel in de groep mag komen en niet hoeft te wachten aan het poortje?
- ...

Case 2: Overschakelen op een gedeelde taal

Wanneer de opvangdag ten einde loopt, heeft onthaalouder Lut nog drie kinderen in de opvangruimte: Jef, Mia en Denzell. De mama van Jef en de papa van Mia komen tegelijk binnen. Terwijl ze de kinderen aankleden om naar buiten te gaan en te vertrekken, wordt op een gezellige manier informeel met elkaar gebabbeld, in het Nederlands. Ook onthaalouder Lut neemt deel aan het gesprek. Dan gaat de bel van de voordeur. De papa van Denzell is aangekomen. Hij komt binnen in de opvangruimte en wordt begroet door de twee aanwezige ouders en de onthaalouder die hun gesprek dan weer verderzetten. Hij staat er wat afzijdig bij. Van zodra onthaalouder Lut aan het woord komt, schakelt ze over op het Engels, terwijl ze het gesprek met de twee andere ouders verderzet. Immers, de papa van Denzell is nog niet zo lang in België en spreekt geen Nederlands. Op die manier probeert Lut de papa van Denzell te betrekken bij het gezellige moment, maar ook nu blijft hij wat afwezig.

Mogelijke specifieke reflectievragen

De brillen:

- *Bril van de begeleider:* Waarom schakelt Lut over op het Engels?
- *Bril van de ouders:* Wat denk je dat de papa van Denzell ervaart? En wat zouden de andere ouders ervan vinden dat er plots naar een andere taal wordt overgeschakeld?
- *Bril van de kinderen:* Hoe zouden de kinderen in de groep op dat moment de situatie ervaren met al die verschillende ouders en die verschillende talen?

Extra verdiepende vragen:

- Is dit een herkenbare situatie voor jullie? Welk gevoel roept deze casus op?
- Hoe gebeurt een haal- en brengmoment in jullie opvang? Hoe zorgen jullie ervoor dat dit voor alle ouders en kinderen een gezellig moment is, waarop ook de nodige info wordt doorgegeven?
- Hoe zouden jullie reageren als de papa van Denzell binnenkomt? Wat zeg je tegen hem? Wat zeg je tegen de ouders van Mia en Jef?
- Je weet niet goed waarom de papa van Denzell afwezig blijft. Wat zijn mogelijke verklaringen? Hoe kan je dit aftoetsen? Hoe zou je dit aanpakken?
- Hoe proberen jullie ouders onderling te verbinden als er meerdere ouders aanwezig zijn? Bij welke ouders lukt dit makkelijk? Bij welke moeilijk? Wat zijn mogelijke verklaringen? Is taal de enige verklaring? Welke manieren zie je om ouders te verbinden? Zijn er ook mogelijkheden die minder vertrekken van gesproken communicatie?
- ...

Case 3: Overdracht

Selin, de Turkstalige moeder van Hassan, komt haar zoon ophalen in kinderdagverblijf De Neuzekes. Van zodra ze binnenkomt, wordt ze begroet door begeleidster Chaima die niet in de groep van Hassan staat, maar Selin wel goed kent. Chaima spreekt ook Turks en de vrouwen houden een korte informele babbel met elkaar. Begeleidster Merel, die wel in de groep van Hassan staat, komt bij Chaima en Selin staan. Ze vertelt in het Nederlands tegen Chaima hoe de dag voor Hassan verlopen is en wat ze allemaal gedaan hebben. Wanneer Merel klaar is met de overdracht, vertaalt Chaima het voor Selin in het Turks. Selin zegt tegen Merel “Dank u wel” in het Nederlands en gaat verder in de groep om haar zoon op te halen.

Mogelijke specifieke reflectievragen

De brillen:

- *Bril van de begeleider:* Wat denk je dat begeleider Chaima / Merel ervaart? Wat kan er omgaan in het hoofd van begeleider Chaima / Merel?
- *Bril van de ouders:* Wat denk je dat de mama ervaart? Wat kan er omgaan in het hoofd van de mama?

Extra verdiepende vragen:

- Hoe gebeurt een breng- en haalmoment in jullie opvang met meertalige ouders? Hebben jullie bepaalde afspraken hierover? Wat is de achterliggende overtuiging van deze afspraken?
- Hoe brengen jullie belangrijke boodschappen over als er geen gemeenschappelijke taal is? Wat als er geen begeleiders zijn die dezelfde taal spreken als een ouder? Hoe pakken jullie dat aan?
- Spreken meertalige kinderbegeleiders en ouders de eigen thuistaal in jullie opvang? Wanneer wel/niet? Hebben jullie hierover bepaalde afspraken? Wat kan dat betekenen voor het kind, de ouder, de meertalige kinderbegeleider, de andere kinderbegeleiders? Hoe zorg je er ervoor dat de collega's, zoals Merel, zich niet uitgesloten voelen? Wat zijn troeven en valkuilen van meertalige begeleiders? Hoe kan je daarop inspelen?
- ...

Case 4: Koffiemoment

Tijdens het koffiemoment zitten verschillende ouders rond de tafel koffie te drinken en te babbelen in het Bulgaars, mogelijks over een leuk onderwerp. Als begeleider neem je een kopje koffie en ga je erbij zitten. De ouders begroeten je heel even en praten dan verder in hun eigen taal. Je verstaat hier en daar een woordje, maar je weet niet waar het gesprek over gaat.

Mogelijke specifieke reflectievragen

De brillen:

- *Bril van de begeleider:* Wat denk je dat de begeleider ervaart? Wat kan er omgaan in het hoofd van de begeleider?
- *Bril van de ouders:* Wat denk je dat de ouders ervaren? Wat kan er omgaan in het hoofd van de ouders?

Extra verdiepende vragen:

- Hoe zou je je voelen in deze situatie? Waarom?
- Wat zou je willen dat de ouders doen? Hoe kan je hierop inspelen?
- Wat is de doelstelling van het koffiemoment en welke invloed heeft dit op hoe je er als begeleider mee omgaat?
- Zijn er bepaalde afspraken in jullie opvang over het spreken van de eigen taal? Mogen ouders onderling de eigen taal spreken in de opvang? Wat zijn de achterliggende overtuigingen?
- Stel: er komt een Nederlandstalige ouder bij. Hoe zou je dan met deze situatie omgaan? Hoe creëer je verbinding tussen deze ouders en de Bulgaarse ouders?
- Metareflectie: sommige van deze ouders zullen misschien net hetzelfde als jou ervaren hebben toen ze voor het eerst naar jullie kinderopvang kwamen. Wat zou je kunnen doen om ouders te betrekken?
- ...

Case 5: Darija onder elkaar

Fatima en Naima zijn twee begeleiders uit kinderdagverblijf Abat-Jour. Ze zijn beiden in België geboren en spreken Nederlands en Marokkaans-Arabisch (Darija). In het kinderdagverblijf is afgesproken dat Nederlands de voertaal is, maar dat de thuistalen van de gezinnen benut mogen worden in specifieke gevallen (bijvoorbeeld om kinderen in de beginperiode te troosten of om informatie goed te kunnen doorgeven aan ouders die geen Nederlands begrijpen). Dat Fatima en Naima meertalig zijn, is dus een grote troef die door heel wat ouders en collega's gewaardeerd wordt. Fatima en Naima praten in de opvang hoofdzakelijk in het Nederlands met de kinderen, maar als ze samen aan het werk zijn, gebeurt het wel eens dat zij onder elkaar in het Darija terugkoppelen en afstemmen over het dagverloop en over hoe het met de kinderen gaat.

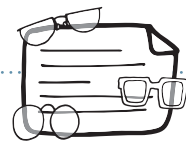
Mogelijke specifieke reflectievragen

De brillen:

- *Bril van de begeleider:* Hoe voelen Fatima en Naima zich hierbij? Waarom zouden ze dit doen? Hoe is dit voor de andere collega's?
- *Bril van de ouders:* Wat zouden ouders voelen of denken wanneer ze binnenkomen op het moment dat Fatima en Naima tegen elkaar in het Darija praten?
- *Bril van de kinderen:* Hoe denk je dat de aanwezige kinderen het ervaren wanneer twee begeleiders onderling een andere taal dan het Nederlands spreken?

Extra verdiepende vragen:

- Wat zien jullie als mogelijke sterktes naar kinderen, ouders en collega's toe van het feit dat Fatima en Naima Nederlands én Darija spreken?
- Welke mogelijke valkuilen zie je?
- Wat als er op die momenten ook een of meerdere andere begeleiders aanwezig zijn die geen Darija spreken? Hoe zouden zij zich voelen? Hoe kan je ervoor zorgen dat niemand zich uitgesloten voelt?
- Welke afspraken kan je maken over taal onder de collega's? Wat vind je daar zelf belangrijk in?
- ...

Case 6: Google Translate

Luca is anderhalf jaar oud wanneer hij start in de kinderopvang. In de beginperiode ziet hij er vaak bang uit en gebruikt hij Roemeense woorden en korte zinnestelsels als hij weent. De begeleiders begrijpen dan niet wat hij wil zeggen. Thuis wordt er enkel Roemeens gesproken en de ouders zijn nog maar net gestart met Nederlandse taallessen.

Om bepaalde zaken van de routines, gebruiken en gewoonten van de opvang duidelijk te maken, maar ook om Luca te kunnen troosten, zoeken de begeleiders enkele woorden en zinnestelsels in het Roemeens op ('niet wenen', 'mama komt je straks halen', 'flinke jongen' ...). Ze maken hier een poster van en hangen die op in de groep. Ze merken dat Luca op die manier af en toe tot rust komt wanneer hij verdrietig of angstig is.

Op een bepaald moment moeten de kinderen aan tafel gaan om fruit te eten. De overgang van een speelmoment naar een eetmoment gaat in dit kinderdagverblijf steeds gepaard met een (Nederlandstalig) liedje. Het brengt ook wat drukte met zich mee, omdat de kinderen zelfstandig naar tafel gaan. Van zodra de begeleiders het liedje inzetten en de oudere kinderen van de groep snel naar tafel lopen, wordt duidelijk dat Luca niet weet wat er gebeurt: hij verstijft, hij kijkt om zich heen en begint luid te wenen. Hij wil niet aan tafel zitten en reageert krampachtig op aanrakingen. De begeleiders weten even niet wat ze moeten doen. Dan neemt begeleidster Amy haar smartphone, opent ze Google Translate en tikt ze 'Zet je aan tafel en eet je appel op'. Met een druk op de knop spreekt de vertaalapp de zin in het Roemeens uit. Amy houdt het toestel dicht bij Luca zodat hij het goed kan horen. Hij kijkt verrast op en kalmeert. Daarna zet hij zich onmiddellijk aan tafel en wacht met de rest van de groep op het fruit. Hij zegt iets in het Roemeens tegen Amy, maar zij weet niet wat hij zegt en kan er niet op inpikken.

Mogelijke specifieke reflectievragen

De brillen:

- *Bril van de begeleider:* Hoe voelt Amy zich hierbij? Hoe voelen de andere kinderbegeleiders zich?
- *Bril van de ouders:* Hoe denk je dat de ouders van Luca het zouden vinden dat je Google Translate gebruikt? Zou je het hen vertellen?
- *Bril van de kinderen:* Hoe denk je dat Luca zich voelt? Wat zou hij denken? Hoe ervaart hij het eetmoment?

Extra verdiepende vragen:

- Hoe zouden jullie het wennen voor Luca en zijn ouders aanpakken?
- Hoe zien jullie het idee van de poster met vertaalwoorden? Wat is hier positief aan? Zien jullie ook valkuilen? Hoe betrek je de ouders bij het opstellen van deze poster?
- Welke overgangsrituelen hebben jullie in de opvang? Zijn deze voor alle kinderen duidelijk? Hoe probeer je deze duidelijk te maken aan kinderen die geen Nederlands spreken?
- Wat denk je van het gebruik van Google Translate? Hoe ervaart Luca dit? Welke andere mogelijke manieren kan je bedenken om Luca tot rust te brengen en hem aan te geven dat hij naar tafel mag gaan?
- Hebben jullie afspraken in het team om Google Translate of andere hulpmiddelen te gebruiken naar de kinderen toe? Wanneer zet je deze in (bijvoorbeeld enkel als emotionele ondersteuning om een kind te troosten of ook als educatieve ondersteuning om een kind bewust nieuwe woorden aan te leren)?
- Wat als er geen gsm-gebruik is toegelaten in de opvang? Wat zijn mogelijke alternatieven?
- ...

Case 7: Frans spreken

Yaa komt reeds enkele maanden naar groepsopvang De Horizon. Uit het kennismakingsgesprek met de ouders weten de begeleiders dat de moeder van Yaa Twi (Ghanese taal) en Frans spreekt en de vader Twi, Frans en een beetje Nederlands. Met de moeder praten de begeleiders dus Frans, met de vader Frans en Nederlands. In de opvang zelf spreken de begeleiders ook af en toe Frans tegen Yaa. Onlangs, tijdens een tussentijds tevredenheidsgesprek, kwamen ze erachter dat Yaa eigenlijk geen Frans kent omdat er thuis enkel Twi gesproken wordt.

Mogelijke specifieke reflectievragen

De brillen:

- *Bril van de begeleider:* Hoe voelen de begeleiders zich hierbij?
- *Bril van de ouders:* Wat denk je dat de mama ervaart? En de papa?

Etra verdiepende vragen:

- Vinden jullie het belangrijk om ouders in hun eigen taal aan te spreken? Waarom wel/niet? Zie je een verschil naar de eigen taal van de ouders en een gemeenschappelijke taal?
- Komen de verwachtingen naar taal (naar de kinderen en naar de ouders) in jullie voorziening aan bod tijdens het kennismakingsgesprek? Indien dit zo is, hoe pak je dit gesprek dan aan? Wat bespreek je?
- Hebben jullie voldoende kennis van en inzicht in de behoeften en verwachtingen van ouders naar de taal die met het kind / de ouders wordt gesproken? Indien niet, hoe kan je hier zicht op krijgen?
- Hoe kom je te weten welke ideeën en houdingen de gezinnen hebben ten aanzien van taal? Zowel naar hun eigen taal, een mogelijke gemeenschappelijke taal, als naar het Nederlands. Op welke momenten gaan jullie in dialoog met ouders over hun behoeften en verwachtingen? Gebeurt dit eerder informeel of formeel? Gebeurt dit enkel tijdens het kennismakingsgesprek of op geregelde tijdstippen? Op welke manier geef je dit gesprek vorm? Gebeurt dit vooral individueel of ook met een groep ouders? Wat zijn jullie ervaringen? Wat werkt wel/niet? Hoe zoek je naar een consensus als ouders verwachtingen hebben die niet haalbaar zijn voor jullie voorziening? Of die het kind niet ten goede komen?
- Hoe zouden jullie de communicatie met de ouders van Yaa aanpakken? Zou je een onderscheid maken tussen de dagelijkse communicatie (bijvoorbeeld tijdens breng- en haalmomenten), de meer formele momenten (bijvoorbeeld tevredenheidsgesprek) of wanneer de ouders specifieke vragen hebben (zoals inschrijvingen op school, informatie over meertalig opvoeden ...)?
- Partner zijn in de opvoeding, wat kan dit betekenen voor ouders die geen Nederlands spreken / voor ouders die meertalig zijn?
- ...

Case 8: Eén op vijf

Onthaalouder Nele vangt momenteel vier kinderen uit vier verschillende gezinnen op. Het zijn allemaal gezinnen waarbij in de thuiscontext enkel Nederlands gesproken wordt. Voor Nele is het Nederlands ook de taal waarin ze zich thuis voelt en zich het beste kan uitdrukken. Over het spreken van andere talen voelt Nele zich onzeker. Omdat de opvang en het contact met de ouders erg vlot verlopen, vraagt Nele al enige tijd om het aantal kinderen uit te breiden naar vijf. Via de dienst krijgt Nele te horen dat er misschien een vijfde gezin bij komt. Vandaag ontvangt Nele beide ouders voor een kennismakingsgesprek bij haar thuis. Hoewel de ouders zich verstaanbaar kunnen maken in het Nederlands, wordt al snel duidelijk dat de eerste taal in het gezin Frans is. De ouders benoemen expliciet dat ze wensen dat Nele in de opvang ook Frans spreekt met hun dochter en met henzelf en ze vragen of Nele de schriftelijke communicatie ook in het Frans kan doen. Nele is overdonderd door de vraag van de ouders en vraagt zich af of ze haar hele werking moet omgooien voor één gezin?

Mogelijke specifieke reflectievragen

De brillen:

- *Bril van de begeleider:* Hoe voelt Nele zich hierbij?
- *Bril van de ouders:* Wat denk je dat de ouders ervaren?

Etra verdiepende vragen:

- Hoe zou jij reageren als je Nele was? Begrijp je de reactie van Nele?
- Hoe zou jij reageren als je de ouders was? Begrijp je de vraag van de ouders? Waarom zouden de ouders dit belangrijk kunnen vinden?
- Zijn er richtlijnen vanuit je voorziening / dienst omschreven?
- Hoe zou jij het gesprek met de ouders aangaan over het thema meertaligheid? Welke vragen zou je stellen? Hoe zou je dit gesprek starten?
- Hoe kunnen de ouders en Nele tot een compromis komen?
- Welke ondersteuning zou je hier kunnen gebruiken? Welke hulp zou jij inschakelen, mocht je iets gelijkaardigs meemaken (bijvoorbeeld ondersteuning vanuit de dienst, een collega, een verantwoordelijke, een pedagogisch coach ...)
- ...

Case 9: Mama zingt

Jack is 9 maand wanneer hij naar onthaalmoeder Evelien komt. Zijn mama komt uit Ghana, de papa is Duits, maar beiden spreken geen Nederlands. Nederlands is de enige taal die Evelien spreekt. Jack voelt zich goed in de opvang, maar slapen lukt niet. Hij huilt heel veel als hij in bed wordt gelegd en kan de slaap niet vatten. Evelien probeerde al van alles: ze legde een T-shirt van de mama in het bedje bij Jack, ze googelde al enkele woorden en liet de Duitse vertaling horen. Maar dit bleek niet te helpen. Evelien nodigt de mama en papa van Jack uit en vraagt hen hoe het slaapritueel thuis verloopt. Dit wordt een gesprek waar handen en voeten voor nodig zijn en veel Google Translate. Plots zingt de mama een slaapliedje dat ze thuis altijd zingt voor Jack. Evelien besluit het liedje op te nemen en laat dit nu voor het slapengaan horen aan Jack. Het maakt hem helemaal rustig en inslapen lukt nu veel beter.

Mogelijke reflectievragen

De brillen:

- *Bril van de begeleider:* Hoe voelt Evelien zich hierbij?
- *Bril van de ouders:* Wat denk je dat de ouders ervaren?

Extra verdiepende vragen:

- Wat hebben jullie al geprobeerd om kinderen die weinig Nederlands horen tot rust te brengen? Wat werkt wel/niet? En hoe komt dat?
- Hoe gaan jullie om met kinderen die weinig Nederlands horen en moeilijk tot rust komen?
- Hoe werken jullie op maat van elk kind en houden jullie rekening met het ritme van kinderen?
- Hoe zouden jullie het gesprek met de ouders aanpakken? Wat zou je vragen? Wanneer zou je hen uitnodigen voor een gesprek? Wat als ouders met verwachtingen komen die je moeilijk kan inlossen, omdat ze voor jou als onthaalouder niet haalbaar zijn?
- ...

Bij deze case kan je het volgend videofragment bekijken en bespreken: fragment uit *Wiegelied voor Hamza*
<https://vimeo.com/126408059>

Vignet 1: Luizen

Besim is twee jaar oud wanneer hij voor het eerst bij jullie in de opvang komt. Het is zijn eerste ervaring met kinderopvang, want voordien is hij steeds thuis geweest. De moeder en de vader van Besim spreken beiden Albanees en enkele woorden Frans, maar geen Nederlands. Besim heeft ook een pasgeboren zusje, Elira. Nadat Besim samen met zijn mama twee halve dagen is komen wennen, start hij direct met een volledige dag zonder mama.

In de eerste twee weken heeft Besim het zichtbaar moeilijk in de opvang. Hij weent erg veel, blijft vaak dicht bij één begeleider lopen en heeft een bezorgde en vragende blik bij routines en overgangsmomenten. Hij begrijpt geen Nederlandse woorden en in jullie team kan niemand de Albanese taal spreken. In de eerste contacten met de ouders hebben jullie heel veel met handen en voeten proberen uitleggen. De moeder van Besim zegt steeds “Oké”, maar aan haar gezichtsuitdrukking kan men niet afleiden of ze de boodschap wel begrepen heeft. Jullie weten niet of de moeder van Besim kan lezen. Vandaag hebben jullie luizen ontdekt bij Besim.

Wat gaan jullie doen?

Vignet 2: Zomerbarbecue

Bij de activiteiten die jullie jaarlijks voor de gezinnen organiseren, mag de zomerbarbecue niet ontbreken. Het hele team kijkt uit naar deze dag, want jullie vinden het belangrijk om de ouders op verschillende manieren te betrekken. Gezellig samen eten, hoort daar uiteraard bij. Jullie organiseren dit heel laagdrempelig: ook de burens uit de straat krijgen een uitnodiging en enkelen onder hen komen vrijwillig een handje meehelpen. Vandaag is het weer zover. De eerste gezinnen komen aan en al snel heerst er een gezellige drukte. Wanneer de ouders een bordje eten hebben opgescheept, kunnen ze plaatsnemen aan een van de gedekte tafeltjes die jullie in de buitenruimte hebben opgesteld. Maar al snel merk je dat er ‘kliekjes’ ontstaan waarin men de eigen taal spreekt. Enkele ouders blijven wat afzijdig zitten, omdat ze geen gemeenschappelijke taal hebben.

Hoe zou je deze ouders erbij betrekken?

Vignet 3: Een Turkse vader vertelt...

“Ik ben een Turkse vader, geboren en getogen in Vlaanderen. Ik ben getrouwd met een Turkse, ook geboren en getogen in Vlaanderen. Nederlands is onze tweede taal. Thuis spreken we vooral Turks met elkaar. Vóór de geboorte van ons eerste kind spraken we af om hem tweetalig op te voeden: mama spreekt Nederlands, ik als papa Turks. Onze zoon gaat nu enkele maanden naar een Nederlandstalige opvangvoorziening en we merken dat hij weinig reageert wanneer ik hem in het Turks aanspreek. Op het Nederlands reageert hij wel. We zijn bang dat hij geen Turks zal begrijpen en spreken en daardoor moeilijk aansluiting zal vinden bij onze familie die in Turkije woont.”

Hoe en wanneer ga je hierover met de vader in gesprek?

Vignet 4: Maandelijks koffiemoment

Maandelijks organiseren we een koffiemoment voor ouders. Het doel daarvan is vooral ontmoeten. We merken echter dat het bijna altijd dezelfde ouders zijn die regelmatig komen en een beetje blijven hangen. Het zijn vooral de Nederlandstalige ouders. Toch is onze kinderopvang heel divers op vlak van talen: we hebben bijvoorbeeld heel wat gezinnen met Turkse, Marokkaanse en Pakistaanse roots, maar die zien we amper op het maandelijks koffiemoment.

Hoe kan je het ontmoetingsmoment anders organiseren, zodat álle ouders zich welkom voelen?

Vignet 5: Eerste dag Rashid

In Kinderdagverblijf 't Parasolletje komt Rashid vandaag voor de eerste keer een volledige dag meedoen, zonder mama of papa. Hij is bijna twee jaar oud en is nog nooit naar de kinderopvang gegaan, op de twee wenvoormiddagen in het kinderdagverblijf na. Enkele maanden geleden is Rashid met zijn ouders uit Afghanistan aangekomen in België. Voor de ouders van Rashid is het een opluchting dat ze een plekje hebben gevonden in de kinderopvang, maar tegelijk zijn ze ook bezorgd. Ze spreken enkel Dari en ze zijn bang dat Rashid moeilijk aansluiting zal vinden bij de groep. Bovendien zijn ze niet vertrouwd met hoe kinderopvang in Vlaanderen wordt georganiseerd en stellen ze zich veel vragen: zal hij toch kunnen slapen? Zal hij toch voldoende eten? Zal hij begrijpen wat hij moet doen? Hoe moet hij duidelijk maken wat hij wil? Hoe kan hij vriendjes maken? ...

Hoe pak je zo'n eerste volledige dag aan?

Voorbeeldfoto's van interacties met kinderen

Mogelijke reflectievragen

- Welk gevoel geeft deze foto jou?
- Wat vertelt deze foto over taalstimulering van meertalige kinderen?
- Hoe pakken jullie dit aan?
- ...

Voorbeeldfoto's van interacties met gezinnen

Mogelijke reflectievragen

- Een gezin komt voor de eerste keer bij jullie. Wie spreek je aan? Hoe spreek je hen aan? Wat kan je met hen bespreken?
- Hoe begroeten en verwelkomen jullie meertalige kinderen en ouders in de opvang?
- Hoe proberen jullie ouders te betrekken bij de taalstimulering van kinderen?
- ...

Voorbeeldfoto's van de ruimte en materialen

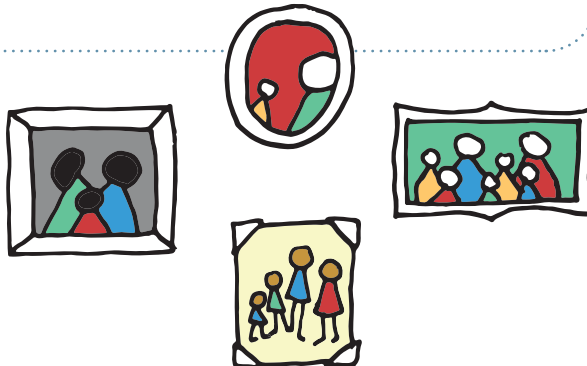

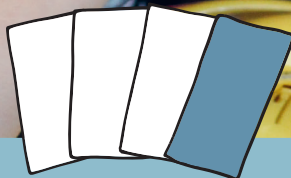

Mogelijke reflectievragen

- Zijn deze foto's herkenbaar voor de ruimte of de materialen in jullie voorziening?
- Wat is de meerwaarde van zo'n materialen en ruimtes?
- Wat zou je met deze materialen doen naar ouders en naar kinderen toe?
- Zie je ook mogelijke nadelen of valkuilen?
- ...

Reflectie-instrumenten

Kenniskaarten met wetenschappelijke info

Reflecteren over het talenbeleid

Reflecteren vanuit de MeMoQ-zelfevaluatie

Reflecteren vanuit cases en vignetten

Reflecteren vanuit videofragmenten

Handleiding

Reflecteren vanuit videofragmenten met wetenschappelijke kennis

Doelstellingen

- Kennis en inzichten over meertaligheid op een toegankelijke wijze uitbreiden.
- Reflecteren over het eigen talenbeleid vanuit beeldmateriaal.

Middel

Videofragmenten met wetenschappelijke kennis over meertaligheid bekijken en hierover reflecteren.

Mogelijke werkwijze

Welke stappen kan je doorlopen?

Stap 1 KADERING

Kader de reflectieoefening.

Stap 2 FOCUS

Leg de focus op het thema meertaligheid door vooraf een aantal vragen te stellen. Hiervoor kan je eventueel gebruik maken van een aantal kenniskaarten.

Stap 3 KIJK

Bekijk de fragmenten samen met de kinderbegeleiders. Laat de kinderbegeleiders eventueel een aantal zaken noteren.

Stap 4 REFLECTEER

Stel reflectievragen. Dit kunnen algemene vragen zijn:

- Wat roept dit fragment bij je op? Is deze kennis nieuw voor je? Wat leerde je bij?
- Waarom is deze kennis belangrijk voor jullie?
- ...

Zijn er kinderbegeleiders die zelf meertalig zijn en heerst er een veilig klimaat, dan kan je hen aan het woord laten: *wat betekent meertaligheid voor jou? Wat ervaar je als meerwaarde? Ervaarde je moeilijke momenten?*

Je kan de kinderbegeleiders de mogelijkheid bieden om eerst even individueel of per 2 of 3 te laten nadenken en bespreken. Nadien kan je hun antwoorden in groep bespreken.

Stap 5 ACTIE

En nu? Denk samen na over wat deze kennis betekent voor de eigen praktijk.

- Hoe ga je bepaalde nieuwe inzichten integreren in de eigen praktijk?
- Welke doelstellingen zet je hierbij voorop?
- Wat heb je hiervoor nodig om dit te bereiken?
- Hoe betrek je dit op de overtuigingen, praktijken en management?
- ...

Meer info

Extraatje: deze fragmenten kan je ook gebruiken bij de kenniskaarten.

Ook op de websites <https://www.meertaligheid.be/> en <http://www.metrotaal.be/> vind je allerlei interessante kennisbronnen.

Meertalig opgroeien

Centre for Language Studies (CLS)
Radboud Universiteit

2'29"

https://youtu.be/dGK_vq0o7xQ

Beknopte bespreking

Dit fragment toont hoe het is om als meertalig kind op te groeien. Wat houdt dit eigenlijk in, meertalig zijn? Ken je dan altijd dezelfde woorden in beide talen? En wat zijn de voor- en nadelen van meertalig opgroeien?

Het feit dat het aanleren van meerdere talen de taalontwikkeling niet in de weg staat, wordt mooi geïllustreerd. Vaak denken professionals dat meertalige kinderen een taalachterstand hebben. Dat wordt hierin weerlegd.

Dit fragment gaat over iets oudere kinderen, maar kan inspirerend zijn voor professionals in de kinderopvang.

Wanneer kan je dit fragment bekijken en bespreken?

Je kan dit fragment bekijken wanneer je merkt dat er nood is aan accurate kennis over meertaligheid en hoe het verwerven van meerdere talen verloopt.

Dit fragment kan getoond worden bij volgende stellingen:

- Je bent pas meertalig als je meer dan één taal vloeiend spreekt.
- Om jonge kinderen met een andere thuistaal Nederlands aan te leren, spreek je in de opvang best alleen Nederlands met hen.
- Als een peuter een nieuwe taal leert in de opvang, bouwt hij verder op de kennis die hij heeft in andere talen.
- Meertalige kinderen hebben een tragere taalontwikkeling dan ééntalige kinderen.
- Voor een baby is het moeilijker om twee talen tegelijk te verwerven dan één taal.

Een meertalige mengelmoes in je hoofd?

Centre for Language Studies (CLS)
Radboud Universiteit

2'40"

<https://youtu.be/FFI98LjOesg>

Beknopte bespreking

In dit fragment wordt ingezoomd op het 'hoofd' van een meertalig kind. Kan je de ene taal 'uitzetten' als je de andere taal spreekt of hoort? En hoe komt het dat meertalige kinderen soms talen door elkaar heen gebruiken? Het toont dat *code switching* of *code mixing* niet problematisch is.

Dit fragment gaat over iets oudere kinderen, maar kan toch inspirerend zijn voor professionals uit de kinderopvang.

Wanneer kan je dit fragment bekijken en bespreken?

Je kan dit fragment bekijken wanneer je merkt dat er vragen zijn over kinderen die talen door elkaar gebruiken.

Dit fragment kan getoond worden bij volgende stellingen:

- Om jonge kinderen met een andere thuistaal Nederlands aan te leren, spreek je in de opvang best alleen Nederlands met hen.
- Als een peuter een nieuwe taal leert in de opvang, bouwt hij verder op de kennis die hij heeft in andere talen.
- Meertalige kinderen die in één zin woorden uit verschillende talen door elkaar gebruiken, zijn niet verward.
- Meertalige kinderen hebben een tragere taalontwikkeling dan ééntalige kinderen.
- Voor een baby is het moeilijker om twee talen tegelijk te verwerven dan één taal.

Hebben tweetalige kinderen een taalachterstand?

Taalcanon

3'49"

<https://youtu.be/XtqaIGvBwBo>

Beknopte bespreking

In dit fragment wordt de vraag beantwoord of meertalige kinderen een taalachterstand hebben. Ook worden de voordelen van meertaligheid op latere leeftijd besproken. In het fragment wordt verwezen naar een computerspelletje met een hongerige vis. Deze conclusie is gecontesteerd, omdat er ook heel wat andere factoren (zoals al dan niet veel gamen) een invloed kunnen hebben.

Wanneer kan je dit fragment bekijken en bespreken?

Vooraf het eerste deel van dit fragment is relevant. We raden aan om dit fragment te bekijken samen met filmpje | *Meertalig opgroeien*.

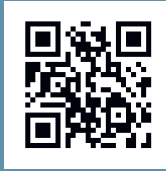
Dit fragment kan getoond worden bij volgende stellingen:

- Meertalige kinderen hebben een tragere taalontwikkeling dan ééntalige kinderen.
- Meertalig opgroeien heeft voordelen.

Kijk, ik groei!

Kind en Gezin

1u25'

<https://youtu.be/GnRpWdHbcRk>

Beknopte bespreking

In deze film komt de ontwikkeling van het kind in zijn algemeenheid aan bod. Er staan inspirerende fragmenten in over de algemene taalontwikkeling van kinderen, en dit naar de verschillende leeftijden. Daarnaast komen nog andere zaken van de ontwikkeling van kinderen aan bod (zoals fysieke ontwikkeling, sociaal-emotionele ontwikkeling en verstandelijke ontwikkeling).

Wanneer kan je dit fragment bekijken en bespreken?

Merk je dat er veel vragen zijn over de taalontwikkeling in het algemeen, dan kan dit fragment inspiratie bieden. Wil je enkel op taal focussen, dan dien je af en toe wel door te spoelen of kan je onderstaande linken gebruiken.

Interessante momenten over taal en communicatie per leeftijd:

0-2 maand: <https://www.youtube.com/watch?v=HLqUOEIK6lc>

2-4 maand: <https://www.youtube.com/watch?v=Rkja5Ef0Mrw>

6-8 maand: <https://www.youtube.com/watch?v=XD0QaH6O6IA>

8-12 maand: <https://www.youtube.com/watch?v=FXoO9gSEhQY>

12-18 maand: <https://www.youtube.com/watch?v=cyGfDOXkCXU>

18-24 maand: <https://www.youtube.com/watch?v=FCTfPQ6br8k>

24-36 maand: <https://www.youtube.com/watch?v=YBdgh5XE4Lk>

Handleiding

Reflecteren vanuit videofragmenten met praktijkinspiratie

Doelstellingen

- Reflecteren over het eigen talenbeleid vanuit beeldmateriaal.
- Komen tot vernieuwde praktijken in het omgaan met meertaligheid naar kinderen en ouders.

Middel

Videofragmenten over omgaan met meertaligheid in de praktijk bekijken en hierover reflecteren.

Mogelijke werkwijze

Welke stappen kan je doorlopen?

Stap 1 KADERING

Kader de reflectieoefening.

Stap 2 FOCUS

Leg de focus op het thema meertaligheid door vooraf een aantal vragen te stellen. Denk bijvoorbeeld aan:

- Wat is het talenbeleid in de opvang?
- Waarom vinden jullie Nederlands belangrijk?
- Hoe gaan jullie om met thuistalen in de communicatie met de kinderen in de opvang? Hoe gaan jullie om met de thuistalen in de communicatie met de ouders in de opvang?
- Waarom geven jullie meertaligheid in de communicatie met kinderen en ouders een plaats in de opvang?
- Vind je het belangrijk dat iedereen zijn/haar thuistaal mag spreken in de opvang? Waarom wel/niet? Welke gevoelens roept dit op?
- Wat is de meerwaarde van de thuistaal bij het leren van Nederlands?
- Zijn jullie en/of de ouders soms bezorgd over de taalontwikkeling bij kinderen wiens thuistaal niet het Nederlands is? Welke vragen en/of bezorgdheden leven er in jullie opvang?
- Hoe stimuleren jullie de taalvaardigheid van de kinderen?
- Hoe betrekken jullie ouders bij taalstimulering?
- ...

Stap 3 KIJK

Bekijk de fragmenten samen met de kinderbegeleiders. Hierbij kan je de kinderbegeleiders naar de film in zijn geheel laten kijken. Of je kan ervoor kiezen om een aantal specifieke brillen mee te geven: kijk specifiek naar de kinderen, de kinderbegeleiders, de ruimte ... Laat de kinderbegeleiders eventueel een aantal zaken noteren.

Stap 4 REFLECTEER

Stel reflectievragen. Dit kunnen algemene vragen zijn. Denk maar aan:

- *Peilen naar herkenbaarheid:* Wat denk je van deze casus? Is dit herkenbaar? Had je al gelijkaardige ervaringen? Zijn de fragmenten een realistische weergave van de werkelijkheid in jullie voorziening?
- *Peilen naar overtuigingen:* Wat roept dit op? Welke gevoelens roept dit bij je op? Wat vind je sterk? Welke aandachtspunten zie je en wat kan beter?
- *Peilen naar praktijken:* Hoe zou jij reageren? Hoe zou jij dit aanpakken? Wat inspireert jou en waarom? Welke elementen uit het fragment neem je graag mee naar de eigen werking en waarom? Wat zou je de collega's uit de video aanraden en waarom? Wat zou je anders aanpakken?
- *Peilen naar de ander:* Wat betekent dit voor de kinderen, de ouders, het team en de samenleving?
- *Peilen naar de eigen werking:* welke overtuigingen, praktijken en welk management leven er in jullie voorziening?
- *Peilen naar het 'En nu?':* Wat zou je in de toekomst anders kunnen doen? Welke ideeën neem je mee naar je praktijk?
- ...

Daarnaast kan je als ondersteuner eigen reflectievragen stellen en de kinderbegeleiders stimuleren om zelf vragen te stellen en elkaar uit te dagen. Je kan de kinderbegeleiders de mogelijkheid bieden om eerst even individueel of per 2 of 3 te laten nadenken en te 'zoemen'. Nadien kan je de antwoorden in groep bespreken.

Deze reflectieopdracht past bij de basisteksten uit de *Reflectiewaaijer*. Deze teksten kan je zelf als achtergrondmateriaal gebruiken of je kan de teksten ook bespreken bij deze reflectieopdracht.

Stap 5 ACTIE

En nu? Denk met de kinderbegeleiders na over wat dit betekent voor de eigen praktijk:

- Hoe ga je bepaalde nieuwe inzichten integreren in de eigen praktijk?
- Welke doelstellingen zet je hierbij voorop?
- Hoe betrek je dit op de overtuigingen, praktijken en management?
- Wat heb je ervoor nodig om de vooropgestelde doelstellingen te bereiken?

Kom tot een zo concreet mogelijk actieplan: wat ga je anders aanpakken? Hoe ga je dat doen? Wat is nodig? Wie neemt dit op? Wie moet hiervan op de hoogte gebracht worden? Binnen welke termijn?

Stap 6 EVALUEER

Nadat de vernieuwde praktijk werd ingevoerd, is het belangrijk om terug te kijken. Wat loopt goed? Moet er nog iets bijgeschaafd worden? Hoe pakken we dit aan?

Een eigen beeldenbank?

Je kan de kinderbegeleiders ook aanmoedigen om zelf videomateriaal of geluidsfragmenten te verzamelen en zo een eigen beeldenbank aan te leggen. Filmpjes uit de eigen opvang zijn heel waardevol: de kinderbegeleiders zien zichzelf in hun eigen context.

Laat hen vooraf goed nadenken over:

- *Inhoudelijke aspecten:* Met welk doel film je? Welke momenten van de dag wil je filmen en waarom: een voorleesmoment, een geleide activiteit, een eetmoment, een slaapritueel, een vrij spelmoment, het breng- en haalmoment ... Of kies voor meerdere momenten zoals een poppenkastmoment en een vrij spelmoment.
- *Praktische aspecten:* Mag elk kind / elke ouder gefilmd worden? Hoe zorg je voor een veilig klimaat, zodat de gefilmde medewerkers zich niet veroordeeld voelen door collega's?

Bij de bespreking laat je de kinderbegeleiders reflecteren over wat ze zien bij de kinderen, de ouders, zichzelf en de collega's.

- Wat zijn sterktes?
- Welke tips kunnen ze elkaar geven?
- Hoe kunnen ze de sterke punten borgen en de werkpunten verbeteren?
- Hoe kunnen ze dit meenemen in hun talenbeleid en wat hebben ze hiervoor nodig?

Deze methodiek vraagt een positieve sfeer in de voorziening. De kinderbegeleiders moeten zich voldoende 'veilig' voelen en elkaar vertrouwen. Als ondersteuner is het belangrijk om aan te geven dat zij niet 'beoordeeld' worden, maar dat ze op basis van het filmmateriaal een goed beeld krijgen van hoe de kinderen, de ouders en collega's reageren. Deze methodiek kan heel krachtig en leerzaam zijn, maar vraagt een goede begeleiding en opvolging om vanuit deze positieve en veilige sfeer te kunnen werken.

Extra info over video-interactiebegeleiding

Wil je meer weten over het gebruik van video's in ondersteuningstrajecten, neem dan zeker een kijkje op:

- <https://www.arteveldehogeschool.be/verbeelding/>
- <https://ap.lc/T4PIY>

Andere bronnen?

Naast filmmateriaal kan je ook artikels of quotes uit de krant gebruiken om de kinderbegeleiders te laten reflecteren.

- Voorbeelden van interessante artikels zijn bijvoorbeeld KIDDO 1, 2011 Meertaligheid is een troef en geen hindernis. Opvoeden in een meertalige context.
- Ook op de websites <https://www.meertaligheid.be/> en <http://www.metrotaal.be/> vind je allerlei interessante kennisbronnen.

Het Verhaal van Taal

VBJK

Hoofdfilm (16'51'')

<https://vimeo.com/488851782/9e0c817126>

Extra's (37'39'')

<https://vimeo.com/488854524/08bb0cb182>

Of dvd - Bestellen kan via

<https://ap.lc/Enf4x>

Beknopte bespreking

In deze film vertellen kinderbegeleiders hoe zij aan jonge kinderen prikkelende en stimulerende taal bieden, op verschillende momenten van de dag. Ze vertellen ook hoe ze met de ene ouder een gesprek aanknopen in het Nederlands en met de andere ouder communiceren in andere talen of met gebaren, foto's en tekeningen.

De film heeft als ondertitel *'Uitdagend Nederlands in een meertalige omgeving'*. In enkele Brusselse opvangorganisaties vertellen leidinggevenden, begeleiders en ouders hun verhaal over taal en taalverschillen. Ze delen hun visie, geven tips en illustreren hoe kinderen en volwassenen tot talige interactie komen.

In de bijhorende handleiding (zie extra info) wordt dieper ingegaan op de betekenis van communicatie, thuistalen en meertaligheid, de taalkansen die een opvang heeft voor jonge kinderen ... Er worden concrete tips en inspirerende voorbeelden gegeven.

De hoofdfilm bestaat uit twee hoofdstukken:

- In het hoofdstuk VISIE getuigen ouders, kinderbegeleiders en leidinggevenden over hun ervaring met taal: thuis en in de opvang. Dit onderdeel is essentieel om een talenbeleid uit te schrijven, een talenbeleid met respect voor het Nederlands en voor de vele talen van ouders en kinderen.
- In het hoofdstuk INTERACTIE verleggen we de focus naar het taalaanbod in de opvang en naar de interactiemogelijkheden tussen kinderen en kinderbegeleiders en tussen de kinderen onderling. Medewerkers geven tips over hoe je de taalontwikkeling van jonge kinderen kan stimuleren. Dit deel kan inspiratie bieden om dagelijkse zorgmomenten, vrij spel en begeleide activiteiten talig te verrijken.

De extra's bestaan uit twee reeksen

- De eerste reeks RIJKE TAAL IN BEELD bestaat uit zeven langere fragmenten waarin telkens een specifiek zorgmoment of een activiteit centraal staat. Bedoeling is om tijdens deze minifilmpjes de taalkansen van kinderen, ouders en medewerkers te observeren, ze vervolgens samen te bespreken en na te gaan hoe ze ook in andere situaties van pas kunnen komen. RIJKE TAAL IN BEELD bevat de volgende fragmenten:
 - Een bibliotheek in de opvang;
 - Mohammed geniet van de maaltijd;
 - Theekransje met Layla en Ariana;
 - Avontuur in het bos;
 - Poppenspel;
 - Samen zingen;
 - Groentesap maken.
- In de tweede reeks ALLEMAAL TAAL geeft Machteld Verhelst van het Centrum voor Taal en Onderwijs heldere en krachtige tips over taalstimulering bij jonge kinderen. Haar observaties worden aangevuld door de visie van een aantal medewerkers van de Brusselse kinderopvang en ondersteund door inspirerend beeldmateriaal. ALLEMAAL TAAL bevat de volgende fragmenten:
 - Meertalige context;
 - Taalproductie;
 - Begrijpelijke taal;
 - Taal elk moment;
 - Prikkelende ruimte.

Wanneer kan je dit fragment bekijken en bespreken?

Dit fragment bevat verschillende fragmenten die aanzetten tot reflectie over taal en meertaligheid.

Samen zingen

VBJK

1'55"

<https://vimeo.com/126401093>

Beknopte bespreking

Dit fragment komt uit *Het Verhaal van Taal*. Het toont twee zangmomenten:

- één moment waarop de kinderbegeleider een Franstalig liedje zingt en de invloed daarvan op de kinderen;
- een ander fragment waarin een papa een liedje in de eigen taal zingt.

Wanneer kan je dit fragment bekijken en bespreken?

Dit fragment biedt concrete inspiratie naar het stimuleren van meertaligheid tijdens geleide activiteiten, namelijk samen zingen.

Wiegelied voor Hamza

VBJK

1'36"

dvd of fragment

<https://vimeo.com/126408059>

Beknopte bespreking

Deze film toont kinderopvangvoorzieningen in Gent (België), Auby (Frankrijk), Berlijn (Duitsland) en Birmingham (Verenigd Koninkrijk) die dagelijks inzetten op diversiteit en ontmoeting. Moeders en vaders getuigen hoeveel dit voor hen betekent. De film toont initiatieven die professionals nemen om kinderen en ouders gelijke kansen te geven, hoe ze communiceren met gezinnen in een meertalige context en wat ze doen voor het welbevinden van kinderen en ouders met een andere culturele achtergrond. In deze film geven professionals allerlei concrete tips en tonen ze hoe ze in hun dagelijkse praktijk werken aan een warme en democratische samenleving. *Wiegelied voor Hamza* toont de rijkdom van een divers en meertalig Europa.

Het fragment toont hoe kinderbegeleiders en een Somalische mama samen zoeken naar een slaapritueel voor het kind. Een slaapliedje, gezongen in de eigen taal, wordt opgenomen en zorgt ervoor dat het kind rustig in slaap kan vallen.

Wanneer kan je dit fragment bekijken en bespreken?

Het fragment biedt inspiratie om ouders als partners te zien en samen met ouders te zoeken naar een slaapritueel voor de kinderen.

Deze video is al wat ouder, maar met de juiste inleiding en kadering kan het zeker zorgen voor uitwisseling en reflectie.

Dit fragment kan getoond worden bij de case: Mama zingt.

Beknopte bespreking

In de documentaire *Ubuntu* tonen Stad Gent en Tierlantuin dat kinderopvang geen eiland is. Maar hoe doe je dat concreet, samenwerken met gezinnen, andere bewoners uit de buurt en partnerorganisaties? Uit het Ubuntu-verhaal van Tierlantuin haal je inspiratie om zelf ook in te zetten op verankering in de buurt, op respectvol omgaan met diversiteit en op vredeseducatie. Volgende thema's komen aan bod:

- verankerd in de buurt;
- kinderen en ouders samen welkom;
- inzetten op kwaliteit;
- kinderen verbinden met elkaar;
- bouwen aan het collectief.

Er werd ook een artikel gewijd aan deze film: <https://ap.lc/pgxJK>

Wanneer kan je dit fragment bekijken en bespreken?

Deze video gaat over de sociale functie van kinderopvang, maar de aangegeven fragmenten bieden veel inspiratie naar professioneel handelen en omgaan met taal en meertaligheid in de context van diversiteit.

Specifiek fragmenten over taal en meertaligheid:

- 2'30"-2'58": Dit fragment toont het belang van laagdrempelige communicatie, het werken met eenvoudig taalgebruik, pictogrammen, foto's ... zodat er een mooie interactie kan komen met kinderen, ouders en de buurt.
- 9'35"-10'07": Hier wordt het belang van een goede vertrouwensband met de ouders aangehaald. De kinderbegeleider bespreekt hoe de eerste contacten met ouders gebeuren. Er wordt gevraagd naar de thuishalen van de gezinnen. Als voorbeeld wordt ook aangegeven dat een gesprek met Franstalige ouders kan gebeuren door een Franstalige medewerker. Dit fragment toont ook beelden van een welkomstbord in verschillende talen en een oplistijng van belangrijke woorden in de opvang voor meertalige kinderen.
- 13'58"-15'06": Dit fragment gaat over de opleidingskansen die worden geboden. De vrouw werkt in het bibliotheekje van Tierlantuin en leert hierdoor zelf Nederlands.

- 15'27"-16'07": In dit fragment worden de DECET-principes toegelicht. Dit wordt besproken in de basistekst *Uitgangspunten van de Reflectiewaaijer*.
- 16'37"-17'32": Dit fragment toont het belang van inspelen op interesses van kinderen. Daarnaast vertelt de kinderbegeleider dat ze zelf niet de hele tijd aan het woord is en zo kinderen kansen wil bieden om ook talig te zijn naar haar en de andere kinderen toe.
- 17'32"-18'02": Dit fragment gaat over een voorlees- en zangmoment door meertalige ouders in de opvang.
- 18'03"-18'47": In dit fragment benoemt een kinderbegeleider de meerwaarde van een meertalig team.

MeMoQ Dimensie 6

VBJK

<https://youtu.be/4tYrDhbwSRg>

Beknopte bespreking

Deze video wil ondersteuning bieden bij Dimensie 6 van het *MeMoQ-zelfevaluatie-instrument: Gezinnen en diversiteit*. Het gaat in op: wederzijdse kennismaking, wederkerige communicatie, inspraak, steun en respect voor maatschappelijke diversiteit.

Wanneer kan je dit fragment bekijken en bespreken?

Deze video gaat niet specifiek over meertaligheid, maar er komen wel voorbeelden van contacten met meertalige ouders en kinderen aan bod (bijvoorbeeld 2'04"-2'16", 2'34"-2'42"). Het bekijken van het fragment kan aanzetten tot een ruimere reflectie over taal, meertaligheid en diversiteit.

Beknopte bespreking

Op de website van Iedereen Leest vind je fragmenten die inspiratie bieden om voor te lezen in de opvang.

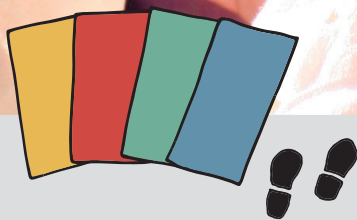
In het filmpje over voorleesfase 5 (2,5 jaar) komt het gebruik van woorden in de eigen thuistaal aan bod.

Meer info over een voorleesomgeving vind je via: <https://ap.lc/O0zL6>.

I van de 10 tips gaat specifiek over meertaligheid en diversiteit.

Wanneer kan je dit fragment bekijken en bespreken?

Spelen er heel wat vragen over voorlezen, dan bieden deze fragmenten inspiratie. Je kan met de kinderbegeleiders nadenken over hun eigen rol en deze van de (groot)ouders of andere vrijwilligers uit de buurt om van het voorlezen voor alle kinderen een rijk moment te maken.

En actie

En actie

Wil je een rijke meertalige leefomgeving voor kinderen en gezinnen creëren, dan heb je als ondersteuner na de reflectie met het team ook effectief stappen te zetten. Hiervoor voorzien we een aantal vragen als leidraad voor de opvolging.

Naam voorziening:

Datum ondersteuningsgesprek:

Nummer ondersteuningsgesprek:

Aanwezigen:

**Wat viel jou als ondersteuner op tijdens dit gesprek?
Welke zaken grepen je aan?**

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Bibliografie

Waar van toepassing, zijn de referenties doorheen dit boek in voetnoten opgenomen. Deze bibliografie kan je zien als een leeswijzer, waarin we de belangrijkste bronnen nog eens op een rijtje zetten.

Artikels

Wetenschappelijke artikels

- Adair, J., Tobin, J., & Arzubiaga, A. (2012). The dilemma of cultural responsiveness and professionalization: Listening closer to immigrant teachers who teach children of recent immigrants. *Teachers College Record*, 114(12), 1-37.
- Adair, J., Tobin, J., & Arzubiaga, A. (2012). The dilemma of cultural responsiveness and professionalization: Listening closer to immigrant teachers who teach children of recent immigrants. *Teachers College Record*, 114(12), 1-37.
- Cummins, J. (1979). Cognitive/Academic Language Proficiency, Linguistic Interdependence, the Optimum Age Question and Some Other Matters. *Working Papers on Bilingualism*, No. 19.
- Cummins, J. (2001). Bilingual children's mother tongue: Why is it important for education. *Sprogforum*, 7(19), 15-20.

Praktijkartikels

- Iedereen Leest. (2018). Tien tips voor een voorleesomgeving in de kinderopvang. <https://www.iedereenleest.be/over-lezen/de-praktijk/tien-tips-voor-een-voorleesomgeving-de-kinderopvang>
- Iedereen Leest. (2021). Inspirerende leesomgevingen in de kinderopvang: een praktijkverslag. <https://www.iedereenleest.be/over-lezen/de-praktijk/inspirerende-leesomgevingen-de-kinderopvang-een-praktijkverslag>
- Van Avermaet, P. (2011). Meertaligheid is een troef en geen hindernis. Opvoeden in een meertalige context. *KIDDO*, 1, p. 24-27.

Boeken

- İsçi, A. & Gielen, S. (2015). Meertaligheid, een troef! Inspirerend werken met meertalige kinderen op school en in de buitenschoolse opvang. Uitgeverij Abimo.
- Orioni, M. (2020). Het meertalige kind. Amsterdam: SWP.
- Rutgeerts, E. & Vervaeke, V. (2016). Kinderopvang en ouders: partners in opvoeding. VBJK. <https://vbjk.be/nl/publicaties/kinderopvang-en-ouders-partners-in-opvoeding>
- Spolsky, B. (2003). *Language Policy*. Cambridge University Press.
- Weitzman, E. (2020). *Praten doe je met z'n tweeën*. Amsterdam: SWP.
- Weitzman, E. & Greenberg, J. (2019). *Leren praten met plezier*. Amsterdam: SWP.

Filmfragmenten

Filmfragmenten met praktijkvoorbeelden

Het verhaal van taal, VBJK. In opdracht van VGC. <https://vbjk.be/nl/publicaties/het-verhaal-van-taal>
Ubuntu, VBJK. <https://vimeo.com/231047118>

Filmfragmenten met wetenschappelijke kennis

Meertalig opgroeien. Centre for Language Studies (CLS) Radboud Universiteit.

https://youtu.be/dGK_vq0o7xQ

Een meertalige mengelmoes in je hoofd? Centre for Language Studies (CLS) Radboud Universiteit.

<https://youtu.be/FFI98LjOesg>

Hebben tweetalige kinderen een taalachterstand? Taalcanon. <https://youtu.be/XtqaIGvBwBo>

Kijk, ik groei! Kind en Gezin. <https://www.youtube.com/watch?v=GnRpWdHbcRk>

Onderzoeksrapporten en brochures

DECET. (2007). Zin verlenen aan praktijk. <https://vbjk.be/storage/files/8a911e58-4510-4281-846e-3b0c4a077fab/handleiding-zin-verlenen-aan-praktijk.pdf>

Joos, S., Moons, C. & Verhelst, M. (2011). Taalstimulering en meertaligheid bij kinderen van 0 tot 6. Studieopdracht Kind & Gezin. CTO, KU Leuven. <https://www.kindengezin.be/img/taal-en-meertaligheid.pdf>

Opgroeien. (2020). Het Kind in Vlaanderen. https://www.opgroeien.be/sites/default/files/documents/kind_in_vlaanderen_2020_0.pdf

Opgroeien. Visietekst Kind & Gezin. Taalstimulering en Meertaligheid.

Opgroeien. (2014). Een pedagogisch raamwerk voor de kinderopvang van baby's en peuters.

Opgroeien. (2014). Zelfevaluatie-instrument MeMoQ kinderopvang. <https://www.vlaanderen.be/publicaties/zelfevaluatie-instrument-memoq-kinderopvang>

VGC. (2010). Visietekst 'Taalbeleid in VGC-initiatieven en initiatieven die door de VGC ondersteund worden'.

Websites

www.meertaligheid.be

www.expoo.be/stimuleren-van-de-taalontwikkeling

<https://www.iedereenleest.be/>

Reflectiewaaijer

Omgaan met meertaligheid in de kinderopvang (0-3 jaar).

TOOL VOOR ONDERSTEUNERS.

Meertaligheid is een realiteit, ook in de kinderopvang van baby's en peuters. Veel kinderbegeleiders hebben vragen over hoe ze hier positief mee kunnen omgaan bij kinderen, ouders en in hun team.

Om hen daarin te ondersteunen werd de *Reflectiewaaijer Omgaan met meertaligheid in de kinderopvang (0-3 jaar)*. Tool voor ondersteuners ontwikkeld. Deze *Reflectiewaaijer* richt zich op professionals met een ondersteunende functie in de kinderopvang (pedagogisch coaches, teamverantwoordelijken ...). De *Reflectiewaaijer* kan ook gebruikt worden in opleidingen en vormingen.

De *Reflectiewaaijer* biedt hapklare kennis, extra achtergrondinformatie en verschillende reflectie-instrumenten met beknopte handleidingen. Deze waaijer aan mogelijkheden kunnen ondersteuners gebruiken om kinderbegeleiders te versterken in het werken in een meertalige context. Zo creëren ze samen een positieve context voor alle kinderen, gezinnen en de samenleving.